

Masteroppgave

”Har barnehagen noe med det?”

Tidlig åpen dialog mellom hjem og barnehage som forebyggende tiltak for barn i risiko – terskler og muligheter.

av

Heidi Boldermo og Tone Melvær

Master i helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge
Avdeling for pedagogikk og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer
Våren 2014

i

**Høgskolen
i Lillehammer**

Lillehammer University College • hil.no

”Vi er veldig opptatt av å ha mye dialog, og vi tar oss tid til dem og snakker mye med dem. Vi bygger opp et grundig fundament, og da står du litt sterkere når du må ta en eventuelt vanskelig samtale. Da har du bygget opp et godt forhold. Hvis du ikke har sagt annet enn hei og ha det, så blir det vanskeligere å ta den samtalen. Da er det ikke noe særlig.”

(ansatt i Hygga barnehage)

Sammendrag:

Oppgaven handler om samarbeid og dialog mellom barnehage og hjem. Vi startet med følgende problemstilling: *”Kan en mer åpen dialog være et forebyggende tiltak for barn i risiko?”*. Utgangspunktet var at undersøkelser tyder på at ansatte i barnehager opplever det svært utfordrende å skulle snakke med foreldre når de er bekymret for et barn, og at de derfor også utsetter å handle. Hvis det faktisk er slik, tenkte vi, at utsatte barn kan få tidligere hjelp ved at ansattes terskel for å snakke med foreldrene senkes, da må noe kunne gjøres for å bidra til det. Vi er opptatt av brukermedvirkning, og setter derfor foreldrenes rolle sentralt. Foreldrene kjenner barnet best, og er de nærmeste til å hjelpe barnet. Vi ønsket å sette særlig fokus på mulighetene som ligger i et godt samarbeid med barnets foreldre, der det legges vekt på dialog og *gjensidig* informasjonsutveksling, med en tanke om at det kan bidra til at terskelen for å ta den vanskelige samtalen senkes, og at barn dermed kan få hjelp tidligere.

Som grunnlag for oppgaven har vi gjennomført en undersøkelse blant et utvalg barnehageansatte og foreldre, i tillegg til å sette oss inn i relevant litteratur. Vi har spurt ansatte og foreldre hva de tenker om at ansatte får større innsyn i barnets hjemmemiljø, - altså om de tenker at ”barnehagen har noe med det”. Vi mener selv at barnehagene har et godt utgangspunkt for å i større grad fange opp barn i risiko, og sørge for at de får nødvendig hjelp. Vi har vært veldig spent underveis i undersøkelsen, for å høre hva foreldre og ansatte selv tenker om dette, fordi det er de ansattes og foreldrenes holdninger som angir hvilke terskler og muligheter som finnes for at dette kan realiseres. Vi ønsket svar på mange spørsmål, som kort oppsummert omhandlet i hvilken grad de ansatte per i dag har innsyn i barnets hjemforhold, om de ansatte ønsker mer informasjon, om foreldrene er villige til å fortelle mer, og hvordan foreldresamarbeidet foregår når det oppstår bekymring.

Resultatet av undersøkelsene viste at både de ansatte og foreldrene er positive til at det utveksles mer informasjon mellom barnehagen og hjemmet. De ansatte ser at større innsikt i hjemmeforhold kan bidra til å gjøre barnets utvikling og atferd i barnehagen mer forståelig. De har også tanker om at vansker kan bli lettere å identifisere, og at det kan oppleves lettere å snakke med foreldrene om tema knyttet til uro og bekymring hvis en god dialog først er etablert. Foreldrene svarte blant annet at de er villige til å dele informasjon

om barnets hjemforhold med barnehagen, og at de ønsker å bli kontaktet ”med en gang” hvis barnehagen er urolig eller bekymret for barnet. Vi tenker at dette gir et godt utgangspunkt for å etablere et godt samarbeid med barnets foreldre, der det legges vekt på dialog og *gjensidig* informasjonsutveksling. Men både ansatte og foreldre har noen forbehold. De ansatte sier at de kun ønsker informasjon om barnet de anser som nyttige. Det går en grense, sier de, for hva de vil vite. Foreldrenes svar viste at de i mindre grad vil dele opplysninger vi karakteriserer som ”personlige” eller ”alvorlige”. Samtidig vet vi at nettopp alvorlige vansker i hjemmet kan være avgjørende for at barns utvikling og trivsel. De ansattes utfordring ser derfor ut til å ligge i å oppnå foreldrenes tillit på en måte som gjør at det også kan snakkes om mer alvorlige forhold/vansker i hjemmet.

Vi har i oppgaven lagt vekt på dialogens betydning. Fra litteraturen finner vi flere bekreftelser på at gode dialoger kan bidra til åpenhet, og at dette igjen gir et godt utgangspunkt for samarbeid, også om vanskelige tema. Vi mener resultatet av undersøkelsene viser at det finnes muligheter for å oppnå større grad av åpenhet og informasjonsutveksling mellom barnehage og hjem. Vi håper oppgaven kan bidra til at ansatte i større grad tar initiativ til å snakke med foreldre om barnets hjemforhold, og at ansatte velger å satse mer på dialog og samarbeid med hjemmet, også med tanke på å senke terskelen for å ta også de vanskelige samtalene.

Forord - Heidi.

Å skrive denne masteroppgaven har vært spennende. Endelig fikk jeg anledning til å fordype meg i et tema som har opptatt meg i mange år. I utallige diskusjoner, på arbeid i barneverntjenesten, i møter med samarbeidspartnere, og i studiesammenheng, har jeg løftet opp parolen med påskriften ”Snakk med foreldrene!”. En mulig løsning på utfordringer knyttet til tidlig identifisering av vansker, og tidlig intervensjon, har i mitt hode vært såre enkel: opprett et godt samarbeid med barnets foreldre. Ved å tidlig involvere foreldrene, og være ærlig og åpen, har jeg tenkt at det kan oppleves lettere å også snakke om sin uro og bekymring. Fra egen praksis har jeg dessuten erfart at ”de vanskelige samtalene” er lettere å ta enn man skulle tro. Ønsket om respekt for de det gjelder, og en litt naiv tro på en så ”enkel” løsning kan sies å ligge til grunn for både valg av problemstilling og valget om å fullføre en master. Samtidig vet jeg at virkeligheten er litt mer komplisert enn som så. Og jeg håper og tror at resultatet ikke bærer preg av forenkling. Det har vært veldig spennende å få utforske temaet mer i dybden, og ikke minst å få foreldre og ansattes syn på ”saken”. Men det har også tidvis vært slitsomt. Som fulltidsarbeidende aleneforelder er det ikke å anbefale å starte på et masterprosjekt med mindre tema er så interessant at det å gjennomføre prosjektet har en drivkraft i seg selv. Og det har det hatt!

I tillegg har jeg mange å takke! Takk til Tone som tok turen hjem til meg hver gang vi skulle møtes. Vi har hver våre styrker, og de har virket utfyllende i arbeidet med oppgaven. Takk til min sjef, Inger Jevne, som gav meg stor frihet til å innordne arbeidstiden. Takk til min sønn Jørgen som hjalp to ”gamle” damer med ”data-greiene”. Takk til min datter Jenny, som ofte måtte klare seg selv når mamma var fordypet i oppgaven. Takk til familie og venner som har støttet og oppmuntret og kommet med gode innspill. Og tusen takk til vår kloke veileder Astrid Halså!

Forord - Tone.

Mitt utgangspunkt for å sette i gang med masteren, var et ønske om å få større innsikt i mulighetene som ligger i barnehagens foreldresamarbeid. I tillegg har jeg i alle år vært opptatt av barn i risiko, og hva vi i barnehagen kan gjøre for disse barna. Men en genuin interesse for barn og foreldre er ikke nok til å drive en oppgave fremover. Jeg forsøkte et helt år på egen hånd å komme i gang, og finne en innfallsvinkel, uten å få det til. Men da Heidi også skulle i gang med sin oppgave, og vi så at vi hadde sammenfallende interesser, åpnet dette opp for at vi kunne gjøre dette sammen. Det har vært en helt avgjørende faktor for meg å ha en samarbeidspartner, som klarte å holde fokus, når jeg selv hadde mest lyst

til å gi opp. Som klarte å være positiv, selv om det buttet i mot! Med full jobb og ingen muligheter for permisjon eller tilrettelegging fra arbeidsgiver sin side, har det til tider vært både hektisk og tungt å stå i master-arbeidet. Men vi har klart det! Så den jeg har aller mest å takke for at vi kom i mål, det er Heidi! Takk for alle de sene kveldstimene og helgene over tekoppen, med PC 'en og notatene og de matnyttige diskusjonene! Du har vært god til å holde trådene samlet! Jeg er veldig glad for å ha fått gjøre dette sammen med deg! Takk til venner og familie, som har holdt ut med, til tider, svært asosiale meg – jeg lover å ta det igjen!

I tillegg har vi hatt uvurderlig hjelp av en erfaren og kunnskapsrik veileder, førsteamanuensis ved Høgskolen i Lillehammer, Astrid Halså. Tusen takk, Astrid, for dine konstruktive innspill og kjappe tilbakemeldinger. Takk for at du har holdt ut med oss i over to år! Nå er vi i mål!

En kjempestor takk fra oss begge to til alle ansatte og foreldre i barnehagene som stilte opp i undersøkelsen vår. Uten dere kunne vi ikke ha gjennomført dette!
Tusen takk!!!

INNHALDSLISTE:

SAMMENDRAG:.....	III
FORORD - HEIDI.....	V
FORORD - TONE.....	V
1.0. INNLEDNING.....	1
1.1. OM OSS OG OM BAKGRUNNEN FOR VALG AV TEMA.....	4
1.2. UTDYPING AV PROBLEMSTILLINGEN.....	8
1.3. VERDISYN.....	10
1.4. OPPGAVENS OPPBYGGING OG AVGRENSNING.....	12
2.0. BARNEHAGEN SOM ARENA FOR DIALOG OG FOREBYGGING.....	14
2.1. BARNEHAGENS ROLLE.....	14
2.2. SAMARBEID BARNEHAGE – HJEM.....	17
2.3. DIALOGENS BETYDNING.....	20
2.4. FOREBYGGING OG IDENTIFISERING.....	23
2.5. BETYDNINGEN AV GOD KOMPETANSE.....	26
3.0. DESIGN – UTVALG - METODE.....	32
3.1. SPØRREUNDERSØKELSE BLANT FORELDRE I FEM BARNEHAGER.....	33
3.2. FOKUSGRUPPEINTERVJU I TRE BARNEHAGER.....	36
3.3. BEARBEIDING OG ANALYSE AV UNDERSØKELSENE.....	38
3.4. RELIABILITET OG VALIDITET.....	40
3.5. KRITISK BLIKK PÅ EGEN FORSKNING.....	41
4.0. RESULTATER AV EGEN UNDERSØKELSE.....	44
4.1. FORELDRENES SYNSPUNKTER.....	44
OPPSUMMERING:.....	55
4.2. DE ANSATTES SYNSPUNKTER.....	56
4.2.1. INFORMASJON OM BARNET OG HJEMMEMILJØET.....	57
OPPSUMMERING:.....	67
4.2.2. FORELDRESAMARBEID NÅR DET OPPSTÅR BEKYMNING.....	67
OPPSUMMERING:.....	75
5.0. HAR BARNEHAGEN NOE MED DET?.....	77
5.1. INFORMASJON OG DIALOG MELLOM HJEM OG BARNEHAGE.....	78

5.2. FORELDRESAMARBEIDET VED URO OG BEKYMRING.....	83
6.0. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON.....	92
7.0. IMPLIKASJONER FOR PRAKSIS.....	97
8.0. AVSLUTNING.....	102
LITTERATURLISTE.....	I
VEDLEGG I.....	IV
VEDLEGG II.....	V
VEDLEGG III.....	IX
VEDLEGG IV.....	X
VEDLEGG V.....	XII

1.0. INNLEDNING.

”Skal man lykkes med barnet, må man også lykkes med barnets foreldre”.

-Vibeke Glaser-

Denne masteroppgaven handler om samarbeid og dialog mellom barnehagen og hjemmet, og hvilke muligheter som ligger i en mer åpen dialog, blant annet ved at ansatte får større innsyn i barnets hjemmemiljø. Tradisjonelt har utvekslingen av informasjon mellom hjem og barnehage vært preget av enveiskommunikasjon. Vi tenker at større åpenhet og gjensidig kommunikasjon kan legge grunnlaget for et bedre samarbeid rundt barnet. Målet er å få en større forståelse for barnets atferd, utvikling og trivsel slik at eventuelle vansker kan bli lettere å identifisere, og at det skal oppleves lettere å ta opp tema knyttet til uro og bekymring med foreldrene.

Alle offentlige instanser som arbeider med barn og unge har *”et ansvar for å identifisere barn i risiko og sørge for at de som trenger det får den nødvendige hjelp og oppfølging”* (Sosial- og helsedirektoratet, 2007, s. 48). Barnehagene har også et samfunnsmandat, gitt i Barnehageloven (2006) og Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2011). I barnehagelovens § 1 står det at *”Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling”*.

Mye tyder på at foreldre generelt opplever samarbeidet mellom barnehagen og hjemmet som positivt og bra (TNS-Gallup, 2005). Vi er mer usikre på kvaliteten på samarbeidet når det oppstår uro og bekymring for barn. Undersøkelser viser at barnehageansatte kan utsette og handle når de er bekymret for et barn, fordi de opplever det som særlig utfordrende at de da må ta opp sine bekymringer med foreldrene (Backe-Hansen, 2009; Drugli & Onsøien, 2010; Killén, 2004; Øverlien & Sogn, 2007). Det kan være mange grunner til det. Men vi vet at særlig to forhold kan oppleves vanskelig: å vite *om* det er grunn til bekymring og å *formidle* bekymringen til foreldrene (Bratterud & Emilsen, 2013).

Vi tror disse utfordringene kan møtes med informasjonsutveksling og dialog. En større innsikt i familielivet kan gjøre barnets atferd i barnehagen mer forståelig. Foreldrenes syn

på ”det som bekymrer” kan være et verdifullt bidrag i forståelsen av bekymringen. Gjennom å etablere et godt samarbeid med barnets foreldre kan det også legges et grunnlag for at den vanskelige samtalen skal bli litt mindre vanskelig (Drugli & Onsøien, 2010).

Risikobarn er ikke alltid lett å identifisere. Uttrykket ”barn i risiko” kan peke på ulike faktorer i samfunnet eller miljøet – ofte hjemforhold- men kan også være ulike behov og forutsetninger som barnet har, og som kan påvirke barnets kunnskaper, evner og ferdigheter (Bratterud & Emilsen, 2013). Barnehagens ansatte kjenner som regel barna godt, men kan likevel ha vansker med å skille normalatferd fra risikoatferd, og om det er noe ved barnet selv som vekker bekymring, eller om det er noe i miljøet omkring barnet (Hansen, Moe, & Slinning, 2010; Kvellø, 2010b). Det er ”gråsonebekymringer” som gir størst utfordring til personalet. Bekymring der man ser signaler hos enten barnet, foreldrene eller begge uten å avdekke *hva* det er som ligger bak det som skaper bekymring (Bratterud & Emilsen, 2013).

Mens de fleste offentlige instanser er på korte visitter i barnets liv, er barnehagen for de fleste førskolebarn en daglig arena. Den daglige kontakten mellom barna og voksne profesjonelle omsorgspersoner gir de ansatte gode forutsetninger for å oppdage og ta tak i eventuelle vansker barna måtte ha. Men barnet tilbringer hoveddelen av livet sitt utenfor barnehagen, og det er til omsorgsgiverne barnet har sin primære tilknytning. Vi tror derfor informasjonsutveksling mellom de to arenaene er en forutsetning for tidlig identifisering av risikobarn. Å ta tak i bekymringer vil alltid innebære at man også må ta den vanskelige samtalen. Kanskje vil ikke spranget bli så stort den dagen det eventuelt blir nødvendig å sette ord på bekymringer som kan være knyttet til hjemforhold, hvis det legges opp til en større åpenhet omkring barnets helhetlige liv, helt fra oppstart i barnehagen. Mye tyder på at en generelt større åpenhet vil gjøre det lettere å snakke om uro og bekymringer (Backe-Hansen, 2009; Drugli, 2005; Drugli & Onsøien, 2010; Killén, 2004; Seikkula & Arnkil, 2013). Dialogen er derfor sentral i oppgaven. Vi har ønsket og utforske hvilke muligheter som ligger i en tidligere og mer åpen dialog mellom hjem og barnehage enn det som er vanlig i dag.

Vi lurte på hvordan foreldre og ansatte stiller seg til dette. Ønsker ansatte å vite mer om hjemforholdene? Er foreldre villige til å dele mer informasjon med barnehagen? For å finne ut hva foreldre og ansatte mener, har vi selv valgt å gjennomføre to undersøkelser. Vi

kan ikke se at det er gjort tilsvarende undersøkelser tidligere. Det finnes mange forskjellige forskningsprosjekter som omhandler foreldreintervensjoner og foreldresamarbeid. Mange av dem vi har sett på handler om rusproblematikk, barn med spesielle behov, overgang mellom barnehage og skole, minoritetsfamilier i barnehagen, foreldremedvirkning i barnehagen m.m. Vi har ikke funnet noen nordisk forskning på temaet informasjonsutveksling og dialog mellom barnehage og hjem som forebyggende tiltak. Vi skal likevel ikke se bort i fra at det *kan* finnes undersøkelser som ligner vår, selv om vi ikke har funnet noen slike.

Vi har gjennomført intervju av ansatte i tre barnehager og foretatt en spørreundersøkelse blant foreldre i fem barnehager. Vi har spurt de ansatte hva de tenker om informasjonens betydning for ivaretagelsen av barnet i barnehagen og identifisering av barn med vansker. Vi har spurt foreldre hvordan de stiller seg til å dele mer informasjon med barnehagen om barnets hjemmemiljø. Derav tittelen på oppgaven ”***Har barnehagen noe med det?***”. Det vi ønsket å få svar på i undersøkelsene var hvilke terskler og muligheter som finnes for en mer åpen dialog. Det er i hovedsak de ansattes og foreldrenes holdninger som angir terskler og muligheter for dette. Våre hovedspørsmål var:

- Hvor mye vet ansatte i barnehager i dag om barnets hjemmemiljø?
- Hvilken informasjon ønsker og trenger de?
- Hvilken informasjon er foreldrene villige til å gi?
- Hvordan foregår foreldresamarbeidet når det oppstår bekymring?
- Hvilke terskler og muligheter finnes for en mer åpen dialog?

Oppgaven vil i hovedsak omhandle vår egen studie. Vi vil presentere metodene for undersøkelsene, resultatet av undersøkelsene, og drøfte funnene. Men først vil vi gi en nærmere utdyping og begrunnelse for valg av tema, og presentere det teoretiske grunnlaget for oppgaven.

1.1. Om oss og om bakgrunnen for valg av tema.

Vi er begge ansatte i Lillehammer kommune. Tone har i 19 år vært ansatt som pedagogisk leder i to av barnehagene i kommunen. Heidi har vært ansatt i kommunens barneverntjeneste i 10 år, de siste to årene som leder for omsorgsteamet. Våre erfaringer fra arbeidet som pedagogisk leder og som barnevernkurator har bidratt til at vi ble opptatt av temaet. Tone har erfart at det kan være vanskelig å stole på sin egen kompetanse i forhold til bekymringer rundt barn, og at det kan oppleves problematisk å skulle ta opp egen uro eller bekymring og sensitive tema med foreldre. Heidi har fra sin praksis som saksbehandler i barneverntjenesten erfart at bekymringer for barn kan ha eksistert over lang tid før de tas tak i, også uten at bekymringen er tatt opp med barnets foreldre. Gjennom våre erfaringer har vi blitt opptatt av at man i arbeidet med barn må prøve å komme tidligere inn når det er grunn til bekymring.

Parallelt med arbeidet vårt, har vi i flere år vært studenter ved Høgskolen i Lillehammer (HiL). I 2007-2009 tok vi sammen med flere ansatte i kommunen deltidsstudiet *Tverrfaglig videreutdanning i psykososialt arbeid med barn og unge*. Som et ledd i vår felles avsluttende eksamensoppgave våren 2009 inviterte vi oss selv inn på personalmøte i 6 barnehager i kommunen for å spørre hvordan ansatte i barnehagene håndterer bekymringer for barn. I samtlige barnehager ble det formidlet til oss at de ansatte opplevde manglende kompetanse på særlig to felt: teoretisk kompetanse til å oppdage hvilke barn som er i risiko, og handlingskompetanse i forhold til foreldresamarbeidet når de er bekymret for barn. Det vanskeligste er, sa de, å formidle bekymringen til foreldrene (Voldbakken et al., 2009). Vi hadde mange diskusjoner i studentgruppa rundt dette, undret oss over hvorfor det er sånn, og var særlig opptatt av om noe kan gjøres annerledes. Etter endt videreutdanning startet flere av oss på Master i helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge. Vi to ønsket å skrive denne oppgaven sammen. Vi ville bruke masterstudiet til å få mer utdypende svar på spørsmål rundt barnehagens samarbeide med foreldre, særlig når det gjelder å ta opp bekymringer rundt barn.

Vi vet at forebygging og tidlig innsats for barn i risiko er et nasjonalt satsningsområde. Å komme tidlig inn anses i dag av alle som en god investering om man skal sikre barn god psykisk helse. Sosial- og helsedirektoratet påpeker at et godt psykisk helsearbeid for barn og unge innebærer en helhetlig tenkning med et bredt spekter av tiltak i kommunene. "For

å få til dette, er det forebyggende arbeidet i skoler, barnehager og andre oppvekstarenaer særlig sentralt” (Sosial-og helsedirektoratet, 2007). Vi har noen erfaringer fra egen kommune som også har bidratt til at vi har blitt opptatt av dialogen mellom barnehagen og hjemmet. Vi opplever at egen kommune tar de statlige føringene på alvor ved at det er iverksatt flere prosjekter med sikte på å sikre tidlig intervensjon overfor utsatte barn og unge. Felles for prosjektene er at de innebærer en stor grad av tverrfaglig samarbeid. Vi mener det kunne vært lagt større vekt på foreldreinvolvering. Våre erfaringer er at prosjektene sikrer stor grad av tverrfaglighet og at diskusjonene ofte handler om samarbeid mellom fagpersoner og hva fagmiljøet kan gjøre for å bedre situasjonen, altså at det legges større vekt på fagsamarbeid enn foreldresamarbeid. Ordet tverrfaglig kan defineres som ”*en arbeidsform der flere yrkesgrupper arbeider sammen på tvers av faggrensene*” (Glavin & Erdal, 2007). Vi mener tverrfaglig foreldresamarbeid ville vært en bedre betegnelse, som en påminnelse om at foreldrene ikke må settes på sidelinjen. Når vi i denne oppgaven snakker om foreldre, så mener vi både biologiske foreldre, adoptivforeldre, fosterforeldre, enslige foreldre, og foreldre med minoritets- eller innvandrerbakgrunn, og andre foresatte som har den daglige omsorgen for barnet.

Vi vil kort beskrive tre prosjekter i egen kommune, og belyse graden av foreldresamarbeid. Formålet med alle de tre prosjektene er å sikre tidlig innsats. Vi gjør oppmerksom på at vi velger eksempler fra vår egen kommune kun fordi vi har god kjennskap til innsatsen her gjennom vårt eget arbeid med barn og unge i kommunen. Vi understreker at vi ikke har grunn til å tro at egen kommune er hverken verst eller best i klassen. Praksis vil variere fra kommune til kommune, og fra arbeidsplass til arbeidsplass.

I 2008 ble det i kommunen opprettet tre tverrfaglige drøftingsteam, sammensatt av representanter fra barnevernet, helsestasjonen, PP-tjenesten, tildelingskontoret, og en psykolog fra familieteamet. Formålet var å gi råd og veiledning til skoler og barnehager om hvordan gå fram ved bekymring for barn/unge. Representanter fra skoler og barnehager kunne selv melde inn saker til drøfting, med foreldres samtykke og/eller deltakelse, eller saker kunne drøftes anonymt. Angående foreldrenes involvering og deltakelse opplyste prosjektlederen våren 2013 at det kun 2-3 ganger siden oppstart har skjedd at foreldre har deltatt under drøftingen av en sak. Han opplyser også at det er grunn til å tro at foreldrene ikke er blitt orientert i forkant, da ”*mange av rådene går ut på at foreldrene må involveres i prosesser*” (mail fra S. Oppegård 02.04.13). Erfaringen fra drøftingsteamene kan altså

tyde på at foreldre involveres sekundært, etter at bekymringen er tatt opp med andre fagpersoner. Vi vet ikke hva dette handler om. Det kan være usikkerhet knyttet til *om* det er grunn til bekymring, eller det kan være et uttrykk for at ansatte opplever det vanskelig å ta opp sine bekymringer med foreldrene.

Et annet forebyggende tiltak i kommunen er initiert av PPT (Pedagogisk Psykologisk Tjeneste). Tjenesten opprettet i 2010 et team kalt TIT (Tidlig Intervensjons Team), som skal *”bistå barnehagene i å tilpasse det ordinære barnehagetilbudet slik at flest mulig kan nyttiggjøre seg av dette”*. Teamene er ment som et lavterskeltilbud til barnehagene, og fungerer slik at *”Barnehagen kan ta kontakt med teamet og drøfte en problemstilling NN. Når tiltak skal iverksettes eller observasjoner skal gjennomføres skal foreldrene orienteres om dette”*. Leder for PPT opplyser at de fleste foreldre er blitt orientert av barnehagen i forkant av henvendelsen til PPT. Det kan altså se ut som de har en annen erfaring med TIT enn med drøftingsteamene når det gjelder tidlig involvering av foreldre. Også her kan vi bare gjette oss til hva det kan handle om. Kanskje er problematikken i sakene som tas opp i TIT av en annen karakter enn de som tas opp i drøftingsteamene. PP-tjenesten skal bistå i forhold til tilrettelegging for barn med særlige behov. Det kan være barn med konsentrasjonsvansker, lese-/skrivevansker, utviklingsforstyrrelser, atferdsvansker eller psykisk utviklingshemming. Fokus er altså på barnet og barnets utvikling. Kanskje oppleves det lettere å snakke med foreldre om tema knyttet til barnets utvikling enn bekymringer som mulig også kan knyttes til barnets oppvekstbetingelser?

I november 2011 iverksatte kommunen prosjektet *Tidlig Innsats i Barnehagen – Kvello-modellen*. Målsettingen er at barn i kommunen med behov for bistand skal bli sett, identifisert og få rett hjelp mens de er i barnehagealder (Lillehammer, 2011). I forbindelse med prosjektet er det opprettet tverrfaglige observasjonskorps som anonymt observerer alle barna i deltakende barnehager. Barna observeres i forhold til utvikling, risiko- og beskyttelsesfaktorer, og det fylles ut et meldeskjema på barn som vurderes å være i behov for bistand. De barna det er meldeskjema på, drøftes så i et stormøte. På stormøtet gis en anbefaling som barnehagen har ansvar for å formidle til foreldrene. I tillegg til at man ønsker å gi tilbud til barn og familier på et tidlig stadie, så oppfattes prosjektet som et kompetansehevende tiltak for barnehagene. Det er de som sitter med alt for- og etterarbeidet, også formidlingen til foreldrene. I møte med foreldrene tas observasjonen og anbefalingen opp, og foreldrene må samtykke til eventuelle videre tiltak, som veiledning

fra PPT i barnehagen, ytterligere observasjoner eller søknad om bistand fra andre instanser. Angående foreldresamarbeidet så orienteres de i forkant av observasjoner og har mulighet til å trekke seg fra prosjektet. Når det er foretatt observasjoner så orienteres foreldrene *i etterkant* av stormøtet dersom det konkluderes med at det anbefales videre tiltak. Det vil si at det foretas en tverrfaglig drøfting uten foreldre til stede, før foreldrene får innsyn i hva som er observert og notert. I stormøtet får de ansatte råd og veiledning på hvordan de skal ta det opp med foreldrene, og prosjektleder opplyser at barnehagene sier de generelt har endret på foreldresamtalene/ vinklingen på foreldresamtalene. De ansatte er nå mer opptatt av barnets fungering også på hjemmearenaen og spør mer om hjemforhold.

Alle de tre nevnte prosjektene tar sikte på å fange opp barn i risiko, og bidrar til å gi ansatte veiledning på hvordan de skal gå frem, også i forhold til å involvere foreldrene, når det er bekymring for barn. Vi ser at foreldresamarbeidet varierer i de tre prosjektene. Og vi ser at ansatte trenger hjelp til å inkludere foreldre. Erfaringer både fra Drøftingsteamene og Tidlig innsats i barnehagen viser at foreldre involveres sekundært, etter at fagmiljøet først har drøftet "saken". Vi undrer oss over om det ikke er mulig å opprette en dialog og et samarbeid med foreldre som innebærer at foreldrene kan være deltakende i de tverrfaglige drøftingene. For uansett hvor godt det tverrfaglige arbeidet fungerer så kommer man ikke utenom at foreldre skal, bør og må involveres.

Fordelene ved tidlig åpen dialog med foreldre kan være mange. Vi har allerede nevnt flere, som å få en mer helhetlig forståelse av barnet, lettere identifisere om barn har vansker, og senke terskelen for å ta opp uro og bekymring. Vi tror også det legges et bedre grunnlag for samarbeid ved at foreldre involveres før barnet blir gjenstand for drøfting med andre faggrupper. Dette er et sentralt tema i oppgaven, og vi har derfor også spurt foreldre i spørreundersøkelsen hvor tidlig de ønsker å bli involvert hvis de ansatte i barnehagen er urolig eller bekymret for deres barn.

Vi vil i det følgende gi en ytterligere utdyping av problemstillingen.

1.2. Utdyping av problemstillingen.

Kanskje opplever de ansatte i barnehagene at kontakten med hjemmet er tilfredsstillende og tilstrekkelig i hverdagen når alt oppleves normalt. Men vi vet at når ansatte i barnehagen blir bekymret for et barn, så opplever de det vanskelig å ta opp bekymringen med foreldrene. Mange venter derfor lenger enn nødvendig med å si i fra eller gjøre noe, fordi dette også vil innebære at man må ta den vanskelige samtalen (Backe-Hansen, 2009). Det er forståelig at de ansatte opplever det utfordrende å ta opp bekymringsfulle tema med foreldrene. Det *er* vanskelig å snakke med foreldre om at man er bekymret for barna deres. Også i det private liv. Vi lar være å si noe, i redsel for å såre eller fordi det føles ubehagelig for oss selv. Barn oppleves som noe veldig privat, og terskelen er høy for å kommentere andres måte å ta vare på sine barn, fordi vi vet at det er sårt for foreldre å få påpekt forhold som kan indikere at de ikke er gode nok foreldre. De ansatte i barnehagene har et pålagt ansvar for og både *se* og *handle* når noe later til å være galt. Spørsmålet er altså ikke *om* de skal ta dette opp med foreldrene, men hvordan man kan gjøre det lettere. Mye kan antakelig gjøres for barnet i barnehagen, uten at eventuelle bekymringer er tatt opp med foreldre. Men skal barnehagens ansatte kunne ta tak i bekymringer rundt barn, må de involvere foreldrene.

Barnehagens kommunikasjon med foreldre foregår i ulike former. Småprat i garderoben, foreldresamtaler, informasjon på oppslagstavler, nettside osv. Litteratur og egne erfaringer tyder på at kommunikasjonen mellom barnehage og hjem tradisjonelt har vært preget av enveiskommunikasjon. Barnehagens ansatte har stort sett hatt fokus på barnet i barnehagen, også i foreldresamtaler og annen kontakt med hjemmet. De ansatte møter barnet som det er i barnehagen, uten å ha særlig informasjon om betingelsene rundt barnet ellers. Men barns atferd kan være naturlige reaksjoner på endringer i oppvekstbetingelsene, som f.eks. at familien flytter, at en slektning dør, at foreldrene har samlivsproblemer, at søsken har vansker. En større innsikt i familielivet kan gjøre barnets atferd i barnehagen mer forståelig. Barnehagen kan få en større forståelse av barnets helhetlige situasjon, omgivelsenes påvirkning, og hvilke muligheter man har for å hjelpe og støtte barnet og familien. Vår tanke er at om informasjonsutvekslingen er gjensidig helt fra barnet starter i barnehagen, så vil dette kanskje kunne senke terskelen for å ta opp også spørsmål knyttet til uro og bekymring.

Foreldre kan på sin side også oppleve det vanskelig å være åpne om egne vansker og bekymringer. Det er få tilgjengelige arenaer der bekymringer for barn og barns situasjon kan deles med andre. Foreldrene kan vegre seg for å snakke om slike ting hvis ikke andre først tar initiativ til åpenhet (Halsa, 2008). Vi er derfor opptatt av en *åpen dialog*, en dialog der både de ansatte i barnehagen og foreldrene kan formidle sine meninger, opplevelser, tanker og eventuelle bekymringer. Det kan ha en forebyggende effekt, ved at terskelen for å ta opp uro og bekymringer kan senkes.

Vi bruker begrepene ”uro” og ”bekymring” i oppgaven, og vi bruker begrepene noe om hverandre. Vi har ikke satt opp noe absolutt skille mellom de to, men bruker begrepene ut i fra en forståelse av at uro er en svakere fornemmelse enn bekymring. Med *uro* tenker vi på en litt diffus følelse av at noe ikke stemmer, at noe er (kan være) i veien. Seikkula & Arnkil (Seikkula & Arnkil, 2013) definerer uro som: ”*en fornemmelse av at noe ubehagelig er i emning*”. I hverdagsspråket snakker vi ofte om ”magefølelse”. Nettopp fordi uro-følelsen kan oppleves vag og lite konkret, kan det være vanskelig å meddele sin uro til andre. Følelser og fornemmelser er subjektive. Man kan bli usikker på egen opplevelse og man risiker å bli avvist om man deler sin uro med andre. En vag følelse av uro for et barn i barnehagen kan utvikle seg til en mer tydelig bekymring, dersom flere hendelser underbygger og forsterker uroen. Vi definerer altså bekymring som sterkere enn uro. I kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) brukes betegnelsen ”gråsonebekymring”. Gråsonebekymring er en vagere fornemmelse enn en klar bekymring. Ordet bekymring brukes ofte i forbindelse med meldinger til barneverntjenesten, derav ordet ”bekymringsmelding”. Vår oppgave handler ikke om meldeplikten til barnevernet. Vi refererer til dette kun for å vise hvordan ordet bekymring brukes i denne forbindelsen. Ordet bekymringsmelding står ikke i teksten i barnevernloven. Der heter det om meldeplikten at offentlige myndigheter skal gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er *grunn til å tro* at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt (Norge, 2013). Å ha *grunn til og tro* forstår vi som mer alvorlig og håndfast enn å ha en følelse av uro. Å kontakte barneverntjenesten med at ”*jeg er urolig for om noe kan være galt*” vil (bør) ikke være tilstrekkelig til at barnevernet åpner sak, med mindre melder kan konkretisere sin uro med observasjoner og hendelser som gir grunn til å tro.

Den tiden det tar, fra en gryende uro oppstår, til det foreligger en kvalifisert begrunnet bekymring, - hvilke muligheter ligger da i å bruke dialogen som verktøy i håndtering av uroen før den blir større? Vi tror terskelen kan senkes for at uro og bekymring meddeles foreldrene ved at man tidlig har etablert en åpen dialog. Er samarbeidet med foreldrene etablert, og dialogen åpen og gjensidig, da oppleves kanskje ikke spranget så stort den dagen man eventuelt blir nødt til å sette ord på sin uro eller bekymring.

Våre tanker har sitt utspring i et verdisyn som blant annet setter foreldrenes rolle sentralt. Vi vil i det følgende utdype den forståelsesrammen vår oppgave er skrevet ut i fra.

1.3. Verdisyn.

Vi mener det er en forutsetning for gode dialoger at den som tar ansvar og initierer kommunikasjon og dialog, har et etablert verdisyn som innebærer respekt og ydmykhet for andres opplevelse. Vi er tydelige på at ansvaret for å initiere en god dialog ligger hos de ansatte i barnehagen. Vårt verdisyn vil gjenspeiles i oppgaven. Det mest nærliggende er å kalle vårt verdisyn for humanistisk og hermeneutisk, fordi vi vektlegger likeverd i relasjoner, helhetlig tenkning, og gjensidig påvirkning - mellom mennesker og mellom systemer (Thagaard, 2009). Vi mener at gjensidig respekt er en forutsetning for gode relasjoner og en åpen dialog.

Vi støtter oss til transaksjonsmodellen, et kommunikasjonsteoretisk perspektiv som mener relasjonen er sentral. Kommunikasjon og dialog påvirkes av hva slags posisjon mennesker har til hverandre (Jensen & Ulleberg, 2011; Ohnstad, 1998). Det kan diskuteres i hvilken grad ansatte i barnehagen og foreldrene har en *nær* relasjon, men at de har en relasjon kan ikke bestrides. Og kommunikasjonen og dialogen vil være påvirket av opplevelsen av denne relasjonen.

Som i dialektisk relasjonsforståelse vektlegger vi anerkjennelsen (Schibbye, 2009). Å anerkjenne innebærer ikke nødvendigvis å akseptere andres handlinger, men at man aksepterer at andre har sin opplevelse. For å skape en god allianse må den andre oppleve å bli akseptert, lyttet til og anerkjent. Man trenger ikke alltid være enige. Det viktigste er at det blir snakket om. Forskjeller kan også være en styrke. Det handler om å lytte, å undre

seg sammen, og prøve å forstå. Å akseptere den andres opplevelse, uten å vurdere den andres opplevelse ut i fra seg selv. *”Dialogismen er ikke en metode eller teknikk, men en innstilling som bunner i at man anerkjenner og respekterer – og strekker ut en hånd mot – den Andres annerledeshet”* (Seikkula & Arnkil, 2013, s. 43).

Vi tar avstand fra subjekt-objekt tenkning. Vi mener at det i dialog med familien ligger muligheter for å bli bedre kjent med familiens situasjon, barnets situasjon, og foreldrenes syn på barnet. Slik informasjon kan virke utfyllende på det bildet barnehagen danner seg, og tilføre verdifull kunnskap. Det handler også om selv å være åpen og tydelig på egne vurderinger, slik at familien får innblikk i hvordan de ansatte i barnehagen tenker og vurderer. Slik kan de ansatte i barnehagen og foreldrene bedre forstå hverandre, uten at man nødvendigvis er enige i alt. Gjennom gjensidig åpenhet om fakta og vurderinger legges grunnlaget for en god allianse, som igjen kan føre til positive endringer (Schibbye, 2009). Den dialektiske relasjonsteorien ligger således i krysningspunktet mellom tydelighet og undring. Og skal disse to kunne kombineres må anerkjennelsen først være etablert (Schibbye, 2009).

Vårt ståsted innebærer i praksis at brukermedvirkning og myndiggjøring blir sentrale begrep. Vi er opptatt av brukerperspektivet fordi vi mener at brukerne (her: foreldrene) sin forståelse av sin og barnets situasjon må inngå som del av barnehagens ivaretagelse av barnet. De aller fleste foreldre ønsker det beste for sine barn, og vi tror at de fleste foreldre selv er klar over det når det er grunn til bekymring. Foreldrene må tas med i vurderingen av hvordan barnets behov skal ivaretas i barnehagen. Følgende sitat setter ord på dette på en god måte:

”Ved å involvere dem det gjelder på et tidlig tidspunkt, vil man raskere oppnå å komme fram til riktig mål for arbeidet. Barnet og familien må regnes med som ressurser fra første stund, det er de som er eksperter på egen situasjon” (Glavin & Erdal, 2007) s. 24).

Skal brukermedvirkningen være reell forutsetter det at en har tro på endring, også for mennesker med oddsene mot seg (mestringsperspektiv). Det handler om å ha tro på at mennesker har evne til å utvikle seg og ha god fungering, også når noen har belastninger og utsettes for risikofaktorer.

1.4. Oppgavens oppbygging og avgrensning.

I kapittel 2 vil vi redegjøre for teori som belyser problemstillingen. Vi setter fokus på barnehagens rolle, foreldresamarbeidet, og dialogens betydning. Vi fremhever barnehagens rolle når det gjelder forebygging og identifisering av vansker hos barn, og sier noe om kompetansens betydning. I kapittel 3 presenterer vi metodene vi har brukt i datainnsamlingen. Resultatet fra undersøkelsene presenteres i kapittel 4. I og med at vi har foretatt to undersøkelser vil både metode-kapittelet og presentasjonen av resultatet fra undersøkelsene være inndelt i to atskilte deler, -en del som omhandler spørreundersøkelsen, og en del som omhandler intervjuene. I kapittel 5 drøfter vi egne funn opp mot problemstillingen. Til slutt vil vi i kapittel 6 gi en kort oppsummering og konklusjon, og i kapittel 7 presentere forslag til eventuelle implikasjoner for praksis.

Avgrensning.

Vi har valgt å ha fokus på barn i barnehagealder. Det tilsier alderen 1-6 år. Det er i denne alderen at barn utvikler bl.a. språk, sosial kompetanse og relasjoner til andre. De fleste barn i denne alderen går i barnehage og bemanningstettheten er høy sammenlignet med for eksempel skoler. Personalet i barnehagene har derfor gode muligheter til å oppdage barn som har vansker. Foreldrene er som regel innom hver dag i forbindelse med levering og henting av barna. Det er derfor også gode muligheter for kontakt med foreldrene. Andre offentlige instanser treffer ikke foreldre like ofte. I skolen kommer barna som regel uten følge av voksne. Foreldrene er mer perifere. Helsestasjonen har også jevnlig kontakt med barn og deres foreldre, men heller ikke de kan sammenlignes i forhold til hyppigheten og omfanget på kontakt.

Oppgaven handler om dialogens betydning. Dialog som metode for å oppnå godt foreldresamarbeid. Det er altså dialogen mellom foreldre og ansatte vi har fokus på, ikke dialogen med barna. Samtaler med barn er ikke mindre vesentlig, men det ville blitt en alt for omfattende oppgave om vi også skulle inkludert barnesamtalene i vår oppgave.

Når vi i oppgaven snakker om barnehagens forebyggende rolle, og omtaler forebyggende tiltak, tenker vi primært på avdekking av behov og tilbud om hjelp så tidlig som mulig for identifiserte risikobarn. Barn kan være i risiko av flere grunner. De kan ha psykososiale vansker, atferdsvansker og utviklingsforstyrrelser. Vanskene kan stamme fra medfødte

egenskaper, eller komme av vansker i familien, som at foreldrene har f.eks. rusproblemer, samlivsvansker eller psykiske vansker. Når vi omtaler *barn i risiko* i denne oppgaven tenker vi primært på barn som står i fare for å utvikle vansker som følge av mangelfulle eller belastende hjemforhold. Vi tror det trengs mer oppmerksomhet knyttet til dette temaet, fordi vi tror det er lettere for ansatte i barnehagen å ta opp bekymring knyttet til barnets utvikling enn til barnets hjemmemiljø. Vår antakelse er at barnehagen har et uutnyttet potensial som forebyggende instans i forhold til disse barna.

Oppgaven omhandler i liten grad de alvorligste tilfellene, som når barn utsettes for vold og seksuelle overgrep. Avdekkes slike saker skal ikke barnehagen prøve å oppnå en god dialog med foreldrene, men melde fra til barnevern og politi, uten at foreldrene orienteres om det.

2.0. BARNEHAGEN SOM ARENA FOR DIALOG OG FOREBYGGING.

Vi vil her utdype den teoretiske referanserammen som oppgaven er skrevet ut i fra. Vi vil belyse barnehagens samfunnsrolle, samarbeid og dialog med foreldre, og barnehagens rolle i forhold til forebygging og identifisering av vansker hos barn. Til slutt i dette kapittelet vil vi redegjøre for betydningen av god kompetanse i barnehagen.

2.1. Barnehagens rolle.

Vi ønsker først å si litt om hvordan barnehagen har kommet til å bli den viktige arenaen for barn og foreldre i Norge som den er i dag. Barnehagens historie er nært knyttet til barnehagens rolle i samfunnet. Vi vil derfor først presentere barnehagens historiske rolle, nåværende samfunnsmandat, og hvilke rammer og betingelser som ligger til grunn for barnehagens arbeid og samarbeid med foreldre.

I løpet av en periode på tretti år har barnehagetilbudet gått fra å være et tilbud til noen få, til å bli et velferdsgode for alle. I 1975 hadde 7 % av 1-5 åringer barnehageplass (Kunnskapsdepartementet, 2008-2009), i 2002 var tallet 60 %, mens i dag går over 90 % av barn i denne aldersgruppen i barnehage (SSB, 2013). Dette tilsier at vi i dag har et ganske annet barnehagetilbud og en langt større utbredelse av barnehager enn det vi hadde for bare noen få tiår siden. Vi har også et langt større mangfold og variasjon i typer av barnehager, både når det gjelder kommunale og private barnehager. At det er tilnærmet full barnehagedekning har ført til at foreldrene i stor grad kan velge den barnehagen de vil ha barna sine i, utfra egne preferanser og interesser.

Det siste tiåret har det kommet til flere lovendringer og forskrifter, som forankrer barnehagens arbeid og rolle i samfunnet. I 2003 kom barnehageforliket, som garanterte maksimalpris på foreldrebetalingen, og som skal sikre bedre tilgang til barnehageplass uavhengig av foreldrenes økonomi. I 2005 ble barnehagesektoren overført til Kunnskapsdepartementet, og dermed ble barnehagen en del av det samlede utdanningsløpet. I 2006 trådte den nye Barnehageloven i kraft. Den skal styrke forutsetningene for at barnehagen kan gi barna god omsorg og et godt pedagogisk tilbud, og bidra til en ryddig ansvarsfordeling og stabile rammer i en barnehagesektor som har tilnærmet full dekning. Loven skal legge til rette for kommunalt handlingsrom og

mangfold i tilbudet, og foreldre/foresatte og barna selv skal sikres innflytelse på utformingen av tilbudet. I 2006 kom også en ny og forbedret rammeplan for barnehagene (revidert i 2011), der det var satt fokus på de syv fagområdene og foreldrenes rett til medvirkning. I 2008 ble ny formålsparagraf for barnehagene vedtatt. Den nye formålsparagrafen understreker at barnehagen skal formidle verdier, men ikke påvirke barna til å følge en bestemt religion. I 2009 ble det lovfestet individuell rett til barnehageplass for alle. Dette er en voldsom endring i forhold til det som var situasjonen da de første barnehagene kom.

I utgangspunktet ble barnehagene til for å dekke de voksnes behov for tilsyn og pass av barn mens de deltok i arbeidslivet, i tillegg til å ha en kompenserende funksjon i tilfeller der foreldrene ikke kunne tilby god nok omsorg for barna. Etter hvert har dette endret seg til å bli et utbredt og godt tilrettelagt pedagogisk tilbud, som skal gi alle barn muligheter til en god start i livet. Barnehager skal være til barns beste. Barna skal oppleve glede og mestring i hverdagen, og skal få leke, lære og utvikle seg og delta aktivt i et sosialt og kulturelt fellesskap. Barnehagen skal også være en god støttespiller for foreldrene i omsorgen for barna og bidra med god stimulering til læring (Kunnskapsdepartementet, 2008-2009).

Barnehagesektoren har gjennom tidene vært knyttet til ulike politikkområder; fra sosial-, familie- og likestillingspolitikk til å være barne- og utdanningspolitikk. Dagens barnehager er både et velferdstilbud, et steg i utdanningstilbudet og en samfunnsinstitusjon som har en grunnleggende betydning for barn, deres foreldre, lokalsamfunnet, arbeidslivet og samfunnsutviklingen på både kort og lang sikt (Kunnskapsdepartementet, 2008-2009). Dagens barnehager har to spesielt viktige dokumenter å forholde seg til. Det er *Barnehageloven* (2006) og *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (2011). I barnehageloven § 1 står barnehagens samfunnsmandat:

”Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene...(…)(Kunnskapsdepartementet, 2011, s. 7).

Dagens samfunnsmandat stiller store krav til de ansatte i barnehagene, og skal bidra til at alle barn får et godt barnehagetilbud. Internasjonalt blir den norske barnehagepolitikken trukket frem som et godt eksempel, fordi det er god dekning, alle barn i alderen 0-6 år er en del av det helhetlige systemet, at det er god kvalitet for alle aldersgrupper, at det offentlige gir store økonomiske bidrag til barnehageområdet, og at Norge også har en satsning for barn under tre år (Eurydice-Network, 2009).

I Rammeplanens formålsbestemmelse heter det: *”Rammeplanen gir retningslinjer for barnehagens verdigrunnlag, innhold og oppgaver. Alle barnehager skal bygge sin virksomhet på verdigrunnlaget og innholdet, som er fastsatt i barnehageloven, og på internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til”* (Kunnskapsdepartementet, 2011). Rammeplanens hovedmål er å gi personalet en forpliktende ramme for det pedagogiske arbeidet, og den skal også gi informasjon til foreldrene, eier og tilsynsmyndigheter.

Iflg. Rammeplanen har barnehagen og foreldrene et felles ansvar for barnas trivsel og utvikling, og personalet må *”vise respekt for foreldrenes valg og prioriteringer samtidig som de ivaretar barnas rettigheter og de grunnleggende felles verdier som barnehagen er forpliktet til gjennom Rammeplan for barnehagen”* (Kunnskapsdepartementet, 2011).

Barnehagens personale har ansvar for å gi foreldrene nødvendig informasjon om hvordan barnehagen drives, om eiere, innhold, arbeidsmåter og planer. Barnehagen skal også invitere til medvirkning fra foreldrene. Betingelser for et godt samarbeid er gjensidig respekt og anerkjennelse. Med samarbeid menes regelmessig kontakt der informasjon og meninger utveksles (Kunnskapsdepartementet, 2008-2009). Samarbeid omfatter både formelt og uformelt samarbeid. Barnehageloven regulerer noe av samarbeidet, bl.a. skal alle barnehager ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg. Det formelle samarbeidet omfatter alt av planlagt samarbeid, som foreldremøter, foreldresamtaler, temamøter, dugnader o.l. Det uformelle samarbeidet omfatter hente-og bringesituasjoner, telefoner, spontane sammenkomster osv. Barnehagen og foreldrene skal også samarbeide om utviklingen av barnehagens kvalitet og innhold. Barnehagen skal være et komplementerende miljø til hjemmet, og må vise foreldrene forståelse og ha respekt for ulike familieformer (Kunnskapsdepartementet, 2011).

En rekke undersøkelser og evalueringer de siste 20 årene viser at de fleste foreldre er godt fornøyd med barnehagetilbudet og samarbeidet med barnehagen. TNS Gallup gjennomførte i 1995, 2003 og 2004/2005 nasjonale kommuneundersøkelser.

Undersøkelsene viser at generelt er de fleste foreldre fornøyd med alle forhold som undersøkes. Måten de blir møtt på av barnehagepersonalet skårer høyest, her svarte 89 % at de er fornøyd. Muligheten for medinnflytelse skårer lavest, her er 81 % fornøyde (TNS-Gallup, 2005). Men en viktig faktor for at foreldrene skal fortsette å være fornøyde, er at kvaliteten på tilbudet i barnehagene er godt nok. Selv om foreldre uttrykker at de er fornøyde med barnehagen, er det likevel ikke sikkert at de vet hva som foregår der til enhver tid. Hva førskolelærerne og andre ansatte sier og gjør og hvordan de oppdrar barna deres er ikke alltid lett å formidle til (Drugli & Onsøien, 2010). At de likevel er fornøyde, kan skyldes stor grad av subjektive opplevelser på at barna har det bra og trives der. Det er derfor viktig at barnehagens ansatte er bevisst på dette, og bruker de mulighetene som finnes til å involvere og informere foreldrene.

2.2. Samarbeid barnehage – hjem.

Fordi dagens barn tilbringer stadig mer tid i offentlige institusjoner, som barnehage og skole, innebærer dette at en god del omsorgs-og oppdragelsesoppgaver i større grad enn før er delt mellom foreldre og de profesjonelle (ansatte). Dette er årsaken til at det moderne barnet kalles *dobbeltsofisalisert* (Drugli & Onsøien, 2010; Kveller, 2010a). Barna i dag oppholder seg på minst to sosialiseringsarenaer, og påvirkes derfor av begge. Dette fører til et omfattende behov for et godt samarbeid mellom hjemmet og barnehagen/skolen.

I Rammeplanen for barnehagen (Kunnskapsdepartementet, 2011) og Barnehageloven (Kunnskapsdepartementet, 2006) legges det stor vekt på samarbeidet mellom foreldrene og barnehagen. Foreldrene er de viktigste personene i barnets liv og den aller viktigste samarbeidspartneren for barnehagen (FUB, 2012). Om foreldresamarbeid sier Rammeplanen: *"Samarbeidet må preges av gjensidighet og tillit. Foreldre må kunne stole på at de kan ta opp ting de er opptatt av i forhold til barnet og barnehagen, også om dette innebærer kritikk"* (Kunnskapsdepartementet, 2011). Godt foreldresamarbeid krever godt systemarbeid, noe som innebærer at man tenker langsiktige konsekvenser og

sammenhenger av det man gjør, av de rutiner som eksisterer, og at man tenker generalisert kunnskapsoppbygging og kompetanseheving. Barnehagen bør etterstrebe at *alle ansatte* har god kompetanse om foreldresamarbeid, nok kunnskaper og gode holdninger, til at de selv kan ta ansvar for å etablere gode relasjoner med foreldrene.

Samarbeid er alltid et samarbeid om noe, dvs. at det har et innhold. Innholdet i foreldresamarbeidet defineres av hvilket samarbeidsområde det handler om, og om det er rettet mot det enkelte barnet eller hele barnegruppen (Grythe & Midtsundstad, 2002). Tradisjonelt og juridisk har barnehagen tre viktige oppgaver; omsorg og tilsyn med barnet, oppdragelse av barnet og undervisning av barnet. Foreldrene og barnehagen har noen ganger forskjellig syn på hva slags tilsyn, oppdragelse og undervisning barnet trenger. Da er det viktig at barnehagen avklarer og tydeliggjør forventningene, og sørger for gode rutiner for samarbeidet. Samarbeidet må preges av åpenhet, ikke minst i de tilfellene der det er grunn til bekymring (Claussen, 2010; Kunnskapsdepartementet, 2008-2009). Foreldresamarbeidet har *spesielt* stor betydning for barn som er i risiko. Og som regel er det da det er vanskeligst å få til.

God flyt av informasjon er viktig for både barna, deres foreldre og barnehagens virksomhet. Spesielt den daglige dialogen er viktig for å bidra til at det enkelte barn får en god nok omsorg, og en god start og slutt på sin barnehagedag. Det kan være en utfordring å se til at dette blir noe mer en ren informasjonsutveksling om *praktiske* ting fra barnehagens side. Ansatte i barnehagen må også kunne spørre foreldrene om ting som omhandler familien, nettverket og hjemforholdene til barnet. De må kunne ta opp ting som bekymrer dem – selv om dette kan oppleves vanskelig. Foreldrenes mening bør også etterspørres aktivt, fordi dette sikrer gjensidighet i samarbeidet. Det kan ikke være slik at den ene parten skal legge premissene for samarbeidet. Foreldrene må få vite på hvilke områder de har innflytelse. Er kontakten jevnlig, og hovedsakelig positiv, vil det være enklere å snakke åpent om barnets utvikling og behov, også om eventuelle vansker (Drugli & Onsøien, 2010).

Når vi snakker om informasjon og kommunikasjon i denne oppgaven, kommer vi ikke utenom Gregory Batesons kommunikasjonsteori. Bateson var opptatt av at all kommunikasjon foregår på ulike nivåer samtidig, og at vi i vår forståelse og tolkning forholder oss til flere ulike nivåer (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 146). Kommunikasjon mellom mennesker foregår alltid i en relasjon og i en kontekst. All kommunikasjon er også

metakommunikasjon, iflg Bateson, fordi vi kommuniserer på flere måter og på flere nivåer samtidig og fordi relasjonsperspektivet er det sentrale i all kommunikasjon (ibid s. 148). Batesons teori omhandler også dobbeltkommunikasjon – at vi kommuniserer motstridende budskap på flere nivåer samtidig. Dette innebærer f.eks. at vi sier en ting med ord og en annen ting med kroppsholdninger og mimikk. Dette er det viktig å være klar over, når man jobber med mennesker. Når man har etablert relasjonelt samarbeidsforhold, som det man har i barnehagen, kan det være viktig å snakke om forholdet, dvs. hvilke forventninger man har til hverandre, hvilke roller man har, og hva man skal samarbeide om. Det er alltid den profesjonelle som har ansvar for at dette skjer, og for at man får en god kommunikasjon og et fungerende samarbeide (Jensen & Ulleberg, 2011).

En viktig forutsetning for at barnehagen skal kunne bruke samarbeidet med foreldrene som et middel til å sikre barn og foreldre nødvendig hjelp, er at foreldresamtalene foregår ofte og regelmessig, og fungerer godt. Foreldresamtalene er en del av det formelle samarbeidet mellom foreldre og barnehagen, og en sentral del av førskolelærerens jobb (Drugli & Onsøien, 2010). Foreldresamtalen skal være en brobygger mellom hjem og barnehage, og er forankret i Lov om barnehager (Kunnskapsdepartementet, 2006). Foreldresamtalen er en nødvendig og sentral metode for å etablere og ivareta et godt samarbeide rundt hvert enkelt barn. Det er barnet og omsorgen for barnet som er fokus for samtalen. Vanligvis er det positive tema for de faste foreldresamtalene, som f.eks. barnets interesser, utvikling og trivsel. Men det skal også tas opp andre og mer sensitive tema, når det er behov for det. Ulike typer og former for foreldresamtaler i barnehagen har ulike intensjoner. Vi har nevnt spontane samtaler ved henting og bringing av barnet, og de formelle samtalene som alle foreldre innkalles til. I tillegg innkaller barnehagen foreldre til samtale når det er bekymringer rundt barnet. Foreldre kan også selv be om samtaler knyttet til tema de ønsker å ta opp, og det er også samtaler som har til hensikt å støtte eller veilede foreldre i deres rolle som oppdragere.

Når det kommer til samtaler om bekymringer og problemer, kalles dette ofte for vanskelige samtaler. Dette er noe de fleste førskolelærere gruer seg til å gjennomføre (Drugli & Onsøien, 2010). Noe av årsaken til dette kan være at de mangler kompetanse på dette området, og det oppleves ubehagelig å snakke om sensitive ting og bekymringer. Det kan også være ulike årsaker til at samtaler kalles vanskelige, og hvem de er vanskelig for. Er det førskolelæreren som synes det er vanskelig, eller er det foreldrene som får det

vanskelig – eller kan det være begge deler? Hvis en har som mål om at samarbeidet kun skal preges av harmoni, kan det oppleves vanskelig å ta opp ting som fører til konflikt. En kan være redd for at konflikter kan hemme det videre arbeidet med barnet. Vi har hørt mange førskolelærere og andre ansatte uttrykke at konflikter kan føre til at barnet tas ut av barnehagen. Dette vil ramme barnet mest av alle. Andre sier at konflikten vil ramme en selv, og vil oppleves ubehagelig. Og har man som utgangspunkt at foreldrene er vanskelige å samarbeide med, at de har andre meninger og at de ikke forstår barnets behov, så kan dette hindre samarbeidet og den gode dialogen. Men ser man derimot på det å jobbe med mennesker som en utfordring, og at konflikter og problemer er en naturlig del av dette, da vil slike samtaler være en selvfølge (Drugli, 2005; Jensen & Ulleberg, 2011). Vi tenker at dersom barnehagen tidlig får en god dialog med foreldrene og en gjensidig og åpen kommunikasjon, så vil ikke slike samtaler oppleves vanskelig for noen av partene. Vi vil derfor i neste avsnitt redegjøre for dialogens betydning.

2.3. Dialogens betydning

Alle typer foreldresamtaler bør ha dialogen som ideal, da det er den gode dialogen som skaper de gode foreldresamtalene ved å sikre åpenhet, gjensidighet og likeverd. *”I en dialog er det felles utforsking og forståelse som står sentralt, ikke det å overtale den andre til å overta eget perspektiv”* (Drugli, 2005, s. 35).

Vi bruker ordet *dialog* fordi det innebærer en gjensidighet i kommunikasjonen. Det motsatte av dialog er *monolog* som betyr enetale. Ordet dialog kommer fra de latinske ordene *dia* og *log*, som betyr *igjennom* og *samtale* (Wikipedia). Norsk kompetansesenter definerer dialog som *”et verbalt samspill der to eller flere deltakere deler erfaringer, ideer eller innsikter. Dialoger kan være symmetriske der alle deltakere er likestilt, eller de kan være asymmetriske der en av partene har til oppgave å hjelpe den eller de andre med prosessen (...)”* (Kompetansesenter, 2010). Vi synes definisjonen er god fordi den også tar høyde for at deltakerne ikke nødvendigvis har lik posisjon.

Gode dialoger fremmer godt samarbeid, og godt samarbeid mellom barnehagens ansatte og foreldre kan virke positivt på flere områder. En god relasjon og et godt samarbeid mellom

barnets foreldre og de ansatte i barnehagen kan generelt føre til et bedre utviklingsmiljø for barnet, ved at det skapes en større helhet i barnets tilværelse. Når barnehage og hjem trekker i samme retning har dette betydning for barnets opplevelse av sammenheng og mening (Glavin & Erdal, 2007; Højholt, 2011). Bronfenbrenner (Bronfenbrenner & Fink, 1980) forklarer dette ved hjelp av en modell for forståelse av mylderet av innvirkende faktorer i barns oppvekstmiljø, inndelt i nivåer. Vi er her særlig opptatt av det han kaller *mesonivået* - forholdet mellom to eller flere miljøer barnet aktivt deltar i. Bronfenbrenner fokuserte på hvordan barnet tilpasser seg i vekselvirkning mellom individer og miljøer rundt seg. Han var opptatt av det dynamiske vekselspillet og gjensidige avhengighetsforholdet mellom individ og miljø. For at barnet skal oppleve tilværelsen som trygg og forutsigbar må det være et visst samsvar i kultur og verdisett på de ulike arenaene (*mikronivået*), sier han (ibid). I tillegg til opplevelsen av helhet og sammenheng vil barnet kunne nyttiggjøre seg barnehagens tilbud bedre om barnet får anerkjennelse og forståelse av sin situasjon slik den er i hjemmet (Sundfær, 2012). Kontakt og samarbeid mellom barnets voksne ser altså ut til å være av fundamental betydning for hvordan barn skaper sammenhenger i sitt liv.

For barn i risiko forutsetter riktig hjelp tidlig at de som jobber med barnet etablerer et forhold til foreldrene som samarbeidspartnere (Glavin & Erdal, 2007). Mange synes det er vanskelig å samarbeide med foreldre. Enda vanskeligere enn å samarbeide med andre faggrupper (Glavin & Erdal, 2007). Profesjonaliseringen kan føre til at man ensidig fokuserer på egen profesjon sin definisjon av situasjoner og problemer. Men skal forebyggende tiltak ha ønsket effekt må foreldrene støtte tiltaket og være enig i de faglige intensjonene (Haugland & Tangen, 2012). Blir hjelpen for påtrengende kan foreldrene trekke seg, og hjelp til barnet kan da lett tilpasses det som foreldrene kan akseptere. Med et trygt og åpent forhold mellom ansatte og foreldre vil man lettere kunne gi hjelp ut fra barnets behov (ibid.). Har man tro på foreldrene som mennesker med ressurser, og forventer at de kan definere egne problemer, vil man lettere kunne gå i et samarbeid med dem om å finne felles løsninger på problemene.

Å initiere en god dialog som omhandler bekymring oppleves av mange som særlig utfordrende. Det kan derfor være fristende å utsette den vanskelige samtalen (Drugli & Onsøien, 2010). Uro og bekymring påvirker også våre holdninger, sier Seikkula & Arnkil (2013), ved at ”Uro har en tendens til å åpne for strategiske, heller enn dialogiske,

relasjoner” (ibid s. 29). En strategi kan være å utøve kontroll. En annen å avvente for å unngå en forventet ubehagelig situasjon. Men hvis det man uroer seg for ikke løser seg av seg selv, vil uroen øke, og den vanskelige samtalen kan bli enda vanskeligere å ta. Situasjonen vil da kunne bli akkurat så ubehagelig som man forventet (Seikkula & Arnkil, 2013)

Sammen med Esa Eriksson utviklet Tom Erik Arnkil på begynnelsen av 1990-tallet et prosjekt i Finland som omhandlet hvordan fagfolk som arbeidet med barn og unge kunne håndtere sin uro (Eriksson & Arnkil, 2011). Særlig når barnets problemer lot til å henge sammen med hjemforhold. Målsettingen var tidlig intervensjon, og å unngå en vente-og-se praksis. De utviklet et verktøy for hvordan fagfolk kunne gå i dialog med foreldre på en måte som hindret avvísning og fornektelse. Verktøyet gikk ut på at fagpersonene skulle fremstille sin uro som sitt problem, og så be foreldrene om hjelp til å finne ut av og dempe uroen. Tanken bak er at man ikke kan forandre på andre enn seg selv. Forsøk på å kontrollere andre fører ofte til motstand, selvforsvar og sårbarhet. Mens å stille seg spørrende og lyttende innbyr til åpenhet og dialog. Slik ble metoden *Å ta opp uro* utarbeidet, ut i fra en visjon om at barn skal få tidlig hjelp fra sine nærmeste voksne (foreldrene). Metoden er utviklet av det finske National Institute for Health and Welfare (THL), under ledelse av professor Tom Erik Arnkil. Metoden er utprøvd i Norge, så langt vi vet i to kommuner: Kristiansand kommune og Søndre Nordstrand bydel i Oslo kommune. I prosjektbeskrivelsen fra Kristiansand står blant annet beskrevet at prosjektets visjon var å bidra til å styrke ansattes kompetanse i å ta opp sin uro for barn med barnets foreldre på et tidligst mulig tidspunkt slik at foreldre og nettverk inkluderes på en respektfull måte (Bakke & Nilsen, 2012). I evalueringen av prosjektet sies det at *”Samlet sett viser resultatene en tydelig tendens som indikerer at deltakerne har blitt tryggere på hvordan de skal ta opp og håndtere uro i løpet av opplæringsperioden. Dette gjelder i særlig grad for det å ta opp uro med foreldre/foresatte”* (Bakke & Nilsen, 2012). Oppsummert er særlig tre prinsipper bærende elementer: å ta opp uro tidlig og i dialogform, og aldri diskutere klienter når de ikke er til stede, og å utnytte både faglige og private ressurser (Eriksson & Arnkil, 2011) s.146.

Arnkil og Eriksson legger vekt på at uro for barn skal tas opp med barnets foreldre på et tidligst mulig tidspunkt. I en utarbeidet håndbok, som omhandler tidlige dialoger, skriver de at skriver de at tidlig intervensjon innebærer tidlig dialog. At det aldri er for tidlig med

dialog. Og at dialog krever respons (*..calls for responsiveness*). De sier at de foretrekker å kalle tidlig intervensjon for *early open co-operation* (tidlig åpent samarbeid) (Eriksson & Arnkil, 2011). Vi synes betegnelsen er god, fordi den i motsetning til intervensjon, som antyder en mer ensidig handling, åpner for gjensidighet.

Det er viktig å huske på at uenighet mellom de ansatte og foreldrene også kan være en ressurs, ved at foreldrenes synspunkter kan virke utfyllende på barnehagens oppfatninger av situasjonen. Uansett må ikke ulikheter stå i veien for at man forsøker så tidlig som mulig å få til et samarbeid. Er det store ulikheter mellom barnehagens og foreldrenes opplevelse av barnets situasjon, blir forskjellene neppe mindre av at man venter og lar tiden gå. Skulle bekymringene være så store at man vurderer at andre instanser bør bistå, kan de ansatte delta sammen med foreldrene i en (anonym) drøfting i et tverrfaglig team, der dette finnes. Mange tror foreldre opplever det som en belastning å delta på tverrfaglige møter, men undersøkelser tyder på at foreldrene selv foretrekker å delta (Glavin & Erdal, 2007). Får man foreldrene med allerede fra det første møtet med en hjelpende instans, vil man lettere kunne tilby barnet hjelp (ibid. s.55).

2.4. Forebygging og identifisering

Barnehagene har et særlig ansvar for å skape et godt grunnlag for barns utvikling og helse, blant annet ved å sørge for at barn i risiko får nødvendig hjelp og oppfølging. Det skal legges vekt på forebygging og tidlig innsats (Sosial-og helsedirektoratet, 2007).

Forebyggende tiltak kan defineres som alle tiltak som bidrar i arbeidet for å redusere sykdom, skader, sosiale problemer, dødelighet og risikofaktorer. Tidlig intervensjon defineres som tidlig identifisering av vansker, og innebærer behov for mindre omfattende ressursbruk over tid (ibid, s.49).

Generelt kan forebygging foregå på flere nivå. Generelle tiltak rettet mot hele befolkningen (primærforebygging), avdekking av behov og tilbud om hjelp så tidlig som mulig hos identifiserte risikogrupper (sekundærforebygging), og tiltak for å redusere ytterligere uheldige følger av etablerte problemer (tertiærforebygging) (BLD, 2009). Også forebyggende tiltak i barnehagen kan foregå på flere nivå. Å utvikle et generelt godt

pedagogisk tilbud til alle barna. Å utarbeide gode rutiner for håndtering av bekymringer. Og å ha individuelt tilrettelagte tiltak for barn med særlige behov.

Det er stort sett enighet om at barnehagen er en betydningsfull og positiv faktor i barns liv. Også for de barna som lever med belastende hjemmeforhold. Ja, kanskje særlig for de barna. Barnehage brukes som tiltak for barn med spesielle behov. Barn med spesielle behov skal prioriteres ved opptak i barnehager, og barnevernet bruker plass i barnehage som hjelpetiltak, fordi barnet i barnehagen kan få tilført verdifull læring og erfaring som det mangler i hjemmet. Oppholdet i barnehagen kan også virke forebyggende, selv om barnets vansker ikke identifiseres. Barnehagen kan i seg selv virke positivt i forhold til barns utvikling og helse ved at det kompenseres for foreldres manglende overskudd, dårlig økonomi og isolasjon, og at syke og slitne foreldre kan få mer overskudd av den avlastningen barnehagen representerer. For barn som lever under belastende forhold i hjemmet, kan barnehagen være et pusterom (Sundfær, 2012). I barnehagen kan barnet skape relasjoner til andre voksne og til jevnaldrende. Barnet kan få andre og nye opplevelser, delta i utviklingsstøttende aktiviteter, oppleve mestring, få økt selvtillit og knytte seg til og delta i positiv samhandling med andre voksne (ibid).

Samtidig vet vi at tidlig målrettede tiltak overfor barn med vansker er nødvendig for at barn i risiko skal få nødvendig hjelp og oppfølging. Tidlig intervensjon overfor små barn har større effekt enn om tiltak settes inn når barnet er større og problemene har vart en stund, og tidlige tiltak kan virke forebyggende på større og mer langvarige vansker. Er tiltakene gode nok kan man noen ganger også forhindre at problemer oppstår (Drugli, 2008). Det er derfor helt sentralt at de ansatte i barnehagene, som omgås barna i tidlig alder, både oppdager og handler når noe ser ut til å være galt. Mye tyder på at flere barn i risiko bør identifiseres tidligere (Backe-Hansen, 2009). Ansatte i barnehagen kan være de første til å oppdage om barnet trenger bistand, og slik hindre at vansker oppstår eller videreutvikler seg.

Forskning og statistikk kan tyde på at antallet barn som lever med risikofaktorer er høyt. Det anslås at omkring 21-23 % av barn og unge har psykososiale vansker (Kvelling, 2007). Andre studier tyder på at opp mot 30 % av alle barn og unge vil ha atferdsmessige eller sosial mistilpasning i løpet av skolealderen (Nordahl, Sørli, Manger, & Tveit, 2005). Antall barn som lever med foreldre med psykiske lidelser er anslått til rundt 1/3 av alle

barn i befolkningen (Torvik & Rognmo, 2011). Med psykiske lidelser menes alt fra moderate og forbigående diagnoser som angst og depresjon til alvorlige diagnoser som personlighetsforstyrrelser og psykoser (ibid.). Tallene er høye, og man kan undre seg over om de ansatte kjenner igjen tallene i barnegruppen. Å identifisere barn i risiko er ikke alltid like lett. En av utfordringene i forhold til de minste barna (under 3 år) er at det kan være vanskelig å skille normalatferd fra tidlige symptomer på psykososiale vansker (Kvello, 2007). Men i alle barnehager bør man regne med at det finnes et visst antall barn i risiko. Dette innebærer at de ansatte må være våkne og observante i forhold til mulige tegn på at barn ikke har det bra. Ved usikkerhet bør terskelen være lav for å ta opp sin uro med barnets foreldre. Observasjon av barnet kan også være et bidrag i identifiseringen.

En systematisert identifisering av avvik foregår i dagens barnehager blant annet gjennom kartleggingsverktøy som TRAS (språkutvikling), ASQ (kommunikasjon, motorikk og atferd), ALLE MED (mestring) og MIO (matematikkutvikling). Det er en utstrakt bruk av både kartleggingsverktøy og utviklingsfremmende programmer. For eksempel er TRAS i bruk i 90 % av landets barnehager (Pettersvold & Østrem, 2012). Det er to forhold ved bruken av kartleggingsverktøyene vi ønsker å kommentere. For det første hevder enkelte røster at det er grunn til å advare mot utbredelsen og en ukritisk bruk av slike verktøy fordi man i jakten på ”det normale barnet” ender med alt for mange ”unormale” barn (ibid). Det vises blant annet til en mor-og-barn-undersøkelse der det ble funnet vansker hos 41 prosent av de 12 000 femåringene undersøkelsen omfattet (Folkehelseinstituttet, 2013). Også andre (pedagoger) har uttalt i media at det brukes for mye tid i barnehagene på kartlegging av barn som ikke trenger det. Spesielt gjelder dette barnas språk (Regjeringen, 2010).

Det andre forholdet, som vi er mest opptatt av, er om kartleggingsverktøyene kan bidra til at det blir et noe ensidig fokus på barns utviklingsvansker sett i forhold til behovet for å fange opp de barna som er utsatt på grunn av belastende hjemforhold. De standardiserte verktøyene er utarbeidet med tanke på å kartlegge utviklingsforstyrrelser. Men det lar seg ikke gjøre å se, kun ut i fra barnets atferd og prestasjoner, om barnet lever med risikofaktorer i hjemmet, som at det har foreldre som ruser seg eller har psykiske vansker (Vfb, 2013b). Skal de ansatte få innsikt i barnets oppvekstbetingelser må det etableres et samarbeid og en dialog med foreldre som bidrar til tillit og åpenhet.

I verste fall kan barnehagens innsats virke *tilslørende* på primære vansker i barnets liv. Med primære vansker menes årsaken til familiens/barnets vansker. Dersom barnehagen kompenserer for mangler i barnets liv, uten at de primære vanskene løftes opp og tas tak i, vil barnehagen kunne dekke over at det faktisk er mangler i hjemmet (Kvelling, 2007; Sundfær, 2012). Vedvarer familiens vansker, vil barnet risikere å leve under belastende forhold over lang tid, uten at de primære vanskene tas tak i. Identifisering av avvik grunnet vansker i hjemmet er derfor helt sentralt. Skal barnet sikres beskyttelse mot belastende forhold i hjemmet må vanskene avdekkes og bli tatt tak i. God dialog med barnets foreldre vil kunne bidra til at ansatte oppdager vansker tidligere, og vil kunne gjøre det lettere å handle når noe ser ut til å være galt.

Et åpent samarbeid med foreldrene synes å være den beste veien å gå for å oppnå barnets beste. Mye tyder på, at om foreldrene er med helt fra starten, og i det hele tatt er deltakende, oppnår man bedre resultater. Det handler også om holdninger knyttet til respekt, ærlighet, redelighet, brukermedvirkning og myndiggjøring. Men kanskje handler det først og fremst om tilstrekkelig kunnskap og kompetanse. Vi vil i det neste avsnittet redegjøre for betydningen av å ha god kompetanse i barnehagen.

2.5. Betydningen av god kompetanse

Som vi har nevnt innledningsvis i dette kapitlet, har barnehagesektoren gjennomgått store forandringer det siste tiåret. Fokus har skiftet fra kvantitet over til kvalitet, og forskning viser at det er gode samfunnsøkonomiske gevinster når barn går i barnehager med god kvalitet (Kunnskapsdepartementet, 2013). Barnehager med høy kvalitet virker positivt på barns utvikling, og virkningen varer hele livet. Det gir positiv effekt på utdanningsnivå, arbeidsmarkedstilknytning i voksen alder, og reduksjon i offentlige utgifter knyttet til spesialundervisning, trygdeutbetalinger, kriminalitet, og helseutgifter (ibid s. 10).

En av de viktigste forutsetningene for god kvalitet på det pedagogiske tilbudet, er et godt utdannet og kvalifisert personale (Kunnskapsdepartementet, 2008-2009). Dette gjelder alt personale i barnehagene – ikke bare pedagogene. I Norge er andelen pedagoger i

barnehagene ca. 30 %, mens den i våre naboland Sverige og Danmark er over 50 %. Dette viser at vi i Norge henger etter når det gjelder pedagogisk kompetanse i barnehagesektoren. Det er spesielt i de største byene i Norge at pedagogmangelen er stor, og det medfører at det i stor utstrekning gis dispensasjon fra utdanningskravet når det ansettes personale i barnehagene. Dette er svært negativt for kvaliteten (ibid, s.22).

Men det utdannes ikke nok pedagoger i Norge til å dekke etterspørselen og behovet. I en rapport fra desember 2012 anslås mangelen på pedagoger i barnehagene til over 6.000 (TNS-Gallup, 2012). I 2011 ble det besluttet i Stortinget at andelen pedagoger i barnehagene skal opp, og at det skal stilles utdanningskrav også til assistentene i barnehagene. Det skal settes inn tiltak fremover for å oppnå dette (Kunnskapsdepartementet, 2012). Men det er den enkelte kommune som avgjør personaltettheten i barnehagene og om det bl.a. settes inn vikar ved sykdom, dette er ikke lovfestet. Barnehagelovens § 17 sier at det må være ”*tilstrekkelig personale for å drive en forsvarlig pedagogisk virksomhet*” (Kunnskapsdepartementet, 2006). Loven sier ikke noe om hvor mange voksne som skal være til stede til en hver tid. Er bemanningen og pedagogdekningen for lav, *kan* det føre til at kvaliteten går ned, og at barna ikke får den oppfølgingen de trenger. God personaltetthet, nok tid sammen med barna og god, allsidig pedagogisk kompetanse er viktige forutsetninger for at personalet i barnehagene skal gi barna god og riktig oppfølging. Ikke minst er god kompetanse viktig i forhold til å kunne oppdage og ta tak i en eventuell problemutvikling og vansker hos barn.

Førskolelæreren har vært og skal være en viktig kvalitetsgarantist i barnehagen. Da er det naturlig at man stiller spørsmål om hva slags kompetanse førskolelæreren må ha, og om kvaliteten og relevansen på førskolelærerutdanningen er god nok. Det har vært svært lite fokus i utdanningen til førskolelærere på tema som å identifisere barn i risiko, barns rettigheter, omsorgssvikt, vold og overgrep mot barn, og hvordan man kan ta opp slike bekymringer med foreldre. Dette er noe vi selv har erfart gjennom å snakke med ansatte i barnehagene, og det fremgår også av en rapport fra NKVTS, nr. 3/2007 (Øverlien & Sogn, 2007). I Trondheim var dette tema i et prosjekt i regi av Redd Barna, DMMH, Extrastiftelsen og BUS (Barnevernets Utviklingssenter) - en avdeling av NTNU Samfunnsforskning i Trondheim. Prosjektet varte fra 2008-2011 og het *Små barns rett til beskyttelse* (Bratterud & Emilsen, 2011). Dette er også tittelen på sluttrapporten for prosjektet.

Hovedfokus for prosjektet handlet om hvordan man kan styrke barnehageansattes kompetanse om vold og overgrep mot barn. Selv om de alvorligste typer overgrep ikke er vårt hovedfokus i denne oppgaven, sier rapporten mye om flere ting som vi er opptatt av i forhold til bekymringer rundt barn. Spesielt det som omhandler styrking av kompetansen til førskolelærerne, når det gjelder barn i risiko og foreldresamarbeid. Som nevnt innledningsvis i denne oppgaven, er dette noe som de fleste førskolelærere føler seg usikre på.

Innledningsvis sier prosjektrapporten (Bratterud & Emilsen, 2011):

”...(..) Noen føler de har behov for økt kompetanse om lovverket og andre rammer, men det er forholdet til foreldrene og samtale med foreldrene i forbindelse med bekymring og eventuell melding til barneverntjenesten som de fleste barnehageansatte føler seg utrygge på. (...) det er ”gråsonebekymringer” som gir størst utfordring til personalet. Bekymring der man ser signaler hos enten barnet, foreldrene eller begge uten å avdekke hva det er som ligger bak det som skaper bekymring”.

Om førskolelærernes generelle kompetanse sier sluttrapporten (ibid, s.19):

”Førskolelærere er godt skolert med hensyn til å oppdage barn som avviker fra normal utvikling på områder som språk, motorikk, lek og sosial samhandling. De er også godt vant med å registrere eventuelle atferdsavvik – enten det dreier seg om utagerende eller mer innadvendt atferd. En barnehagestyrer sa det slik: “Barnehagene er gode til å se og tolke hvordan barna har det – det er ikke der skoen trykker”.

Så hvor er det skoen trykker? En av respondentene i rapporten sier: *“Samtalen med foreldrene er vanskelig, og hadde det ikke vært for foreldrene så hadde vi nok meldt flere saker. Dette er ubehagelig og de fleste foreldre går i forsvar. Men å arbeide med foreldresamtalen og samarbeidet med barneverntjenesten er viktig. Her har vi behov for mer kunnskap”* (ibid, s.22). Hva slags kompetanse må da førskolelærerne ha for å kunne se og handle, når barn utsettes for bekymringsfull omsorg eller andre påkjenninger?

Prosjektrapporten fra NTNU sier noe om dette. Førskolelærerne trenger, i tillegg til gode kunnskaper om normalutvikling hos barn, en spesifikk kunnskap om omsorgssvikt og hvordan man identifiserer barn i risiko. Det vil kunne bidra til bedre forebyggende arbeid, og at barn får god hjelp tidlig. De trenger økt kompetanse i hvordan de går videre med en

bekymring. Dialog med foreldrene er første skritt. De trenger derfor kunnskap og trening i å snakke med barn og foreldre om bekymringene de har for barns omsorgssituasjon. Førskolelærerne trenger i tillegg en godt utviklet relasjonskompetanse, fordi dette i stor grad kan påvirke hvordan samarbeidet og kommunikasjonen med foreldre forløper (Bratterud & Emilsen, 2011). Relasjonskompetanse er en ferdighet som kan øves opp (Drugli & Onsøien, 2010). Samarbeid med andre instanser kan være en vei videre, og da kommer kunnskaper om tverrfaglig arbeid godt med. Dersom barnehagene har gode kunnskaper om hvordan andre faggrupper arbeider, og hvilken kompetanse de innehar, kan dette gjøre det enklere å gå videre med en bekymring, fordi man da vet hvem man bør ta kontakt med.

Likevel er det aller viktigste at førskolelærere lærer seg å stole på sin egen, grunnleggende kompetanse. Erfaringene fra både NTNU- prosjektet og flere rapporter som vi har vist til tidligere i oppgaven, sier at som regel *skjønner* pedagogene når det er grunn til bekymring om barn. De får en *magefølelse*. Da er neste steg å bruke denne magesfølelsen riktig, og ikke innta en vente-og-se holdning. Vi har i denne oppgaven vist til at det er ønskelig at foreldre trekkes inn i prosessen så tidlig som mulig, når det oppstår bekymringer – ja gjerne *før* det oppstår bekymring.

Når førskolelæreren får en magesfølelse i forhold til et barn, er som regel er drøfting med andre, både kollegaer og foreldre, et naturlig steg videre. Det å konkretisere bekymringen ved å reflektere og sette ord på hva man ser og tenker, sammen med kollegaer, og sammen med barnets foreldre, kan være en hjelp når man skal forstå hva det er som frembringer disse følelsene for et barn og/eller barnets foreldre. I samråd med styrer, *og foreldrene*, skal pedagogisk leder deretter avgjøre om man skal gå videre.

For å innhente informasjon om barnet og barnets foreldre, må førskolelæreren ha kompetanse om både observasjonsmetoder og forskjellige fremgangsmåter for å snakke med foreldrene (Bratterud & Emilsen, 2013). Observasjoner kan brukes på mange ulike måter, og for å kunne være sikker på at det ikke er forhold i barnehagen som er årsak til barnets vansker, må dette gjøres grundig og på mange områder. Da kan ulike kartleggingsverktøy benyttes, som vi har nevnt i kapittel 2.4. Det er ikke alltid disse verktøyene er nødvendig, men det er viktig at førskolelærere er godt kjent med ulike måter å observere barns utvikling på, når dette skjer som et ledd i godt kvalitativt pedagogisk

arbeid, og som *en hjelp* i dialogen med foreldrene. Observasjon av samspillet mellom barn og foreldre vil kunne gi nyttig informasjon om faktorer som er viktige i forhold til om barnet får den omsorgen det trenger eller ikke. Har barnet språk og kan formidle sine tanker og følelser, er det viktig å ta barnet på alvor, og la det bli hørt. Barnesamtaler alene og i grupper med barn kan gi opplysninger som kan være avklarende ifht. bekymring (Q-1156B, 2009).

Det finnes mange forskjellige måter å gå frem på i samtaler med foreldrene, for å nå frem med sin bekymring (Drugli & Onsøien, 2010; Lilleberg & Rieber-Mohn, 2011). Vi skal ikke gå dypere i detalj her – noen praktiske trekk ved ulike typer foreldresamtaler sier vi mere om i kapittel 7. Men vi vil vise til et sitat som vi tenker oppsummerer noe av det vi har vært inne på i dette kapittelet:

”Det er mulig å snakke med foreldre om det meste når en gjør det på en måte som viser forståelse for barn og foreldre, når en ikke har låst sin oppfatning om hverken barnet eller familien, og viser tydelig at en ønsker å samarbeide med foreldrene om å finne løsninger og yte hjelp” (Drugli & Onsøien, 2010, s. 26).

Det er dialogen som er idealet for en god foreldresamtale. Når dialogen fungerer kan man sammen med foreldrene utforske bekymringen som er knyttet til barnet. Vår tanke er at en tidlig åpen dialog kan føre til at det blir lettere å ta den vanskelige samtalen med foreldrene, etter at det har oppstått bekymring. Da blir ikke samtalen så vanskelig – men kan i stedet kalles *nødvendig*.

Nå er det ikke slik at vi ser på dialog som et universelt virkemiddel i alle situasjoner i forhold til barn i risiko. Det finnes mange etiske dilemmaer knyttet til dette. Ofte må de som arbeider med omsorg for barn, yte hjelp som ikke er ønsket, men som likevel må gis med tanke på det som er best for barnet (Bratterud & Emilsen, 2013). Barnehagene kan være redde for at barns situasjon skal gå fra vondt til verre, selv om man har en god dialog med foreldrene. Som ansatt kan man være bekymret for om egne holdninger og verdier påvirker hvordan man forholder seg til foreldre. Selv om man i dialog med foreldrene kommer frem til at noe kan være bekymringsfullt, er det ikke dermed sagt at man finner frem til en løsning i fellesskap, dersom foreldrene ikke ser eller evner å imøtekomme barnets behov.

Det kan være like viktig å arbeide med de ansattes *holdninger*, som deres kunnskaper og ferdigheter (Bratterud & Emilsen, 2011; Killén, 2004). Hvilke holdninger vi har og hvordan vi takler belastende og vanskelige situasjoner, kan få avgjørende konsekvenser for hvordan vi håndterer bekymringer. Er man som førskolelærer usikker på en bekymring, kan dette påvirke resten av personalet, og dette kan forhindre at bekymringen tas på alvor. Som regel er det vanskelig å bære at et barn i barnehagen ikke har det bra. Det gjør noe med oss. Nå er det også slik at erfaring gir trygghet. Har man tatt en vanskelig samtale, blir det litt lettere å ta den neste. Når man har tatt mange slike samtaler, så er de ikke like vanskelige lengre.

Vi mener altså at en tidlig åpen dialog kan virke forebyggende, og har i det foregående presentert den teoretiske referanserammen som ligger til grunn for våre tanker. Men hvordan stiller barnehagens ansatte og foreldrene seg til dette? I de neste to kapitlene vil vi presentere vår egen undersøkelse, blant ansatte og foreldre, der vi har forsøkt å få svar på dette. Ønsker ansatte og foreldre en åpnere dialog? Hvordan få det til? Hvor mye og hvilken informasjon ønsker de å dele? Når er det lett? Vanskelig? Og hvorfor det? Dette er noe av det vi har ønsket å få svar på. Vi vil først i kapittel 3 presentere metode og fremgangsmåte for undersøkelsene, og deretter i kapittel 4 presenterer vi resultatene.

3.0. DESIGN – UTVALG - METODE.

For å få frem aktørenes egne perspektiv og opplevelse av kommunikasjon og samarbeid mellom barnehage og hjem, ønsket vi å innhente informasjon fra aktørene selv. Både ansatte og foreldre. Det vi har ønsket å få belyst er selve problemstillingen, med utgangspunkt i noen av underspørsmålene vi har presentert frem til nå, ved å stille de direkte til aktørene selv.

Vi har funnet det fruktbart å kombinere kvalitativ og kvantitativ metode. Den kvantitative delen av datainnsamlingen har bestått av en spørreundersøkelse rettet mot foreldre i fem barnehager. Den kvalitative delen av datainnsamlingen har bestått av fokusgruppeintervju av pedagogiske ledere i tre av de samme barnehagene. Ved innhenting av informasjon fra både ansatte og foreldre, oppnår vi komplementær informasjon. Bruk av både kvalitativ og kvantitativ metode kalles metodetriangulering (Ringdal, 2007). Grunnen til at vi valgte en triangulert metode som strategi for innsamling av data er at vi ønsket å få frem bredden i foreldrenes synspunkter og dybden i de ansatte synspunkter. Vi hadde en antakelse om at foreldregruppen ville være sammensatt med ulike holdninger og meninger. Ved å sende spørreskjemaet til alle foreldrene i de utvalgte barnehagene ønsket vi å få innblikk i den generelle holdningen til våre spørsmål, samt eventuelle variasjoner. Vi gikk ut i fra at barnehagepersonell er en mer enhetlig gruppe i sine holdninger og meninger. Ved å intervju flere ansatte i barnehagene ønsket vi både å finne eventuelle samsvar i holdninger, men også å komme mer i dybden i forhold til synspunkter og tanker fra barnehagens ansatte.

Ved å undersøke i flere barnehager, og innhente informasjon fra både ansatte og foreldre i samme barnehage ønsket vi også å få muligheten til å sammenligne, mellom barnehager, mellom ansatte og foreldre, og mellom foreldre. Å undersøke et mindre antall enheter for å kunne sammenligne to eller flere enheter kalles komparativt design. Enhetene kan være personer, bedrifter, familier, land eller lignende, og datainnsamlingen kan baseres på intervju eller observasjon (kvalitativ strategi), eller spørreundersøkelser (kvantitativ strategi). Vi har ønsket å måle styrken i holdninger hos både foreldre og ansatte, knyttet til

problemstillingen, og vårt måleinstrument har vært spørsmål, utformet som et spørreskjema til foreldrene og som en intervjuguide overfor ansatte.

Av hensyn til tid, og etter en vurdering av i hvilken grad vi antok at det ville kunne påvirke resultatet, ble det bestemt at vi ville innsamle data fra foreldre og ansatte parallelt. Fordi vi ville få tilgang til en del identifiserbare personopplysninger, valgte vi å sende inn meldeskjema om undersøkelsen til personvernombudet, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Vi fikk tilbakemelding om at undersøkelsen *var* meldepliktig, og at den var godkjent med noen små endringer i et informasjonsskriv vedlagt spørreskjemaet til foreldrene (vedlegg V).

3.1. Spørreundersøkelse blant foreldre i fem barnehager.

Spørreundersøkelsen blant foreldrene ble utført som en tverrsnittsundersøkelse.

Tverrsnittsundersøkelser benyttes i kvantitativ forskning for å få svar på bestemte spørsmål her og nå, og brukes både i store spørreundersøkelser (standardisert utspørring av et stort representativt utvalg av personer), og ved intervju av et lite utvalg personer. Kvantitativ forskning benyttes når formålet er å telle opp fenomener for å kartlegge utbredelse av fenomener (Ringdal, 2007). Formålet med vår tverrsnittsundersøkelse var altså å finne utbredelsen av holdninger hos foreldre i noen utvalgte barnehager, i den hensikt å kunne gi generaliserte svar. Grunnen til at valgte denne metoden var at vi ønsket å få frem variasjoner og enighet i foreldrenes synspunkter.

Vi gjennomførte spørreundersøkelsen ved utdeling av skjema til alle foreldrene i de utvalgte barnehagene (klart definerte holdningsobjekter). Spørreskjemaene var like for alle barnehagene og hadde standardiserte svaralternativer. Grunnen til at vi valgte spørreskjema, med på forhånd oppgitte svaralternativer, er at standardiseringen gir større mulighet for å se likheter og variasjoner. Vi får et inntrykk av utbredelsen av holdninger og får muligheten til å generalisere resultatet. Metoden har også gjort det mulig å samle inn data fra mange respondenter på forholdsvis kort tid. (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2010)

Spørsmålene i vårt skjema ble utformet med tanke på å få kartlagt foreldrenes oppfatninger om forhold ved barnehagen. Ett av spørsmålene var: *”Hvor stor sammenheng tror du det er mellom barnets trivsel hjemme og hvordan barnet har det i barnehagen?* Vi ønsket også å få svar på foreldrenes holdninger til samarbeidet med barnehagen, og hadde spørsmål som *”Er du villig til å dele informasjon om barnets hjemssituasjon hvis barnehagens ansatte ber om det?* (Se spørreskjemaet, vedlegg nr. II)

Svarene var først og fremst ment å skulle belyse foreldrenes holdninger. Det har ikke vært vår hovedintensjon å finne årsaksforklaringer på hvorfor foreldrene svarer som de gjør. Men vi drøfter allikevel i kapittel 5 mulige svar på dette, og til en viss grad belyses forhold i barnehagen gjennom de svarene foreldrene gir.

Ved utarbeiding av spørsmålene fulgte vi Ringdals råd for undersøkelser når man ønsker å kartlegge holdninger (Ringdal, 2007). Blant annet valgte vi å utforme spørsmålene med et enkelt og nøytralt språk uten bruk av fremmedord, og vi brukte korte setninger og spørsmål. Spørsmålene ble utarbeidet med tanke på størst mulig relevans i forhold til problemstillingen, og de ble forsøkt formulert slik at de skulle være mest mulig entydige. Spørsmålene ble sentrert rundt foreldrenes holdninger og tanker rundt samarbeid mellom hjem og barnehage, og mange spørsmål inneholdt formuleringer som: *tror du at..., mener du at..., tenker du at..., hva synes du....* og lignende. Vi forsøkte å unngå flerdimensjonale og ledende spørsmål, og satte opp generelle spørsmål før spesifikke om samme forhold.

Skjemaets utseende (layout) ble gjort så enkelt og oversiktlig som mulig, med fortløpende nummererte spørsmål. Spørreskjemaet bestod av 14 spørsmål. Spørsmålene ble utarbeidet med tanke på å få belyst problemstillingen best mulig, men vi var oppmerksomme på at det ikke måtte være for omfattende. Skjemaet var prestrukturert med gradert likert-format (som måler holdningers styrke) på 10 av spørsmålene og faste svaralternativer på 2 av spørsmålene. 2 spørsmål hadde kun alternativene ja/nei. Vi bad også om opplysninger angående respondentens kjønn, antall barn og barnas trivsel i barnehagen. Nederst på spørreskjemaet var det satt av plass til kommentarer på om det var spørsmål eller andre ting foreldrene savnet i undersøkelsen.

Spørsmålene etter likert-format ble gradert med fem svaralternativer (kategorier). Svaralternativene ble nummerert, og respondenten ble bedt om å sette kryss ved det

alternativet som passet best. Kun ytterpunktene ble tekstet, for eksempel ”svært liten grad” og ”svært stor grad”. Når vi i hovedsak valgte prestrukturerte spørsmål var dette fordi det gjør det enklere å sammenligne svarene. Ved å bruke likert-format kan svarene telles opp og settes inn i en elektronisk datamatrise, som igjen gir muligheten for å finne prosentfordeling i svarene, og muligheten til å sette tallene inn i tabeller og figurer.

Før spørreskjemaene ble sendt ut ble de testet på noen kollegaer eller bekjente av oss selv, som vi visste hadde egne barn i barnehage. Det ble gjort noen endringer på grunnlag av den responsen vi fikk.

Utvalget av enheter i spørreundersøkelsen ble valgt ut fra en strategisk og skjønnsmessig utvelging (Hellevik, 1991). Vi ønsket kun representert barnehager av en viss størrelse, helst ikke mindre enn ca. 50 barn. I den skjønnsmessige utvelgelsen tok vi sikte på å få et variert utvalg med mulig sammenligningsgrunnlag, dersom det skulle fremtre vesentlige forskjeller (Hellevik, 1991). Vi ønsket derfor representert minst en bybarnehage, en bygdebarnehage, en kommunal barnehage, en privat barnehage, og en barnehage som deltar i den ene kommunens *Tidlig intervensjon*–prosjekt. Også tilfeldigheter spilte inn på utvalget. Ut i fra de nevnte kriteriene sendte vi epost til styrere i ni barnehager med forespørsel om de ønsket å delta i undersøkelsen. Til noen barnehager ringte vi, og andre møtte vi tilfeldig i andre sammenhenger. Vi fortalte da om undersøkelsen og bad de tenke på om de ønsket å delta. Utvalget er altså også delvis et resultat av selvseleksjon.

Vi endte til slutt opp med en kommunal bygdebarnehage, en kommunal bybarnehage, og tre private bybarnehager. Som enheter i spørreundersøkelsen valgte vi alle foreldrene i de fem barnehagene. Det ble delt ut ett spørreskjema til hver familie, ikke ett til hvert barn, når søsken gikk i samme barnehage. I de fem barnehagene går det til sammen ca. 250 barn. Det ble utdelt 230 spørreskjema.

Vi reiste selv ut til barnehagene og leverte spørreskjemaene til styrer eller en avtalt pedagogisk leder. Sammen med spørreskjemaene fulgte et informasjonsskriv, som blant annet orienterte om at undersøkelsen skulle være anonym og at det var frivillig å svare (se vedlegg III). Vi poengterte at alle data ville bli slettet når oppgaven var ferdig. Skjema, returkonvolutt og informasjonsskriv ble etter avtale lagt på barnas garderobehyller, og vi satte ut en boks som svarkonvoluttene kunne legges i ved retur. Svarfristen ble satt til 14

dager. Når fristen nærmet seg ble det hengt opp en påminningsplakat i barnehagen, med orientering om at fristen ble utsatt med en uke.

3.2. Fokusgruppeintervju i tre barnehager.

Kvalitative metoder benyttes oftest i samfunnsfagene, og undersøkelsen begrenses ofte til et mindre antall studieobjekter i en søken etter å tolke og forstå fenomener innenfor de omgivelsene informasjonen gis (Alvesson & Sköldberg, 2008). Det fokuseres på åpen, mangetydig empiri, og formålet er *ikke* å standardisere informasjonen inn i et tallmateriale.

Den kvalitative delen av undersøkelsen vår ble gjennomført ved hjelp av intervju av de pedagogiske lederne i tre av barnehagene etter metoden *fokusgruppeintervju*. I fokusgrupper møtes inviterte personer til diskusjoner og samhandling omkring et tema som forskeren er interessert i og ønsker og utvikle kunnskap om (Malterud, 2012). Metodikken er et alternativ til semistrukturerte individuelle intervju når det gjelder å få tilgang til kunnskap om erfaringer, men ligger nærmere hverdagssamtalen. Vi valgte fokusgruppeintervju for å få frem de ansattes egne refleksjoner og diskusjoner rundt temaene. På denne måten ble intervjuene svært forskjellige, da diskusjonene og refleksjonene ble drevet fremover av de ansatte selv. Formålet med intervjuene var å få de ansatte til å tenke over og drøfte sin rolle i forhold til samarbeidet mellom barnehagen og hjemmet, og utvekslingen av informasjon. Vi ønsket å få en forståelse av hvilke erfaringer, meninger og oppfatninger de ansatte i barnehagene hadde rundt våre spørsmål. Mening er et nøkkelord spesielt innen fenomenologisk forskning, fordi *"forskeren bestreber seg på å forstå meningen med et fenomen (...) sett gjennom en gruppe menneskers øyne"* (Johannessen et al., 2010, s. 80). I fenomenologien står dagligspråket og den daglig opplevde erfaringen i sentrum for forskningen (Thagaard, 2009).

Det interessante for oss har vært å komme i dybden, og få aktørenes refleksjoner rundt egen praksis, for derigjennom å forsøke å forstå (tolke) hva som ligger til grunn for de valg som tas, den praksis som utøves, og hvorfor noe eventuelt ikke gjøres annerledes. Dette er også en hermeneutisk tilnærming, da hermeneutikken bygger på at det ikke finnes kun én sannhet, men at et fenomen kan tolkes på mange måter og nivåer. Hermeneutikk bygger på

prinsippet om at mening kan forstås i lys av den sammenheng vi studerer en del av. Delene forstås i lys av helheten (Thagaard, 2009).

Vi hadde i forkant av intervjuene utarbeidet en intervjuguide, som var lik for alle gruppeintervjuene. Utarbeidelsen av intervjuguiden fungerte som et middel til å skjerpe vårt fokus på det vi skulle gjennomføre og vi fikk også utfordret vår egen førforståelse i forhold til andre fagpersoners erfaringer med foreldresamarbeidet. Vi hadde stor åpning for at førskolelærerne selv kunne definere hva de opplevde som sentrale drøftinger, og mange kommentarer og svar ble fulgt opp med utdypende spørsmål som «*Hvorfor det?*», «*Hva mener du?*», «*Kan du å utdype dette?*».

Intervjuguiden ble derfor ikke brukt slavisk i hvert intervju, men som en mal for å sikre at vi var innom hvert tema i hvert intervju. Vi ønsket ikke å stille med blanke ark, men ville heller ikke legge for stor grad av regi på det som skulle tas opp. I hvert av intervjuene hadde vi litt forskjellige tilleggsspørsmål, da det var naturlig å utdype enkelte tema. Vi var fullt klar over at vår egen erfaring og bakgrunn kunne påvirke spørsmålene og prosessen, men forsøkte i minst mulig grad å la dette komme til uttrykk under intervjuene.

For å få informanter til fokusgruppeintervjuene (utvalg), valgte vi informanter som hadde de egenskapene og kvalifikasjonene som vi i utgangspunktet var ute etter, i forhold til problemstillingen vår. Dette kalles et strategisk utvalg. Vi ønsket å intervju pedagogiske ledere, fordi det i utgangspunktet er de som er ansvarlige for den daglige kontakten med foreldrene i barnehagen, og det er de som har kompetansen som kreves. De er i nærkontakt med barna og foreldrene hver eneste dag. Ped.lederne foretar også de regelmessige foreldresamtalene. Styrerne har i større grad det administrative ansvaret for barnehagen, og tar i liten grad del i den daglige informasjonsutvekslingen om barna. De deltar på foreldremøter, og på samtaler dersom det er ønsker om det fra personalet eller foreldrene.

Vi ønsket også å snakke med ped.ledere i *ulike* typer barnehager dersom dette var mulig, fordi det *kan* være forskjeller i måten å organisere foreldresamarbeidet på. Vi tok derfor kontakt med de samme ni barnehagene vi hadde snakket med om spørreundersøkelsen, og spurte om de kunne tenke seg å delta i et fokusgruppeintervju. To av barnehagene svarte ikke, to svarte nei og to ville bare være med på spørreundersøkelsen og ikke intervjuet. De som var positive til å delta i fokusgruppeintervju var de tre private bybarnehagene

(Koselig, Haugen og Hygga). På denne måten ble utvalget også *et tilgjengelighetsutvalg*, fordi vi ikke fikk noen positiv respons fra de andre potensielle informantene.

Alle førskolelærerne i hver av barnehagene ble spurt om å delta i fokusgruppeintervjuene, ett intervju i hver barnehage. Vi hadde noe frafall pga sykdom. Ikke alle ped.lederne i hver av barnehagene hadde anledning til å komme på de aktuelle tidspunktene. Det deltok 3 pedagogiske ledere fra hver av barnehagene på hvert fokusgruppeintervju, i alt 9 personer.

Intervjuene ble gjennomført parallelt med at vi leverte ut spørreundersøkelsen, i løpet av oktober og november i 2012. Intervjuguiden ble utformet i god tid før intervjuene, og godkjent av veileder. Vi hadde ingen prøveintervju, men forberedte oss godt ved å gå grundig igjennom spørsmålene. Vi avtalte foran hvert intervju hvem av oss to som skulle være moderator (intervjuer) og hvem som skulle være referent (sekretær). Referatet ble skrevet ned fortløpende, i stikkordsform, og skulle brukes som støtte i transkriberingen av intervjuene, i tilfelle noen av lydopptakene skulle være uklare. I hver av barnehagene fikk vi låne et personalrom eller møterom til bruk under intervjuene, og det fungerte bra. Her kunne vi sitte uforstyrret.

Vi hadde med frukt, sjokolade og litt hjemmebakst, kokte kaffe og te, for å skape god stemning og få velvilje fra informantene. Vi hadde lovet dem litt servering da vi avtalte intervjuene, da disse foregikk etter arbeidstid eller på kvelden. Vi brukte lydopptaker og tok opp hvert intervju digitalt. Hvert intervju tok ca. 1 ½ time. Dette utgjorde til slutt 73 sider med transkriberinger etter at de tre intervjuene var utført.

3.3. Bearbeiding og analyse av undersøkelsene.

Etter av spørreskjemaene var samlet inn, gjorde vi bruk av Microsoft Excel for å registrere svarene vi hadde fått på hvert spørsmål. Dette var et omfattende arbeid. Under bearbeidelsen av materialet, opplevde vi at nyanseringen mellom fem svaralternativer ikke var hensiktsmessig eller nødvendig på spørsmålene med graderte svaralternativer. I opptellingen valgte vi derfor å slå sammen alternativ 1 og 2, og alternativ 4 og 5, slik at vi satt igjen med 3 kategorier, uten at dette påvirker resultatet nevneverdig. På sju av svarskjemaene hadde respondentene konsekvent krysset *mellom* valgalternativene. Noen

krysset mellom svaralternativene kun på enkelte spørsmål. Vi valgte å krysse alle disse ned til nærmeste alternativ. Etter opptellingen ble tallene kontrollert nøye flere ganger. Deretter fikk vi hjelp av vår veileder til å registrere dataene inn i en elektronisk datamatrikse (Statistical Package for the social sciences - SPSS). Under registreringen ble barnehagene kodet med oppdiktede navn, for å anonymisere besvarelsene. Etter registreringen ble SPSS brukt for å få ut tabeller og diagrammer over materialet vårt. Svarene på undersøkelsen har vi kommentert og gjort rede for i kapittel 4.1.

Å analysere betyr å dele noe opp i biter eller elementer (Kvale & Brinkmann, 2010). Vår analyse av fokusgruppeintervjuene ble foretatt i flere operasjoner. Vi gjorde bruk av en stegvis deduktiv-induktiv metode (SDI), der vi arbeidet i etapper (Tjora, 2010). Direkte i etterkant av intervjuene gjorde vi delanalyser av den transkriberte teksten, for å få fram de viktigste funnene og utsagnene fra hvert intervju, slik vi umiddelbart oppfattet dem. Det ble gjort en delanalyse for hvert intervju. Vi gikk deretter gjennom den transkriberte teksten i alle tre intervjuene og brukte forskjellige farger på teksten for å få frem ulike tema (kategorisering), dvs. ord og uttrykk som representerte avsnitt i teksten. Vi satt da igjen med et sett tema. Deretter sammenlignet vi delanalysene og hvilke tema og meningsbærende ytringer de forskjellige intervjuene ga i forhold til forskningsspørsmålene våre. Vi ønsket å finne ut om det var ulike meninger om temaene. Så kategoriserte vi intervjuene i interessante utsagn og funn, og analyserte dem ut fra sentrale tema i problemstillingen vår. Ved analyse som er temabasert, sammenligner vi informasjon om hvert tema fra alle informantene (Thagaard, 2009). Hovedsaken er å gå i dybden på hvert enkelt tema. Dette kan gjøre det vanskelig å ivareta helheten i informasjonen, fordi man sammenligner utsnitt av tekstene fra hvert enkelt intervju. Men vi fant at temaanalyse ville gi oss god oversikt over svarene vi hadde fått. Under bearbeidelsen og analysen av intervjuene, delte vi inn svarene i temaer og kategorier for å sammenfatte svarene vi fikk. Utfordringen vår besto i å gjøre det analytisk og ikke bare beskrivende.

Vi opplevde analysen av intervjuene som en krevende prosess, da vi begge to har liten erfaring med å analysere tekster. Analysekompetanse kan ikke erstattes av datateknologi, og vi fant det ikke hensiktsmessig å bruke dataprogrammer eller omfattende matriser, da dette ville være alt for tidkrevende å sette seg inn i, i forhold til det datamaterialet vi hadde. En prøveversjon av programmet Nvivo ble installert og vurdert som et mulig program, men

vi besluttet at vi klarte oss uten dette hjelpemiddelet. Vi valgte å ha fokus på det tematiske innholdet i intervjuene, og har forsøkt å vurdere betydningen av dette i forhold til problemstillingen vår (Malterud, 2012). Analysen av intervjuene presenteres i kapittel 4.2.

3.4. Reliabilitet og validitet.

Å tolke resultatene av våre undersøkelser, innebærer at vi reflekterer over dataenes meningsinnhold. Tolkningen kan på den ene siden knyttes til vår teoretiske forankring og på den andre siden til de sammenhenger og tendenser som vi vurderer under analysen av dataene (Thagaard, 2009, s. 189). Det er en viktig målsetning at kvalitative tekster inneholder en forståelse av de fenomener som blir studert. Vi har funnet litt ulike synspunkter i faglitteraturen på hvilke dimensjoner som er relevante for å vurdere forskningens kvalitet (Kvale & Brinkmann, 2010; Thagaard, 2009; Tjora, 2010). Reliabilitet og validitet er sentrale begreper i denne vurderingen (ibid). Reliabilitet innebærer at forskningen er gjennomført på en pålitelig og troverdig måte. Reliabilitet handler om forskningens *pålitelighet* – dvs om en annen forsker ved hjelp av samme metode kunne kommet frem til de samme resultatene som oss. Dette prinsippet har referanser til repliserbarhet, som er et positivistisk forskningsideal som fremhever nøytralitet i forhold til relasjonen mellom forskeren og informantene (Thagaard, 2009). Prinsippet om at en forsker må være uavhengig i forhold til sine informanter er vanskelig å få til i intervjustudier. Vi må derfor argumentere for reliabilitet ved å gjøre rede for hvordan dataene har utviklet seg i løpet av forskningsprosessen (Thagaard, 2009, s. 198). Vi må kunne skille mellom den informasjonen vi har fått i undersøkelsene våre, og våre egne vurderinger av denne informasjonen. I kapittel 3.3. gjør vi rede for våre relasjoner til informantene og hvilken betydning dette kan ha hatt for de dataene vi har fått. Og ved å redegjøre for hvordan innsamlingen av dataene har foregått og hvordan vi har kommet frem til resultatene våre slik vi har gjort i dette kapitlet, mener vi at forskningen vår innehar reliabilitet.

Validitet handler om *gyldigheten* av de tolkningene som undersøkelsene våre fører til, og om metodene vi har valgt er egnet til å undersøke det de skal undersøke. Validiteten av undersøkelsene våre kan vurderes utfra om de representerer den virkeligheten vi har studert (Thagaard, 2009). Vi måtte derfor gå kritisk igjennom grunnlaget og konteksten for våre

egne tolkninger av dataene, og begrunne dem. Kvale og Brinkmann (2010) viser til syv stadier i validering (Kvale & Brinkmann, 2010, s. 253). Dette er tematisering, planlegging, intervjuing, transkribering, analysering, validering og rapportering. De fremhever at å validere er å kontrollere. Det finnes mange måter å kontrollere funnene på, men det viktigste er at hele prosessen er gjennomsyret av at vi har stilt spørsmål ved det vi har gjort. Det er vanskelig å være sikker på om kunnskap produsert via intervju kan være objektiv, men ved å gjengi svarene vi har fått mest mulig korrekt, bruke mange sitater og begrunne våre tolkninger, så mener vi at undersøkelsene våre innehar validitet.

3.5. Kritisk blikk på egen forskning.

Spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelsen vår ble foretatt anonymt. Personalet leverte ut skjema og informasjonsskriv til foreldrene, og foreldrene leverte besvarelsene i lukket konvolutt i en boks som sto i garderoben i de fem barnehagene. Vi kan derved si at vi ikke har noen formening om hvem som har svart, annet enn at foreldrene representerer et tilfeldig gjennomsnitt av barnehagenes brukere. Vi delte ut 230 spørreskjema (bruttoutvalg), og fikk 117 (nettoutvalg) i retur. Svarprosenten varierer mellom barnehagene, fra 40,4 % (lavest) til 63,8 % (høyest). Fordi barnehagene har ulik størrelse utgjør svarene fra en av barnehagene ca. 30 % av de totale svarene, mens svarene fra en annen barnehage utgjør kun 14,5 % av totalen. Det betyr at holdningene til foreldre fra de største barnehagene blir mer synlige i den samlede presentasjonen. Samlet svarprosent er 50,87 %. Sammenlignet med svarrespons på surveyundersøkelser (spørreundersøkelser) de siste årene, må det sies å være et tilfredsstillende resultat (Johannessen et al., 2010).

Undersøkelsen tilfredsstiller ikke kravene om representativitet. Vi har spurt foreldre i fire av kommunens i alt 32 barnehager, samt en barnehage i en nabokommune. Svarene sier oss kun noe om hva foreldre i nettopp de utvalgte barnehagene mener. Bortfallet representerer et problem i forhold til generalisering. Vi kan ikke vite om den andre halvdel av bruttoutvalget ville avgitt helt andre svar. Vi har for eksempel ikke kartlagt respondentenes sosiale status, og kan ikke vite om den gruppen som har besvart undersøkelsen representerer familier med sosiale vansker, eller den såkalte ressurssterke foreldregruppen. Det samme gjelder om vi hadde valgt helt andre barnehager. Kanskje har de ulike

barnehagene familier fra ulike lag i kommunen? Vi ser også at av de 117 besvarte skjemaene har mødre besvart 88, fedre har besvart 13 og begge svart sammen på 16 skjemaer. Ville vi fått andre svar om flere fedre hadde besvart spørsmålene? Svarprosenten varierer også mellom barnehagene, fra 63 % (Knøtten barnehage) til 40,4 % (Stua barnehage). Det er ikke mulig å gjennomføre bortfallsanalyse, da vi ikke har opplysninger om kjennetegn ved utvalget som gjør dette mulig. Altså må vi ta forbehold om at resultatet av undersøkelsen er mer tilfeldig enn representativt. Men svarene gir oss *et innblikk* i holdningene til foreldre, og vi håper at det inntrykket vi sitter igjen med ikke er svært langt fra holdninger generelt. Svarene gir oss uansett et grunnlag for videre tolkning og antakelser i forhold til de spørsmålene vi har ønsket å belyse. Dersom formålet var å få svar på holdninger til våre spørsmål i for eksempel *barnehager i Norge i dag*, så måtte vi ha valgt enheter ut fra helt andre og strengere kriterier. I beste fall kan vi si at informasjonen gir en *pekepinn* på foreldres holdninger til de spørsmål vi har stilt i vår kommune.

Det er også andre grunner til å være forsiktig med å trekke for bastante slutninger ut i fra undersøkelsen. For det første gir ikke undersøkelsen rom for forklaringer. De meninger vi har lagt til grunn ved utforming av spørsmål, kan oppfattes annerledes av de som leser spørsmålene. Og det gis ikke rom for utdyping av hvorfor foreldrene krysser av som de gjør. Kan noen ha svart det de tror vi ønsker å høre? Alle spørsmål og utsagn gir rom for tolkning, og den enkelte vil tolke spørsmålene ut i fra blant annet egen erfaringsbakgrunn. Som når en av foreldrene kommenterte at han/hun ”synes «barnehagen» er et vidt begrep – svaret på spørsmålene vil variere for hvem i barnehagen jeg tenker på. Pedagogisk personale, vikarer, studenter osv. – jeg har tenkt på det pedagogiske personalet i min besvarelse.”

Spørsmålene omhandlet foreldrenes holdninger og atferd. Passer nødvendigvis alle svar inn i de oppsatte kategoriene? Vi har spurt etter foreldrenes meninger, og det sier ikke nødvendigvis noe om hva de faktisk ville gjort! Vi vet også at spørsmål om atferd kan virke truende, og at det må tas høyde for feilerindring. Det er også en mulighet for at svarfordelingen er trukket mot et sosialt ønskelig alternativ. Vi har ønsket å minske disse ”fallgruvene” ved at undersøkelsen har vært anonym, ved bruk av selvutfyllingsskjema, ved å stille lettere nøytrale spørsmål før mer sensitive (traktteknikk), og gjennom å be om demografiske opplysninger til slutt (Ringdal, 2007).

Fokusgruppeintervjuene.

Når det gjelder intervjuene, må vi spørre oss selv om i hvilken grad informantene ble påvirket av oss selv som intervjuere. Vi kommer selv fra samme miljø som de vi har forsket på. Vi kjente personlig noen av dem vi intervjuet fra andre arenaer. Tone har samme yrkesbakgrunn, og har tatt grunnutdanningen sammen med noen av informantene. Hun har også vært deltaker på flere av de samme kursene som flere informantene. Heidi har vært mor i en av barnehagene. Dette kan selvsagt ha vært med på å påvirke svarene vi fikk. Det kan være positivt, fordi det kan føles trygt å være i intervjusituasjonen med noen man kjenner godt fra før. Men ville informantene ha fortalt noe annet til andre intervjuere? Dette kan vi ikke være sikre på. Vi opplevde flere ganger under spesielt ett av intervjuene at de ansatte bare snakket om de alvorligste bekymringene, som misbruk og vold. Da vi prøvde å snakke om litt mindre spesifikt alvorlige bekymringer, kom de stadig tilbake til det samme. Det kan også tenkes at de på forhånd hadde tenkt ut hva vi ville spørre om, og hadde dannet seg en oppfatning av hva de ville svare. De kan også ha diskutert seg i mellom og ha tilpasset svarene til den oppfatningen av temaene som er allment akseptert i personalgruppa. Torde de å være ærlige mot oss?

Vi oppdaget også at informantene påvirket hverandre noe underveis i intervjuene. I en av barnehagene sa en av informantene at hun ikke kunne huske å ha hatt noen spesielt vanskelige samtaler. Men senere i intervjuet sa hun at hun hadde glemt at hun har hatt en del likevel. Om hun husket dette fordi de andre informantene fortalte om ting som de opplevde som vanskelige, og som hun ikke syntes var vanskelig egentlig- eller om hun bare ikke syntes det var verdt å nevne til og begynne med i intervjuet, er litt vanskelig for oss å vite. Men det ble synlig at de kanskje hadde litt forskjellige meninger og erfaringer om hva som var et vanskelig tema. Dette kan ha noe å gjøre med personlige egenskaper hos informantene. Noen har lettere for å snakke, også om bekymringer og mer personlige tema, enn andre.

4.0. RESULTATER AV EGEN UNDERSØKELSE.

Vi vil her presentere resultatene av egen datainnsamling. Resultatet av spørreundersøkelsen blant foreldrene presenteres under punkt 4.1 "Foreldrenes synspunkter". Resultatet fra intervjuene med ansatte i barnehagene presenteres under punkt 4.2 "De ansattes synspunkter".

I spørreskjemaet ble respondentene bedt om å krysse av for kjønn og sivilstatus. I ettertid ser vi at dette ikke utgjør noen markant forskjell i hvordan respondenten svarer. Mødre og fedre svarer likt og like forskjellig. Men fedre utgjør en svært liten andel av respondentene. Kun 13 av 117 respondenter er menn. I ytterligere 16 besvarelser har foreldrene fylt ut skjemaet i fellesskap. Øvrige skjema er fylt ut av mødre alene. På enkelte spørsmål vises en forskjell i hvordan foreldrene svarer, avhengig av hvilken barnehage de er tilknyttet. Vi vil flere steder vise til disse forskjellene. Under presentasjonen av resultatet av spørreundersøkelsen vil vi også gi noen korte kommentarer på hva vi umiddelbart kan lese ut av svarene. Svarene på enkelte spørsmål gir grunnlag for nye spørsmål, og vi ser også at andre spørsmål kunne vært stilt. Selve drøftingen av foreldrenes svar opp mot problemstillingen foretas i kapittel 5.

Formålet med fokusgruppeintervjuene var å finne ut av de ansattes holdninger til kontakt og dialog med foreldrene, og hvordan de går frem når bekymringer skal tas opp. Hvilke terskler har de ansatte for å snakke med foreldre om bekymringer for deres barn? Hva ønsker barnehagen å vite om barnet og hjemforholdene? Hvilken kompetanse har de i forhold til bekymringer?

4.1. Foreldrenes synspunkter.

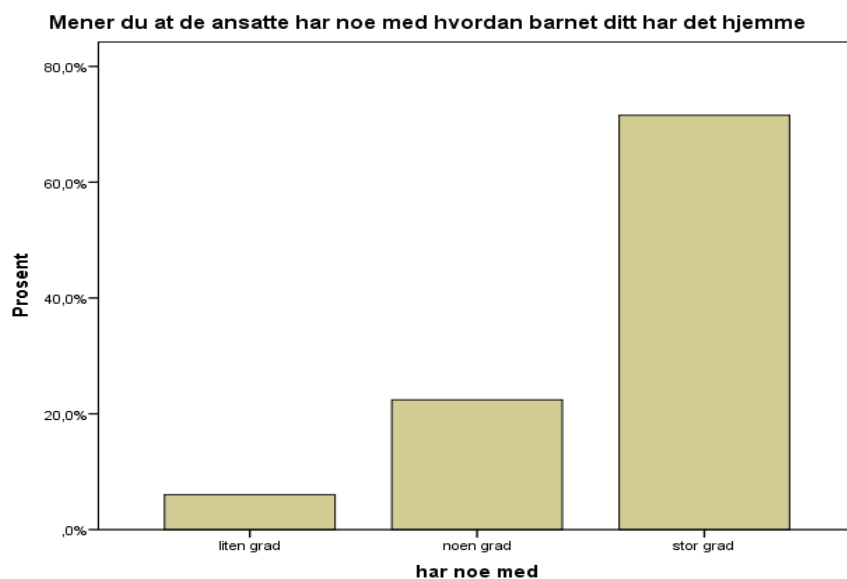
Formålet med spørreundersøkelsen var å belyse foreldrenes holdninger til kontakt og dialog med barnehagen, og hvordan foreldrene stiller seg til å ha større åpenhet om hjemforhold i samarbeidet med barnehagen. Vi ønsket å få innblikk i om foreldrene tror barnehagen ønsker en gjensidig åpen dialog, og om foreldrene selv tenker at *barnehagen har noe med det*. Det spørsmålet vi i forkant var mest spent på resultatet av lød: "*Er du*

villig til å dele informasjon om barnets hjemssituasjon hvis barnehagens ansatte ber om det?”. Dette fordi vi vet at barnehager tradisjonelt ikke har en kultur på at de spør foreldre om hjemforhold. Vi kan heller ikke se at andre har gjort en tilsvarende spørreundersøkelse tidligere. Under det nevnte spørsmålet var det listet opp flere eksempler på tema, og som vi skal se er foreldrene generelt positive til større åpenhet, men det kommer an på åpenhet *om hva*. Andre spørsmål i undersøkelsen gjaldt hvordan foreldrene opplever at kontakten og åpenheten er per i dag, og i hvilken grad foreldrene ”bruker” barnehagen som en veiledende instans. I ettertid skulle vi ønske at vi også hadde stilt et direkte spørsmål angående om foreldrene selv ønsker større åpenhet i dialogen med barnehagen. Det gjorde vi ikke. Spørsmålene er formulert mer i retning av om foreldrene er *villige til å gi informasjon*, ikke om de *ønsker* det. Det viktigste har vært å få frem foreldrenes holdninger, og vi tenker at svarene på de spørsmålene vi hadde gir en indikasjon på hva foreldrene ønsker.

Svarene (dataene) presenteres som enkel univariat analyse, med rene opptellinger av antall svar på hvert alternativ. I tillegg til svarfordelingen sammenligner vi noen steder barnehagene med hverandre. Svarene gjengis i enten antall eller prosent. Prosenttallene er for det meste avrundet opp eller ned til nærmeste hele tall. Summen blir derfor ikke alltid 100 %. Vi velger også å presentere svarene ved å bruke tabeller og figurer, for å visualisere materialet. Resultatet gjengis under overskriftene: Har barnehagen noe med det? Trengs det større åpenhet? Graden av kontakt? Når barnehagen er bekymret.

Har barnehagen noe med det?

Flere spørsmål i spørreundersøkelsen var egnet til å belyse dette spørsmålet. Blant annet spurte vi foreldrene hva de tror om *”sammenhengen mellom barnets trivsel hjemme og hvordan barnet har det i barnehagen”*. Her svarte 99 % av foreldrene at de tror det er stor (83 %) eller middels (16 %) sammenheng. Vi stilte også et direkte spørsmål om foreldrene mener at *”(...) de ansatte i barnehagen har noe med hvordan barnet/dere har det hjemme?”* (se tabell nr. 1).

Tabell nr. 1: Mener foreldre at ansatte har noe med hjemforholdene – samlet alle barnehager (prosent)

Til sammen 93 % svarer bekreftende, enten i ”noen grad” eller i ”stor grad”. Det interessante er da om foreldrene er villige til å dele informasjon om barnets hjemssituasjon med barnehagens ansatte. Vi stilte spørsmål om dette, og her svarte 99 % av foreldrene at de i stor grad (92 %) eller noen grad (7 %) er villige til å gi barnehagen informasjon om hjemforholdene. Spørsmålet spesifiserer ikke hva slags informasjon det er snakk om, og er et generelt holdningsspørsmål. Vi kan ikke vite hvilke forhold foreldrene har tenkt på når de har svart. I et senere spørsmål ble foreldrene derfor bedt om å svare på hvilke tema de vil synes det er greit å snakke med barnehageansatte om, og her viser svarene seg mer nyanserte. Det første spørsmålet lød: *”Er du villig til å dele informasjon om barnets hjemssituasjon hvis barnehagens ansatte ber om det?”*. Det neste lød: *”Hvilke tema vil du i så fall synes det er greit å snakke om?”*.

Under spørsmålet om hvilke tema foreldrene vil synes det er greit å snakke om, var det satt opp 11 eksempler. Foreldrene ble bedt om å svare på sannsynligheten for at de vil dele informasjon med barnehagen om de ulike temaene. Svaralternativene var gradert fra *”svært lite sannsynlig”* til *”svært sannsynlig”*. Under viser vi en oversikt over prosentfordelingen på alle de 11 temaene (tabell nr. 2). Vi har omformulert graderingen *”svært lite sannsynlig”* – *”svært sannsynlig”* til de enklere uttrykkene *”vil ikke snakke om”*, *”vil kanskje snakke om”* og *”snakker gjerne om”*. Temaene er satt opp under

hverandre med fallende svarprosent på alternativet ”snakker gjerne om”. De tema vi satte opp var ikke ment uttømmende. En av foreldrene har for eksempel skrevet at vi burde hatt med ”besteforeldreproblematikk” som tema. Det vil selvfølgelig også være andre aktuelle tema.

Oversikt over hvilke tema foreldre vil snakke med barnehagen om, hvis de blir spurt:

Tema:	<i>Vil ikke snakke om</i>	<i>Vil kanskje snakke om</i>	<i>Snakker gjerne om</i>
○ Søskkenproblematikk:	1	5	94
○ Samspillet med barnet:	2	10	88
○ Flytteplaner:	6	8	86
○ Rutiner i hjemmet:	5	10	85
○ Fysisk sykdom i familien:	8	14	79
○ Lettere psykiske vansker:	27	21	51
○ Fødselsdepresjon:	27	22	50
○ Samlivstematikk:	24	30	45
○ Mer omfattende psykiske diagnoser:	28	27	45
○ Rusvansker:	33	27	41
○ Økonomiske problemer:	37	33	30

Tabell nr. 2: Hva foreldre vil synes det er greit/ ikke greit å snakke med barnehagen om – samlet alle barnehager (prosent)

Som vi ser er svarandelene varierende avhengig av tema. De temaene foreldrene mest sannsynlig vil synes det er greit å snakke om er *søskenproblematikk* (sjalusi, krancling) og *flytteplaner*. Når det gjelder søskenproblematikk svarte 94 % av foreldrene at de gjerne (”svært sannsynlig”) snakker med barnehagen om dette. Andre tema, som for eksempel *rusvansker*, vil ikke foreldrene synes det er like greit å snakke om. Her sier 33 % at de ikke ville ha delt informasjon om dette. I forhold til de temaene vi valgte, ser vi en tydelig tendens til at foreldrenes i større grad er villige til å dele informasjon med barnehagen om det vi kan kalle ytre forhold som flytteplaner og rutiner i hjemmet, enn om mer personlige eller alvorlige forhold som psykiske problemer og rusvansker. Vi ser et ”hopp” i svarprosenten mellom ”fysisk sykdom” og ”lettere psykiske plager”.

En av foreldrene kommenterer:

”Jeg ville ikke hatt problemer med å snakke med barnehagen om hvordan vi har det hjemme. Siden vi ikke har rusvansker, psykiske diagnoser osv. er det ikke vanskelig å prate om det. Det ville sikkert stilt seg annerledes om vi hadde slike problemer.”

Når det gjelder skilsmisse skriver en av foreldrene i kommentarfeltet at dette er veldig tabubelagt, og at

”vi ville vel oppført oss som andre i en sånn situasjon og ikke informert om problemene”.

Samspeillet mellom barnet og foreldrene er noe foreldrene gjerne deler informasjon med barnehagen om. Til sammen 98 % av foreldrene svarte at de middels eller svært sannsynlig ville synes det var greit å snakke om samspeillet mellom barnet og seg selv. Økonomiske problemer er det temaet foreldrene i minst grad tror de vil snakke om. Bare 30 % deler gjerne informasjon om dette.

Svarene gir grunnlag for mange refleksjoner og tolkninger. Når foreldrene vegrer seg mot å dele informasjon om hjemforhold med barnehagen, trenger ikke dette være en generell holdning. Det kan handle om at de opplever enkelte tema som ikke-relevante for barnehagen å vite om, eller det kan handle om at temaene oppleves tabubelagt. Men det kan også være at foreldrene har andre forbehold.

Vi har selv tenkt primært på de faste foreldresamtalene som fora for slike tema, men presiserte ikke det i spørsmålene. Dette har flere av foreldrene kommentert:

”Foreldresamtalene fungerer godt som arena for informasjonsutveksling. Kanskje det ville vært fint å spørre om hvilke arenaer foreldre synes er best for utveksling av sensitiv info. De uformelle samtalene er og fine for å luften mer ufarlige bekymringer.”

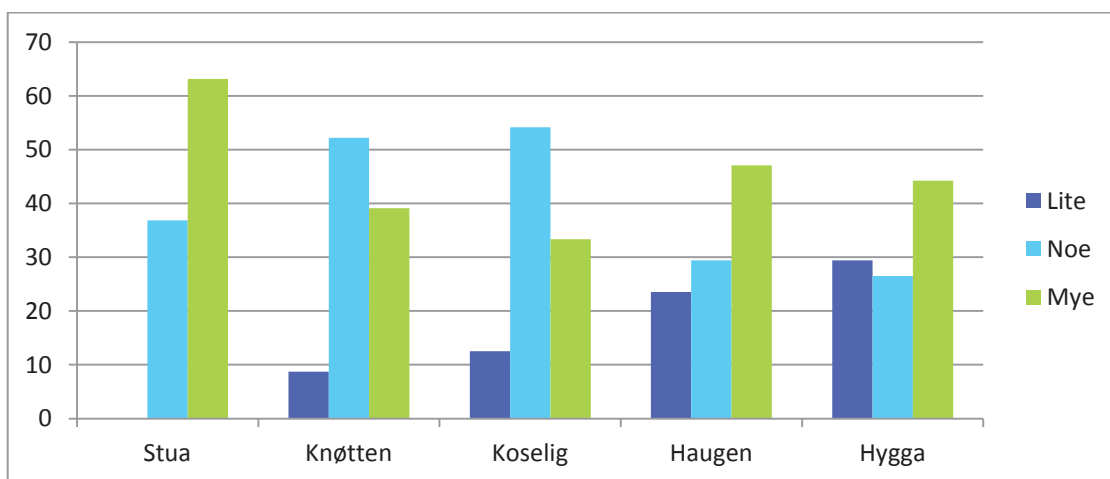
”Spørs i hvilket forum – liker ikke å ta opp ting når jeg henter eller bringer og ungene mine står ved siden av og vil fortelle hva de har gjort. Det er stressende for meg. Ønsker ikke heller at ungene skal høre alt som de voksne snakker om.”

Slike ting ser vi, eller får vi en påminning om, i etterkant. Svarene kunne fordelt seg annerledes om vi hadde presisert dette, men uansett gir svarene oss viktige indikasjoner på foreldrenes holdninger.

Trengs det større åpenhet?

Hvordan er det i dag? Mener foreldrene at barnehagen har en viss kjennskap til hjemforholdene? Eller etterlyser de større åpenhet? Og hvem har eventuelt ansvaret for å få en åpnere dialog? For å finne ut hva foreldrene mener om dette, hadde vi flere spørsmål. Det første spørsmålet lød: ”Tror du de ansatte i barnehagen vet hvordan barnet ditt har det hjemme?”. 84,6 % svarer at de tror barnehagen vet ”mye” eller ”noe” om hjemforholdene. Resterende 14,4 % mener barnehagen vet lite. I tabell nr. 3 viser vi hvordan svarene fordeler seg i barnehagene. Vi ser at størst andel som svarer ”vet lite” hører hjemme i Hygga barnehage. I Stua svarer ingen at de tror barnehagen ”vet lite”.

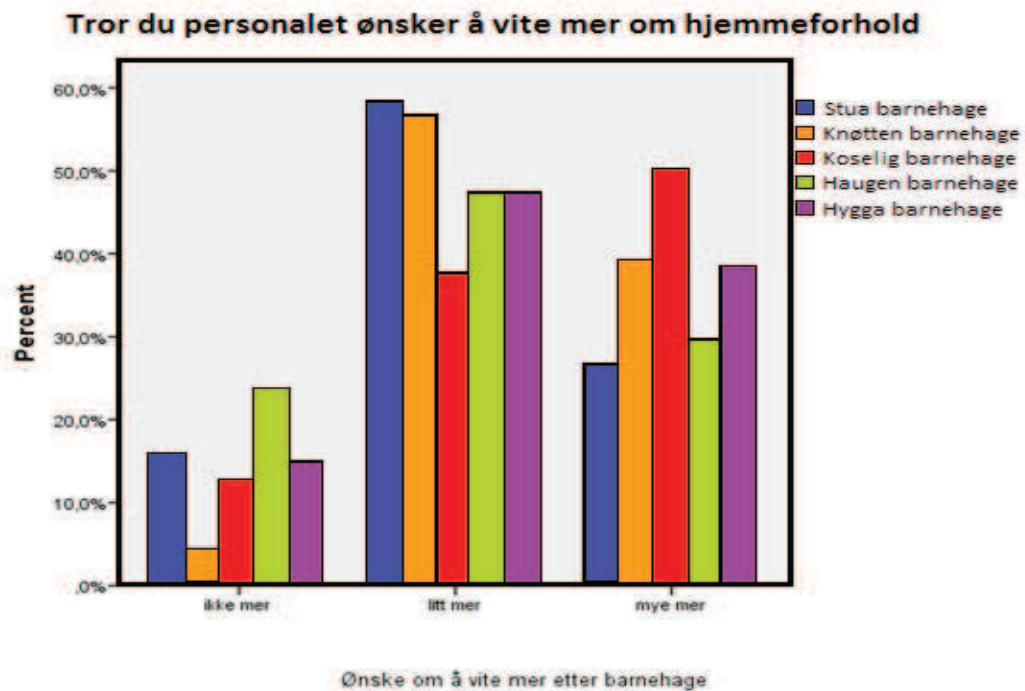
Vet de ansatte mye om hjemmeforholdene, etter barnehage

Tabell nr. 3: Foreldre som mener de ansatte vet lite, noe eller mye om hjemforholdene, -etter barnehage (prosent)

Det neste spørsmålet lød: ”Tror du de ansatte ønsker å vite mer om hvordan barnet ditt/dere har det hjemme?”. Til sammen 86,3 % av foreldrene svarer at de tror barnehagens

ansatte ønsker mer informasjon om hjemforholdene. I diagrammet under (tabell nr. 4) ser vi at det er stor variasjon i prosentandel som ikke tror barnehagen ønsker mer informasjon, når vi sammenligner mellom barnehager. Andelen varierer mellom 4 % (Knøtten) og 25 % (Haugen).

Tabell nr. 4: Foreldre som tror barnehagen ønsker ingen, noe eller mye mer informasjon om hjemforhold – etter barnehage (prosent)

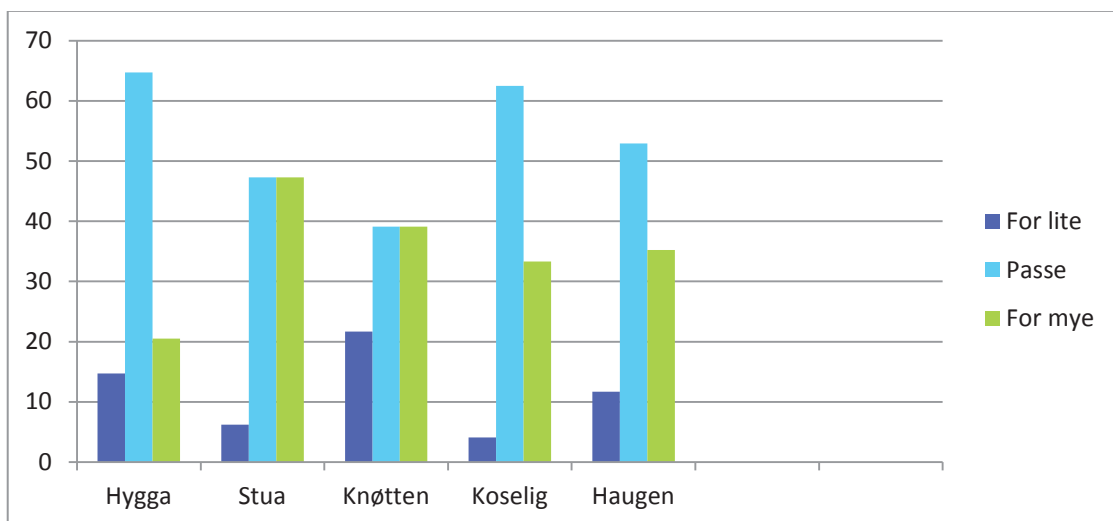
Vi så foran at foreldre i Stua barnehage mener barnehagen allerede vet en del om hjemforholdene (ingen svarte vet lite). Og da kunne man tenke seg at de ville svart at de ikke tror barnehagen ønsker mer informasjon. Men slik er det ikke. I alle barnehagene ligger hovedtyngden av svarene på at foreldre tror barnehagene ønsker noe eller mye mer informasjon. Spørsmålet er veldig generelt, og sier ingenting om for eksempel *hva slags informasjon*. En av foreldrene skriver som kommentar:

”Jeg ønsker å være delaktig både for å få info fra bhg og for å kunne bidra med min forståelse av det bhg er opptatt av. Det kan være vanskelig å vite hvilken info bhg ønsker om barnet/hjemmet. Bhg kan i det daglige være tydeligere på hvilken info de vil ha – da er det lettere å dele/inkludere.”

Forelderen etterlyser tydeligere signaler fra de ansatte i barnehagen. Vi tolker det som et uttrykk for at om barnehagen er mer tydelig så blir det også lettere for foreldre å være åpen.

Graden av kontakt

Kontakten mellom hjem og barnehage består normalt i at foreldre og ansatte møtes daglig i barnehagen ved levering og henting av barnet. To ganger i året tilbys foreldresamtale, og en til to ganger i året arrangeres foreldremøte. I tillegg har barnehagen ofte tilstelninger som foreldrekafe, påskefrokost, juletreffest og lignende. Og mange barnehager har dugnadskvelder. Sammenlignet med for eksempel skoler, møtes foreldre og ansatte ofte. Uten å ta stilling til innholdet i kontakten, ønsket vi å vite hva foreldrene tenker om graden av kontakt. Synes de det er for lite eller for mye kontakt? Vi stilte spørsmålet: "Hva synes du om graden av kontakt mellom hjemmet og barnehagen per i dag?". Her svarer over halvparten (54,7 %) at graden av kontakt per i dag er passe, 1/3 (33,3 %) svarer at det er for mye kontakt, og 12 % svarer at det er for lite kontakt. Diagrammet under (tabell nr. 5) viser en oversikt over prosentandelen fordelt på barnehager.

Tabell nr. 5: Foreldres mening om omfanget på kontakt med barnehagen - etter barnehage (prosent)

Når vi sammenligner barnehagene finner vi noen variasjoner. I diagrammet ser vi at andelen foreldre som synes det er for lite kontakt varierer fra 4 % til 22 %. Andelen foreldre som synes det er for mye kontakt varierer fra 20 % til 47 %. Men det som er likt er

at i alle barnehagene fordeler svarene seg forholdsmessig nokså likt. De fleste synes det er passe eller for mye kontakt. Og de færreste synes det er for lite kontakt. Det er altså ingenting som tyder på at foreldre ønsker å ha oftere kontakt med de ansatte i barnehagen, når vi kun spør etter hyppighet på kontakt og ikke innholdet i kontakten.

Vi spurte ikke foreldrene om de selv synes de får nok informasjon om barnet sitt i den kontakten som er, men fikk to kommentarer som omhandler dette:

”Barnehagepersonalet signaliserer lite om barnets trivsel (...)Kanskje de prøver å unngå spørsmål fra foreldrene fordi vi kanskje virker krevende? Eller at de føler seg mistenkeliggjort hvis vi spør og graver om barnet vårt? De ansatte burde automatisk si noe selv om barnets trivsel/oppførsel i møte med foreldrene daglig – både positive og negative ting som har skjedd i løpet av dagen. Det skjer ikke i vår barnehage men har skjedd i andre barnehager vi har gått i.”

”- kunne gjerne fått enda bedre tilbakemeldinger utenom foreldresamtaler.”

Vi spurte også foreldrene om de tenker at det er barnehagens ansatte eller de selv som har ansvar for å ta initiativ til *mer* kontakt. Hadde vi visst at de fleste ville svare at det er passe eller for mye kontakt som det er, så ville vi nok ha formulert et annet spørsmål. Det ble gitt 4 svaralternativer: de ansattes ansvar, foreldrenes ansvar, gjensidig ansvar eller nok kontakt som det er. Respondentene ble bedt om å sette *ett* kryss. Nesten 3/4 av foreldrene (72,6 %) mener at både foreldre og ansatte må ta initiativ til mer kontakt (gjensidig ansvar). 14,5 % mener at det er de ansattes ansvar. Og litt over 10 % at det er foreldrenes ansvar. Kun 2,6 % krysset av for at det er nok kontakt som det er. En av foreldrene kommenterer:

”Jeg tenker det at man vil jo sitt barns beste. Barnas beste er det primære, derfor bør ikke terskelen for å spørre/ta kontakt dersom man har bekymringer være for høy (begge veier – både foreldre og barnehage).”

Mange foreldre har selv tatt opp noe ved barnets hjemssituasjon med barnehagen. Vi stilte spørsmålet: ”Har du/dere i løpet av det siste året tatt opp noe ved barnets hjemmesituasjon

med barnehagen?”. Det var kun satt opp svaralternativene ”ja” og ”nei”. 55 av 117 foreldrene svarte ja på spørsmålet. 62 foreldre svarte nei. Vi vet ikke hva foreldrene legger i ”noe ved hjemmesituasjonen”, men tenker at de kan ha tolket spørsmålet som at vi mener problematiske forhold, på grunn av rekkefølgen på spørsmålene. Dette spørsmålet kom direkte etter to spørsmål som omhandlet ”hvis barnehagen er bekymret” (se avsnittet under: ”Når barnehagen er bekymret”). Men det er også store variasjoner mellom barnehagene. I en av barnehagene (Stua) svarer litt over 37 % ”nei” på spørsmålet. I en annen (Knøtten) svarer nesten 70 % ”nei”. Dette kan være et tegn på kultur og tilrettelegging i barnehagen, men det kan også være tilfeldig. En forelder skriver at hun opplever det som en utfordring at det er så mange barn og kaotisk ved henting/levering at det er vanskelig å få snakket med de ansatte.

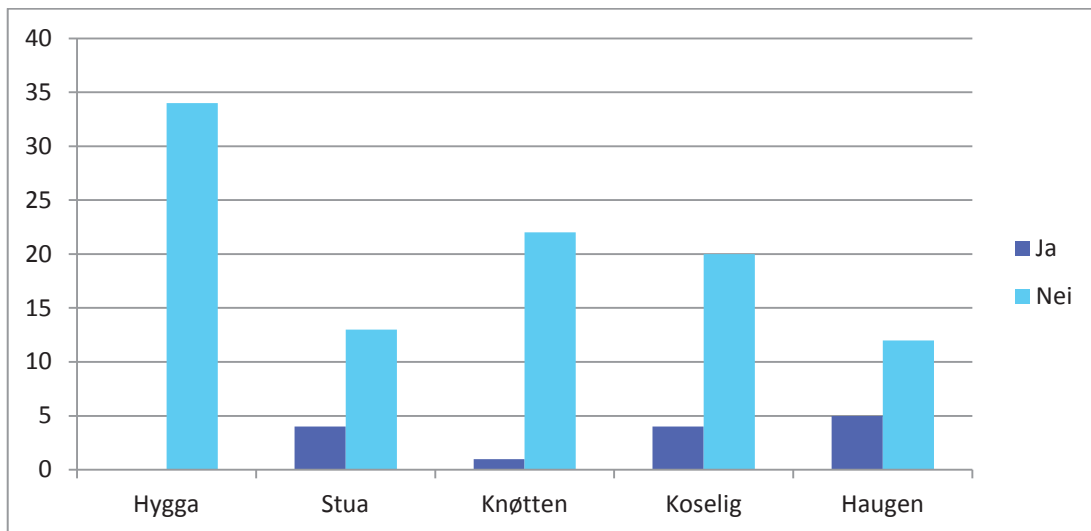
De som svarte ”ja” på forrige spørsmål, ble også bedt om å svare på: ”Hvordan ble du/dere i så fall møtt av barnehagens ansatte på dette?”. Av de 55 foreldrene som svarte ”ja” på forrige spørsmål, har 47 svart at de ble møtt ”svært bra”, 7 svarer at de ble møtt ”godt nok”, og kun 1 av foreldrene opplever å ha blitt ”dårlig” møtt.

På grunnlag av de to foregående spørsmålene kan vi si at det er mye som tyder på at:

- foreldre tar på eget initiativ opp forhold vedrørende hjemmesituasjonen med barnehagen
- skal foreldrene ta initiativ til dialog, må forholdene ligge til rette
- når foreldrene først tar opp noe om hjemmesituasjonen med barnehagen, så opplever de å bli møtt positivt.

Når barnehagen er bekymret.

Vi ønsket å få foreldrenes kommentarer på at barnehagens ansatte eventuelt tar opp bekymringer for barnet med dem. På spørsmålet ”Har barnehagen i løpet av det siste året tatt kontakt vedrørende bekymringer om barnet ditt?” svarte 86,3 % av foreldre ”nei”, på spørsmålet. Men det var store variasjoner mellom barnehagene (se tabell nr. 6). I Hygga barnehage svarte ingen ”ja” på spørsmålet. I Haugen barnehage svarte 5 av 12 foreldre ”ja”.

Tabell nr. 6: Om barnehagen har tatt opp bekymringer med foreldre – etter barnehage (absolutte tall)

Vi ønsket å utforske foreldrenes holdninger til hvor raskt de ønsker å bli orientert og involvert når barnehagen undrer eller bekymrer seg for deres barn. Foreldrene ble bedt om svare på hvor raskt de ønsker å vite det "hvis personalet i barnehagen diskuterer forhold ved barnet ditt seg i mellom fordi de undrer seg/bekymrer seg". Det var satt opp 4 alternativer: vite det med en gang, at barnehagen ser det litt an, at barnehagen først prøver å legge forholdene bedre til rette i barnehagen, eller at barnehagen først tar kontakt og rådfører seg med andre hjelpeinstanser som helsestasjon eller PPT. Foreldrene ble bedt om å sette ett kryss. Nesten 84 % av foreldrene svarte at de ønsker å vite det med én gang. 14,5 % svarte at de vil at barnehagen skal "se det litt an". 1,7 % svarte at de vil at barnehagen først skal tilrettelegge. Mange foreldre gir i sine kommentarer til spørsmålet uttrykk for at det kommer an på hva temaet er. Antallet kommentarer vi fikk inn viser at dette er et tema som engasjerer. Vi velger under å gjengi flere kommentarer der foreldrene har skrevet at "det kommer an på...":

" (...) akutte ting som slåing osv. må man jo vite med en gang, men språket o.l. kan man jo se an litt."

"(...) Hvis det angår situasjoner bare relatert til barnehagen, da kan de se det litt an. Om barnet mitt har et mønster som er uhensiktsmessig hjemme og i bhg, vil jeg kontaktes – jeg vil vite om jeg kan gjøre noe."

”(...) – negative tilbakemeldinger annenhver dag gjør ikke godt, og setter foreldre i forsvar. Men om man diskuterer det sosiale v levering og henting, f.eks. språk osv. er det lettere å snakke om.”

”Foreldre er ofte nok bekymret, så det kommer an på hva det gjelder.(...) f.eks. generelle motoriske utfordringer er OK å ta opp.”

”Viktig at det da ikke blir en negativ spiral – hvor foreldrene føler på at barnet mitt er et problem. Slik at det bare blir prat og ikke noe forsøk på å løse evt. bekymringer”

Flere er opptatt av at det ikke må bli et overfokus på negative tema. Foreldrene ønsker å få vite det raskt når barnehagen er bekymret, men er kanskje vel så opptatt av å få formidlet positive vurderinger og hendelser. Foreldrene svarte helt unisont i forhold til at ingen ønsker at barnehagen først skal rådføre seg med andre før foreldrene kontaktes. To av foreldrene kommenterte:

”(...) det er viktig at foreldrene blir involvert med en gang da vi også er en ressurs.”

”(...) Ikke kontakte PPT før foreldrene i hvert fall.”

Vi ba også foreldrene svare på hva de ville synes om at barnehagen ”oftere valgte å ta opp sine undringer/bekymringer med deg”. Svarene på dette spørsmålet viser samme tendens. Til sammen nesten 96 % svarer at de ville bli glad for det eller synes det er ok. For de fleste foreldre er dette et hypotetisk spørsmål, i og med at andelen som har opplevd at barnehagen faktisk har tatt opp en bekymring med dem er så lav (13,7 %). Vi undersøkte om de foreldrene som har opplevd at barnehagen har tatt kontakt vedrørende en bekymring svarte annerledes, men det gjorde de ikke.

Oppsummering:

For enkelthets skyld gir vi en kort oppsummering av funnene:

- Nesten alle (93 %) foreldrene mener at barnehagen har noe med barnets hjemforhold

- Alle (99 %) er generelt villige til å gi barnehagen informasjon om hjemforholdene
- Veldig mange (85 %) tenker at barnehagen allerede vet noe/mye om hjemforholdene
- Like mange (86 %) tror barnehagen ønsker mer informasjon om hjemforholdene
- Foreldrene snakker gjerne med barnehagen om samspill, søskenproblematikk, flytteplaner, rutiner i hjemmet og fysisk sykdom
- Foreldrene er mer tilbakeholdne med å skulle dele informasjon om psykiske vansker, rusvansker og samlivstematikk
- Økonomiske vansker er det foreldrene i minst grad vil snakke med barnehagen om
- De fleste foreldre mener at det er et gjensidig ansvar å ta initiativ til kontakt
- 1/3 mener at det er for mye kontakt mellom barnehage og hjem per i dag
- Når barnehagen er bekymret for noe ønsker foreldrene å vite det med en gang
- Mange sier at ”det kommer an på”
- Ingen ønsker at barnehagen skal rådføre seg med andre før foreldrene kontaktes

Vi vil i kapittel 5 foreta en drøfting av funnene fra undersøkelsen. Resultatet vil bli drøftet opp mot teori, hva de ansatte uttrykker i intervjuene, og opp mot vår problemstilling. Men først skal vi presentere resultatet fra intervjuene med de ansatte i barnehagene.

4.2. De ansattes synspunkter.

Gjennom å intervju ansatte i tre barnehager ønsket vi å få innblikk i de ansattes synspunkter og erfaringer på foreldresamarbeid. Vi spurte hvilke terskler og muligheter de ser rundt foreldresamarbeidet, hva de ønsker å vite om barnet og barnets hjemmemiljø, og hvilke erfaringer de har rundt dialogen med foreldrene, også når de er bekymret for barn. Alle temaene engasjerte, og det var lett å få i gang samtaler mellom de ansatte. Størst engasjement opplevde vi at de ansatte hadde når det var snakk om bekymringer for barn. Særlig det å skulle snakke med foreldre om bekymringer. Da kom det blant annet utsagn som at ”det er det verste med hele jobben”.

Tema fra intervjuene er inndelt under to hovedoverskrifter. Den ene handler om barnehagens informasjon om barnet og hjemmemiljøet. Den andre handler om situasjonen når det oppstår bekymring for barn. Foreldresamarbeidet er sentralt under begge tema.

I hovedsak oppsummerer vi det de ansatte gav uttrykk for, men vi synes mange satte ord på sine tanker på en så god måte at vi velger å gjengi mange direkte sitater. Flere snakket veldig åpenhjertig, og vi ønsker å beholde den nærheten vi synes det gir at de har et navn og ikke bare kalles informanter. Direkte utsagn refereres derfor til med navn. For å bevare anonymiteten har vi gitt de fiktive navn og kjønn.

Barnehage	Informanter
KOSELIG	Anita, Anne og Amanda
HAUGEN	Britt, Bente og Beate
HYGGA	Camilla, Carina og Celine

4.2.1. Informasjon om barnet og hjemmemiljøet

Når barn begynner i barnehage starter som regel et helt nytt bekjentskap. I mange tilfeller skal bekjentskapet vare i flere år. Hvor godt kjent ønsker de ansatte i barnehagene å bli med barnet? Tenker de at jo bedre kjent de blir, med barnet og barnets omgivelser, dess bedre er det? Eller går det en grense? Hva er styrende for hvilken informasjon de ansatte ønsker?

Når nye barn begynner i barnehagen: ”Vi starter med blanke ark”.

Felles i alle barnehagene er at de ansatte sier at de vet helt minimalt om nye barn som begynner i barnehagen. I en av barnehagene sier de at i 99,9 % av tilfellene vet de kun navn og alder på barnet, noen ganger om barnet har søsken, og som regel, men ikke alltid, om foreldrene bor sammen. Barnehagen får informasjon via et søknadsskjema, der det også hender at det er opplyst om ”særlige behov”, som sykdommer og diagnoser. I tillegg arrangeres det et oppstartsmøte for foreldrene, våren før barnet begynner. På møtet gis

hovedsakelig foreldre informasjon om barnehagens arbeid, rutiner og planer, om de ansatte og om driften. Foreldrene får omvisning i barnehagen og anledning til å stille spørsmål. Foreldre og ansatte danner seg et første inntrykk, og i noen tilfeller blir det en kortere en-til-en prat mellom en ansatt og en forelder under den uformelle delen av besøket. Men alt i alt sier de ansatte at barna starter med blanke ark. En av de ansatte oppsummerer informasjonen om barnet ved oppstart slik:

Carina: *"(...), vi vet jo ikke så mye, kan ikke si det – det er navn og nummer rett og slett altså".*

De første dagene i barnehagen, kalt "tilvenningstiden", er foreldrene mye til stede. De ansatte opplever at de får snakket mye med foreldrene i løpet av de dagene, og at de får vite mer om barnet.

Carina: *"I hvert fall vet jeg alltid hvis det er noen unger som er engstelige eller som har grua seg, eller som er redd for at mamma skal dra og som er spent, eller har gleda seg. Altså synes jeg jo at jeg vet en del, ikke alt selvfølgelig, men jeg rekker å få vite mye på de første dagene."*

De ansatte sier at de blir godt kjent med foreldrene i løpet av tilvenningstiden. Det som varierer er hvor mye og hvor detaljert foreldrene forteller om barnet og familielivet. Noen er svært åpenhjertige, andre mer tilbakeholdne. Det er heller ikke lagt opp til at det skal snakkes om spesielle tema under tilvenningen, men de ansatte tenker at de får mye av den samme informasjonen uten å ha en mal på hva det skal snakkes om. Det meste av informasjonen handler om hva barnet liker å gjøre, om sove- og matvaner, og litt om resten av familien. I noen tilfeller forteller foreldre om nettverk og andre personer som er viktige for barnet.

I alle tre barnehagene forteller de at de tilbyr en foreldresamtale kort tid etter at barnet har begynt. I den ene barnehagen er samtalen obligatorisk, i de andre frivillig. Den ene barnehagen (Hygga) sier at målet med samtalen er å snakke om barnets vaner, hva barnet liker å leke med, liker å spise, sovevaner og lignende. I en annen barnehage (Koselig) forteller de at hvis de selv opplever at det går bra med barnet i barnehagen, har de ikke spesielle tema de vil ta opp i denne samtalen. Innholdet bestemmes av foreldrenes ønsker og initiativ. Men hvis barnet har særlige behov, eller foreldrene i forkant har sagt at de ønsker å snakke om spesielle ting (ofte i forhold til henting og bringing) så forberedes

samtalen med observasjoner i forkant. I den tredje barnehagen (Haugen) har de ansatte litt ulik praksis, hvorav en har med et skjema med punkter som skal gjennomgås i foreldresamtalen, og en annen bruker *Alle med*-skjemaet som en slags ”mal” på innholdet i samtalene.

Betydningen av å ha informasjon.

Vi spurte de ansatte om hva de egentlig ønsker å vite om barnet og barnets hjemmeforhold. Vi fikk ulike svar, og holdningene i de tre barnehagene varierte. To informanter stilte selv spørsmålet ”hva vil vi egentlig vite?” og ”er det sunt å vite alt for mye om privatlivet?”. Britt i Haugen barnehage sier at informasjon om barnet må være nyttig for barnehagen:

Britt: ”(...) det er viktig å ha informasjon som vi kan ha nytte av i barnehagen, som fritidsaktiviteter og sånt (...) Men veldig mye informasjon, sånn at du danner deg et bilde av hvem ungen er før den får mulighet til å være seg sjøl, det tror jeg ikke alltid er bra. Det blir jo sånn at vårt bilde av ungen blir foreldrene sitt bilde av den.”

Hun skiller altså mellom faktakunnskap som kan være nyttig for barnehagen, og foreldrenes opplevelse av barnet. Hun presiserer at det er hvordan barnet har det i barnehagen som teller. Som eksempel på familieforhold det kan være nyttig for barnehagen å vite sier hun at om foreldrene er skilte, og om de har delt omsorg, fordi:

Britt: ”(...) det er jo veldig fint å vite, i forhold til om ting ikke er med. At den uka var han hos mor, nå er han hos far, og sekken er ikke med, og sånne ting”.

Senere i intervjuet understreker hun at:

Britt: ”(...) sånn skikkelig bunke med informasjon vet jeg ikke om vi trenger. Det blir litt sånn å meske seg i privatlivet til familiene”

I Hygga barnehage sier en ansatt at hun ser verdien av at barnet får begynne med blanke ark, men at det i noen tilfeller vil være en fordel med mer informasjon.

Carina: ”Hvis det tar meg fire måneder å finne ut at ungen sliter med noe, så tenker jeg at da har jeg brukt fire måneder som jeg kunne ha brukt på en annen måte hvis jeg hadde visst det”.

Det er enighet i alle barnehagene om at informasjon som gjør det lettere å forstå barnet, og legge til rette for barnets behov er nyttig. Alt som kan påvirke barnet i hverdagssituasjonen, blir det sagt. For å være forberedt på hvorfor barnet er som det er den dagen. Flere sier at det å få en forståelse for hvorfor et barn for eksempel er trist, gjør det lettere å møte og ta vare på barnet, enn om man ikke vet. En av de ansatte sier kort og godt at:

Bente: *"Vi leter etter svar på atferd hele tiden, for å få en best mulig hverdag"*

I Hygga barnehage sier de at de tilrettelegger barnets hverdag ut i fra den informasjonen de har om hjemforhold. Er det lite aktivitet i hjemmet, eller om barnet er fattig på opplevelser, så forsøker barnehagen å kompensere. Vet de at et barn sjelden er ute på tur, så prøver de å gi barnet mulighet for å dra på skogstur, å gi barnet opplevelser som det ikke har mulighet for ellers. Eller omvendt, om de vet at barnet har det hektisk på fritiden, så legger de opp til at barnet får en mer rolig dag i barnehagen. Samtidig understrekes det at de er avhengige av at foreldrene forteller om hjemssituasjonen til barnet, for at de skal kunne kompensere. I ett tilfelle visste barnehagen at guttens far var mye ute og reiste, og da gav de gutten et ekstra fang i barnehagen.

Noen ganger opplever de ansatte at forklaringer på barnets atferd kommer senere enn de skulle ønske. De kan oppleve at når de tar opp med foreldre at barnet har vært litt lei seg i det siste, eller litt sår, så kan foreldre fortelle om hendelser som forklarer hvorfor; at farmor nylig døde, at far har vært bortreist en stund. Da får de forklaringen i etterkant. Det kan oppleves litt frustrerende, sier de, for de er opptatt av å gi mer til de barna som trenger det.

Celine: *"Ja, jeg synes jo at det skal være litt sånn rapporteringsplikt her! (...) vi vil jo ikke gå glipp av noe. Jeg har opplevd det flere ganger, at vi har sagt at nå har Per vært litt sår, eller stille eller..., også sier de at det er jo ikke noe rart fordi at... (...). Ja, jeg har nok opplevd det noen ganger. Det er nok oftest de foreldrene som jeg snakker minst med. De foreldrene jeg snakker mye med, de sier ifra."*

I alle barnehagene sier de ansatte at når barnet endrer atferd så ser de det litt an før de eventuelt tar det opp med foreldrene. Når det da viser seg at det har vært hendelser i familien som kan forklare endringen i atferden, da skulle de ønske at de hadde fått vite det tidligere slik at de slapp å gå og undre seg, og slik at de kunne ha møtt barnet på en bedre

måte og snakket med barnet om det som har hendt. I de tilfellene ønsker altså de ansatte at foreldre skal fortelle uoppfordret.

Tilfeldigheter og kjemi.

I alle barnehagene kom det tydelig frem at det i stor grad er opp til foreldrene selv hva de vil snakke om og hvor mye de vil fortelle, både i oppstarten, i hverdagen og under foreldresamtaler. Inntrykket er at det i stor grad overlates til foreldrene selv, hvilken informasjon barnehagen skal få om barnet, og hvor mye innsikt barnehagen skal få i barnets hjemmeforhold. En ansatt i Haugen barnehage sier at det å bli kjent med et barn er som et puslespill, der de får vite litt hele tiden og til slutt har et bilde av barnet. På spørsmål om bildet er like tydelig i forhold til alle barn, svarer hun at det avhenger av hvor mye foreldrene forteller. "Er det foreldrene som forteller eller du som spør?" lurte vi på da, og hun svarte at:

Beate: *"Nei, jeg spør ikke så mye, de prater mest på eget initiativ ja"*

I Koselig barnehage gir en av de ansatte tydelig uttrykk for at det må være opp til foreldrene å fortelle når de selv ønsker det.

Anne: *"(...) jeg tenker at de fleste vil vel komme med info når de føler at det er riktig"*

Det varierer altså hvor mye foreldrene forteller, avhengig av hvor åpne og meddelsomme de er. I Koselig barnehage sier de også at det er forskjell på om foreldrene er førstegangsforeldre eller har hatt barn i barnehagen over tid. Førstegangsforeldre er flinkere til å informere, sier de. De ansatte tror det handler om at "alt blir en rutine". Første gang foreldre har barn i barnehagen bruker de mer tid på å snakke med og å spørre de ansatte.

I alle barnehagene sier de ansatte at de opplever at det også avhenger av hvilken kjemi de har med foreldrene.

Bente: *"De foreldrene som du har god kjemi med, de kan du fortelle ting til i garderoben og ved henting og levering og sånn, og du snakker til dem som om dem er en venn eller noe, mens med andre så er det kun i formelle settinger, i foreldresamtaler og sånn, at du får vite ting."*

Vi spurte Bente om hun synes det er vanskelig å spørre foreldre, også om ”ufarlige” ting, og da svarte hun at det kommer an på hvilke foreldre det er. At noen foreldre snakker hun lettere med enn andre.

Oppsummert så langt opplever vi at de ansatte gir uttrykk for tre ting; at barna starter med blanke ark, at de ønsker informasjon om barnet som kan bidra til å gjøre barnets atferd forståelig, og at de i stor grad overlater til foreldre å gi den informasjonen de ønsker.

Får de ansatte den informasjonen de ønsker og trenger?

Når det i så stor grad overlates til foreldre å fortelle det de selv ønsker ble det naturlig å følge opp med spørsmål om de ansatte da opplever å få den informasjonen om barnet de trenger.

Britt: ”(...) jeg skulle gjerne ha visst litt mer, for det tar litt tid å observere, det tar litt tid å bli kjent...(...)..for da har det plutselig gått et halvt år før du oppdager ting (...) før du ser at her er det jo litt skral motorikk for eksempel, også har du ikke fått noen informasjon om det, og det hadde jo vært fint å vite”

Celine: ”(...) det kommer sånn litt etter hvert. Men vi må jo spørre litt, og noen liker å snakke om hva som skjer hos dem og sånn – mens andre ikke sier noe særlig. Også vil man jo ikke virke for nysgjerrige heller – vil ikke spørre for mye liksom.”

Flere utsagn kan tyde på at barnehagene ofte ønsker mer informasjon enn de faktisk får. Camilla i Hygga barnehage sier rett ut at: *”Vi vet alt for lite....vi gjør jo det”*. Om foreldresamtalene sier hun:

Camilla: ”Da er det jo hvordan barnet er, og barnehagelivet er, som står i fokus. Så det burde jo vært litt informasjon andre veien òg”

Vi spurte i Hygga barnehage om de ansatte vil oppleve det positivt dersom resultatet fra spørreundersøkelsen viser at foreldrene gjerne deler mer informasjon om hjemsituasjonen med barnehagen. I alle tre barnehagene fikk vi et tydelig *”ja, absolutt”* som svar. De ansatte tenker at informasjon om hjemforholdene kan bidra til gjensidig trygghet, og at barnehagen vil kunne forstå barnet enda bedre.

Mye av informasjonsflyten overlates altså til foreldrene. De ansatte ønsker mer informasjon om barnet, men ingen av barnehagene har noen absolutte krav til hva de trenger å vite. Vi så i avsnittet over at de ønsker å bli orientert om forhold som bidrar til å gi en forståelse av barnet, hvordan barnet har det, og som bidrar til at de lettere kan ta vare på barnet ut i fra dets behov. De ansatte gir uttrykk for at de ikke ønsker å virke for pågående, og at de er litt redd for å ”trække noen på tærne” ved å spørre for mye. Både når det gjelder forhold ved barnet og forhold ved hjemmesituasjonen. Vi hadde ikke noe direkte spørsmål under intervjuene angående hvordan barnehagene eventuelt tilrettelegger for å få vite det de ønsker, men vi kom inn på tema flere ganger, og vil si mer om dette i neste avsnitt.

Å tilrettelegge for dialog og åpenhet.

En av de ansatte i Koselig barnehage sier at barnehagen selv kan ta mer ansvar for å få den informasjonen som er ønskelig:

Anne: ”Vi må bli flinkere til å fortelle hva vi vil vite (...) dem vet jo ikke hva vi er ute etter, så å informere dem om hva slags informasjon vi vil ha, så tror jeg det er ganske lett å få tak i den infoen (...) ikke bare i foreldremøter, men å ta det opp i foreldresamtaler”

Hun sier videre at hun er opptatt av at foreldre også må komme med informasjon om hvordan de opplever barnehagen. Hun har god erfaring fra å si til foreldre at de må komme og si i fra med en gang om det er noe de reagerer på.

Anne: ”Forventningene må jo gå begge veier. Dem må jo ha forventninger til oss, men jeg må jo også ha forventninger til foreldre, ikke sant?”

En av barnehagene er med i prosjektet Tidlig Innsats i barnehagen – Kvello-metoden, som vi omtalte i kapittel 1.1. Som del av prosjektet er de ansatte oppfordret til å generelt være mer konkret i foreldresamtalene på å spørre om hjemforhold. En av de ansatte sier at hun opplever dette som et tveegget sverd, fordi:

Anne: ”(...) man må jo trå litt varsomt også, ikke sant? (...) hvor går grensen (...) dem er jo ikke her på et avhør”

Vi fikk ingen konkrete uttalelser vedrørende om de ansatte faktisk opplever at prosjektet bidrar til større åpenhet. De sier at de opplever at det er stor forskjell på hvor mye foreldre

vil fortelle, at det påvirker hvor mye de tør å spørre under foreldresamtaler, og at de prøver å tilpasse dialogen til den enkelte forelder.

Å få til større åpenhet i dialogen med foreldrene, samtidig som foreldrene skal oppleve det trygt, virker som en utfordring. De ansatte har ingen løsningsforslag til dette, annet å tilpasse seg den enkelte forelder. ”Hvordan trår man frem?” spør en av de ansatte, og svarer selv med at det finnes ingen fasit.

Vi spurte om de trodde det ville vært enklere å ta opp ulike forhold med foreldrene dersom barnehagen hadde lagt opp til større åpenhet helt fra barnet begynner i barnehagen. Flere svarte bekreftende på det, men et gjentakende tema i to av barnehagene var at det er vanskelig å få til i praksis, at det ikke er gode arenaer eller god nok tid til å snakke med foreldrene. De ser det som en utfordring at så mange foreldre kommer og henter og leverer samtidig, og at foreldrene ofte har det travelt. En ansatt sier at det kan gå en hel uke før hun får gitt beskjed til en forelder om at noe har skjedd i barnehagen. De opplever å ha for liten tid og for lite plass, og skulle gjerne hatt noen gode samtalearenaer utenom foreldresamtalene. To ansatte sier at de har erfaring fra andre barnehager der det ble lagt større vekt på å bruke tid i garderoben, og der de opplevde at foreldrene hadde bedre tid. En av de ansatte har også erfart fra en annen barnehage at det ble lagt vekt på foreldresamarbeid på en annen måte:

Amanda: ”I den ene barnehagen som jeg var i praksis, der hadde dem jo virkelig gått inn for foreldresamarbeid (...) foreldrefrokost, matpakkefrokoster hver uke (...) og der var foreldrene veldig åpne.”

I Hygga barnehage har de tilrettelagt tiden rundt henting og levering av barnet nettopp med tanke på god dialog med foreldre. Hvis det er nok personale på jobb så ”parkerer” en av de ansatte i garderoben om morgenen mellom klokken 7.30 og 9.00 og om ettermiddagen mellom klokken 15.30 og 16.00, for å være tilgjengelige den tiden foreldrene er innom. Er det ikke nok personale på jobb til at en kan sitte i garderoben, er de bevisste på å sitte strategisk til lenger inn i barnehagen for å kunne ha øyekontakt og vinke, og på den måten vise at de er tilgjengelige.

Carina: ”Ja, vi har hatt fokus på det fra dag en. Det er liksom vår greie. Vi skal møte barna og foreldrene i garderoben, for da er det tid til de der små og store greiene.(...) helt

fra vi åpna denne barnehagen, så har vi vært bevisst på det.(...) Jeg synes vi snakker mye, og vi tar oss god tid til å prate med dem og får litt sånn vennskapelig kontakt. Det synes jeg er viktig. At det ikke bare blir hei og ha det”

I tillegg til at dette kan skape generelt god kontakt med foreldrene, tenker de at tidlig åpen dialog vil kunne gjøre det lettere å snakke om eventuell uro og bekymring som oppstår:

Camilla: ”Det er vi veldig flinke til her. Vi er veldig opptatt av å ha mye dialog, og vi tar oss tid til dem og snakker mye med dem. Vi bygger opp et grundig fundament, og da står du litt sterkere når du må ta en eventuelt vanskelig samtale. Da har du bygget opp et godt forhold. Hvis du ikke har sagt annet enn hei og ha det, så blir det vanskeligere å ta den samtalen. Da er det ikke noe særlig”

Hun utdyper senere at hun også tror det blir lettere for foreldrene selv å uoppfordret fortelle, når det allerede er en dialog.

Carina: ”Jeg er helt sikker på at det å skape den gode hverdagsfølelsen er viktig. Så når foreldrene kommer og snakker om de vanskelige tingene, det trenger ikke å være de her store greiene, men at for eksempel det har vært en vanskelig dag i går, han slo seg vrang, eller at jeg og gubben har det ikke så bra om dagen, eller jeg har hatt det vanskelig en stund og sånn, så er det jo så bra at jeg har lagt grunnlaget på at det er lett å snakke sammen, det er lett å komme med små ting og det er lett å komme med store ting og da er det helt greit liksom å ta det opp når det er litt større greier også”.

Det kan tilrettelegges for godt foreldresamarbeid på flere måter. I begge utsagnene over legges det vekt på å skape et grunnlag i kommunikasjonen med foreldre som kan gjøre det lettere å ta opp vanskeligere tema. Men som vi skal se under, har de ansatte også visse grenser for hvor åpenhjertige de ønsker at foreldrene skal være.

Men det går en grense.

De ansatte vet lite om barnet før det begynner i barnehagen, og lite generelt om hjemforholdene, gjennom hele barnehagetiden. Vi utfordret derfor de ansatte på om det kunne vært en fordel å vite mer om de barna som skal begynne. Det kom da frem at de ansatte har visse reservasjoner mot å bli alt for sterkt involvert i hjemforholdene.

I alle tre barnehagene hadde de ansatte hørt om en ordning i Finland med at ansatte i barnehager foretar et hjemmebesøk hos familien før de tar i mot nye barn, for at de ansatte skal bli godt kjent med barnet før oppstart i barnehagen. De ansatte gav uttrykk for et to-delt syn på ordningen. De syntes det var positivt når hensikten med hjemmebesøkene er å gjøre barnet (og foreldrene) tryggere på de ansatte i barnehagen. Men noen av informantene var også skeptiske, og sa at de var redd det ville oppleves av foreldre som å bli overvåket eller kontrollert. Fra intervjuet i Hygga barnehage:

Moderator: *"Men tilbake til det du sa om at det hadde vært fint å få vite mer om hvordan de har det hjemme."*

Camilla: *"Ja, men jeg vet ikke hvordan det skulle foregå."*

Moderator: *"(...) Hadde det vært fint å vært på et hjemmebesøk og fått litt informasjon der?"*

Camilla: *"Jeg vet ikke (...) for meg er det en litt sånn annen greie – jeg vet ikke helt om jeg vil over den dørstokken. Det kunne vært allright, men hvis du ser noe som ikke er så bra da? Så kunne jo det blitt litt ubehagelig da."*

Flere utsagn viser at det går en grense for hva de ansatte ønsker av informasjon om barnet om barnets hjemforhold. Vi så tidligere at flere ansatte har en bevissthet rundt at de ikke ønsker foreldrenes vurderinger av eget barn, fordi de ikke ønsker å overta foreldrenes syn, men danne seg sitt eget. At det går en grense viser seg også i andre utsagn. I Haugen barnehage forteller Britt at hun i enkelte situasjoner vil stoppe foreldre hvis de uoppfordret begynner å snakke om privatlivet sitt:

Britt: *"Det er en vanskelig grense (...) vi må være litt forsiktige med hva vi hører på, tenke på at det skal være greit for foreldrene å levere ungen dag etter dag etter dag, sånn at vi gir foreldrene muligheten til å tenke litt igjennom hva dem sier. Så hvis du opplever at de begynner på noe, så kan du si til dem at de kan drøye det til i morra, så ser du om du fortsatt synes det er greit å snakke om, og så tar vi det da."*

Hvis foreldre er slitne eller nedfor kan de komme til å si ting de angrer på, sier hun. For eksempel hvis foreldre er i et samlivsbrudd. Da kan de tømme ut sin frustrasjon over partneren til en ansatt i barnehagen. *"Da er det sånn at dette trenger jeg ikke å vite"*, sier hun. Både fordi hun opplever informasjonen som unyttig, men også fordi hun som ansatt blir satt i en ubehagelig situasjon ved at hun skal forholde seg til begge foreldrene.

Britt: (...) jeg skal jo forholde meg til begge og kan jo ikke høre på at den ene parten står og slenger dritt om den andre, og så skal jeg være smørblid mot den andre seinere når den kommer”.

I virkeligheten kan det være vanskelig å stoppe noen fra å fortelle, sier hun, for ”noen ganger blir du litt sånn tatt på senga, og så har du hørt en remse før du rekker å tenke”.

Oppsummering:

Oppsummert sitter vi igjen med inntrykket at de ansatte på de fleste områdene har nok så like tanker og erfaringer rundt foreldresamarbeid og hvor mye informasjon de har om barna. For eksempel var det enighet om at alle barn som begynner i barnehage starter med blanke ark. De ansatte blir gradvis kjent med barnet i løpet av den tiden barnet går i barnehage. Hvor mye de vet om det enkelte barnet og barnets hjemmesituasjon varierer med hvor åpne og fortellerlystne foreldrene er. I hverdagen har de ansatte mest fokus på barnet slik det fungerer i barnehagen, og ikke så mye på barnets omgivelser og oppvekstmiljø ellers. Vi fikk inntrykk av at de ansatte kvier seg for å spørre foreldrene om hjemforhold, -selv om åpenheten kan virke noe større i hvert fall i en av barnehagene. Samlet er inntrykket at det i stor grad overlates til foreldrene å gi den informasjonen de selv ønsker. Graden av bevissthet rundt dette varierte noe, og i en av barnehagene hadde de en helt bestemt strategi for å oppnå en mer åpen dialog. Men hovedinntrykket er at alle er redde for å bli for nærgående i sine spørsmål om det som skjer i hjemmet.

Vi vil nå presentere hva de ansatte tenker rundt foreldresamarbeid når det oppstår bekymring.

4.2.2. Foreldresamarbeid når det oppstår bekymring.

I løpet av intervjuene kom vi flere ganger inn på det å være urolig eller bekymret for barn. Hva gjør de ansatte bekymret for et barn? Hvordan forholder de seg til uro og bekymring? Og hvordan foregår foreldresamarbeidet da? Vi vil her gi en utdypende og oppsummert gjengivelse av hva de ansatte sier om årsaker til uro og bekymring, og hvilke erfaringer og tanker de har om foreldresamarbeidet når det oppstår bekymring.

Når blir de ansatte bekymret?

Vi opplevde en forskjell mellom barnehagene når vi utfordret de på situasjoner der de blir bekymret for et barn. I en av barnehagene fikk vi inntrykk av at ordet ”bekymring” først ble knyttet til kun svært alvorlige tema, som vold og overgrep. Vi forsøkte derfor å få de ansatte til å reflektere rundt mindre alvorlige tema, ved å bruke ordene ”uro” og ”undring” i stedet for ”bekymring”.

Grovt sett kan eksemplene som ble gitt, på når de ansatte kjenner på uro og bekymring, deles inn i to kategorier; forhold knyttet til barnets atferd, og forhold knyttet til foreldrene. Det kan være at barnets utvikling ikke oppleves aldersadekvat, at barnets atferd oppleves lite hensiktsmessig eller uforståelig, eller at barnet endrer atferd uten en forståelig forklaring. Bekymringen kan også være knyttet til foreldrenes atferd eller oppfølging av barnet. Følgende utsagn er hentet fra intervjuet i Hygga barnehage:

Camilla: *”Vi kan undre oss over atferd (...) som er utagerende og voldsom, og som gjør at barnet havner i vanskelige relasjoner eller havner i et dårlig lys i gruppa. Også (...) bekymringer i forhold til barn som er skitne, ikke vaska, kan komme med nattbleie og sånne ting.”*

Carina: *”Og som er lei seg..”*

Camilla: *”(...) det kan jo også være (...) at barnet blir mer stille og endrer litt væremåte”*

I Haugen barnehage sier Britt om foreldrenes oppfølging av barnet at hun først blir bekymret *”når det er flere ting”*. Hvis barnet mangler klær, har skitne klær eller mangler niste, blir hun ikke urolig av den grunn. Da har hun lav terskel for å ta det opp med foreldrene. Vi er alle forskjellige, sier hun, og vi lever i en hektisk hverdag. Men hvis det er mangler på flere områder, og det ikke skjer en endring selv etter flere påminnelser, så tenker hun at *”sånn skal det ikke være”*. Når det gjelder barnets atferd setter hun spørsmålstegn ved *”hvor går normalen?”*.

I Koselig barnehage opplevde vi at de ansatte i liten grad har erfaringer fra det å være bekymret for barn, og å skulle ta opp sine bekymringer med foreldre. De uttrykker at de synes det er vanskelig å vite hva de skal se etter, og at de generelt mangler nødvendig kompetanse i bekymringssaker.

Amanda: *"(...) du blir jo kjent med folk, du treffer dem, tror kanskje at du blir mer kjent med dem enn du gjør (...) Og er det foreldre som sliter eller her er det noe i hjemmet som ikke er bra...mange varsellamper... men de kan jo ta seg sammen om morran, fem minutter henting og levering, da er det jo umulig for oss å ta tak i noe vi ikke ser."*

I den samme barnehagen kommer Tidlig Innsats Teamet og observerer (tidligere omtalt i oppgaven som Kvello-prosjektet), og på grunnlag av de observasjonene hender det at de ansatte gjøres oppmerksomme på barn det kan være grunn til å legge ekstra merke til. Som tidligere nevnt opplever de ansatte dette som et positivt og nyttig prosjekt. Derimot gis det et spark til førskolelærerutdanningen som blant annet betegnes som "tragisk" i forhold til å lære mer om bekymringer knyttet til barn, og om foreldresamarbeid.

Hva gjør de ansatte når det oppstår undringer eller bekymring for et barn?

I alle barnehagene sier de ansatte at bekymringer tas opp på interne møter, som avdelingsmøte, ledermøte eller personalmøte, før det eventuelt tas opp med foreldrene. Flere utsagn tyder på at det er en viss terskel for å ta opp bekymringen med foreldrene.

Camilla: *"Det hender jo da at man har lurt en stund, og drøfta det i barnehagen, fra flere sider, og på avdelingsmøte en del ganger, for å være sikker før man tar den samtalen. Så det kverner jo litt og går en stund før man tar den samtalen."*

Den vanskelige samtalen med foreldrene tas utenom de vanlige foreldresamtalene. Gjerne på kveldstid. Erfaringene er delte, både når det gjelder terskelen for å ta opp bekymringer med foreldre, og hvordan samtalen har gått. De som lengre erfaring gir uttrykk for at de lettere tar den vanskelige samtalen med foreldre. Vi sitter også med inntrykk av at det er ulik erfaring mellom barnehagene. Særlig i Hygga barnehage får vi inntrykk av de ansatte raskere tar opp sine bekymringer med foreldre. De virker også tydelige på at de melder til barnevernet når det er grunn til det.

Carina: *"Tror ikke jeg kan si at det har vært saker som vi har vært veldig i tvil om vi skulle ha meldt (...) har det vært noe så har vi gjort noe."*

Camilla: *"(...) jeg føler at jeg har tatt tak i det jeg kunne ha tatt tak i. Men at i noen tilfeller så har foreldrene satt på bremsen og da har det gått mye senere. Men jeg tenker at jeg har gjort noe der jeg har vært bekymra."*

Selv om terskelen for å snakke med foreldre om bekymringsfulle forhold ser ut til å variere, så sier alle informantene at de opplever disse samtalene som svært vanskelig å ta.

Camilla: *"(...) det er jo aldri lett, det tar jo lang tid før du tar den samtalen. Og da har jeg tenkt lenge altså, og vurdert frem og tilbake, og det tar jo litt tid, før den samtalen kommer i boks."*

To ansatte, i Haugen og Hygga barnehage, sier det enda mer rett ut:

Bente: *"Jeg kan bare snakke for meg selv, men synes det er noe av det verste med hele jobben (...) om jeg skal ta opp noe negativt så går jeg og gruer meg hele dagen"*

Celine: *"(...) det er faktisk det jeg har grua meg mest til. I forhold til denne type jobb så synes jeg det er noe med det verste."*

Det virker som alle opplever bekymringssamtaler med foreldre som vanskelig, men med noen variasjoner rundt hvor vanskelig det er. En ansatt med flere års erfaring sier at hun har hatt mange vanskelige samtaler, at også hun gruer seg på forhånd, men at det stort sett går bedre enn forventet. Det hjelper å være to i samtalen, sier hun, og hun opplever det lettere å ta opp bekymringer hvis de ikke er så alvorlige, og hvis hun opplever å ha et godt foreldresamarbeid i utgangspunktet. Hun har eksempler på episoder der foreldresamarbeidet ble bedre etter å ha tatt opp vanskelige tema, men også der samtalen har ført til at foreldrene har gått i forsvar og *"har lukka døra og det har blitt vondt"*.

Camilla i Hygga barnehage sier noe om hvorfor hun generelt tenker at det oppleves ubehagelig for ansatte i barnehager å snakke med foreldre om bekymringer.

Camilla: *"Det som jeg tror er spesielt i barnehager med sånne ubehagelige ting, er at du er nødt til å forholde deg til foreldrene hver dag i forhold til bringing og henting. Vi har ikke samme avstand til foreldrene som skolen har. Vi er nødt til å smile også i morra etter den samtalen. Og det blir en sånn balansegang dette med tilliten og det derre vanskelige (...) du er nødt til å forholde deg til det alle dagene etterpå."*

En av de ansatte i Koselig barnehage sier at hun ikke har noen erfaringer, men at hun tenker dette om hva hun ville gjort hvis hun ble litt bekymret:

Anita: *"(...) du kan jo se hvis de har en dårlig dag, eller en dårlig periode, eller... og da ville jeg kanskje ha spurt foreldrene, om de vet om det er en grunn eller om det er noe som*

har skjedd eller sånne ting. (...) Jeg tenker sånn at hvis dem er sånn i barnehagen og ikke hjemme da er det kanskje noe i barnehagen som ikke er bra, eller hvis det er sånn på hjemmebane også (...) Da ville jeg kanskje ha spurt for å finne ut hva det er. Hva kan vi gjøre for at ungen får det bedre?"

Fra denne barnehagen fikk vi inntrykk av at terskelen er veldig høy for å ta opp uro og bekymring med foreldre. Vi fikk mange utsagn som *"hvor spesifikk skal du være?", "hvor mye skal du grave?", "hvis du har mistanker om ting må du kanskje grave, men det går en grense", "hvis du er litt urutinert og kanskje trækker for langt skyver du dem kanskje fra deg", "du kan jo risikere at dem blir rasende"*. Det ble i den samme barnehagen også satt ord på at det kan handle om å være blåøyd og konfliktsky. *"Vi vil gjerne tro det beste"*, sier Anita.

Et annet tema som kom opp var at når ansatte og foreldre kjenner hverandre, også privat, så kan det påvirke i hvilken grad de ansatte snakker med foreldre om noe de opplever som mer negativt.

Vi spurte i alle barnehagene om de har rutiner for hvordan de skal gå frem når de er bekymret for et barn, og i alle barnehagene sier de at de tror de har rutiner for det, men at rutinene ikke er i bruk. *"Det står i en perm"*, sier flere.

Om å ha bevis.

Det å være *sikker* før man snakker med foreldrene går igjen i flere utsagn. Det gis uttrykk for at det er vanskeligere å ta opp bekymringen med foreldrene hvis de ansatte er usikre på sine observasjoner, og usikre på om det er grunn til bekymring. Flere refererer til ordet *"bevis"*.

Celine: *"Ja også er det noe med den usikkerheten også, du vet jo ikke, det blir jo anklagende, og du har jo ikke bevis.."*

Anne: *"Jeg tenker at kneika (...) det er det å vite..det er det å være sikker. Det er derfor det skjer så sjelden, for du er ikke sikker."*

Anita: *"Vi vil ikke ta feil, ikke sant, for da ødelegger du samarbeidet og.."*

Carina sier at det er lettere å ta opp bekymringer knyttet til helt konkrete observasjoner, som at barnet er ustelt og møkkete. Da oppleves det som å ha bevis, sier hun, og refererer til en bestemt samtale med foreldre angående dette:

Carina: *"(...) det var jo bevis sånn sett, og det var ganske lett å ta opp. Det ble sånn "hør her, nå er det noe vi må snakke om. Ungen er møkkete og det lukter vondt og de andre ungene reagerer". Og det er jo på en måte bevis."*

Britt sier hun har opplevd at foreldre kan være flinke til å prate for seg og være samarbeidsvillige, samtidig som hun *"vet at her er det ikke bra"*.

Britt: *"(...) man går rundt og kjenner på at her er det et eller annet som ikke stemmer, men så har de med seg skift, de har rene klær, de har mat, foreldrene forteller om utvikling og er flinke verbale (...) ting virker som de er på stell (...) men så er det noe da. (...) Og da går du hele tiden med en sånn følelse om at du skulle ha funnet ut et eller annet (...) Vi kan observere og følge med både ett og to år, uten å få den kunnskapen om at nå er vi sikker, nå vet jeg."*

Ved mistanke om rusvansker har noen erfart at de blir veldig oppmerksomme på om det lukter alkohol. I ett tilfelle i Hygga barnehage sier de ansatte at de en periode var tettere på under levering og henting av barnet for å kjenne etter om det luktet alkohol.

Flere sier at de synes det er enklere å snakke med foreldrene om bekymringer knyttet til barnets utvikling, enn bekymringer knyttet til hjemforholdene.

Carina: *"Jeg synes det er enklere å bekymre meg hvis det er noe med ungen, enn hvis det er noe med foreldrene (...) det å skulle ta DEN samtalen, det er jo helt annerledes enn å ta en samtale der det er utviklinga. Det er helt greit. Men når det handler om (...) forholda hjemme, så er det mye tøffere"*

Camilla: *"(...) for da sier du straks noe om foreldrene i samme slengen, særlig hvis det går på foreldrenes omsorgsevne og deres evne til å ta vare på seg sjøl også"*

Camilla forteller om et tilfelle der det gikk lang tid fra barnehagen begynte å uroe seg, til det faktisk skjedde noe. Barnehagen opplevde morens atferd som bekymringsfull i forhold til hennes utviklingsstøtte overfor barnet. Hun forteller at det til slutt ble opprettet et samarbeid med PP-tjenesten, og meldt bekymring til barneverntjenesten, men først *"etter*

mange mange foreldresamtaler der det ikke var tema – hvor vi tok opp helt basis: hvordan lærer barn språk (...)”

Åpenhet, ærlighet og et felles fokus på barnet fremheves i Koselig barnehage som et godt utgangspunkt for bekymringssamtaler med foreldre.

Anne: *”Jo mer info foreldrene får, jo mer du tar dem med i prosessen, er ærlig, spiller med åpne kort, så er de aller fleste veldig positive. De skjønner jo at vi gjør det her for barnets skyld, ikke sant?”*

Forteller foreldrene selv?

Erfaringene fra Haugen barnehage er at foreldre i liten grad forteller uoppfordret om egne vansker.

Britt: *”(...) når du kommer til dette der med de vanskelige tingene, så ja, at det kan være vansker hjemme, eller at det kan være bekymringer, så er det sjelden at vi får noe informasjon. Det er, jeg tror jeg kan telle på en hånd, kanskje på en finger (...) og det er litt sånn som jeg synes er vanskelig i foreldresamtaler”*

Bente: *”Det er jo veldig tabu da, spesielt psykisk sykdom, så det er jo ikke lett å fortelle om..”*

I Hygga har de litt andre opplevelser. Der sies det at de ofte opplever at foreldre uoppfordret forteller om vansker knyttet til hjemforhold. Det kan være samlivsvansker, at familien har dårlig råd, og også om psykiske vansker.

Carina: *”Har aldri hatt noen med rus, men med depresjoner og psykiske greier har jeg hatt flere ganger (...) senest nå en mamma som er litt nede (...). Hadde en far som var veldig langt nede etter en skilsmisse. Han snakka mye om det, og hadde et veldig behov for å bruke oss eller meg som en sånn oppbacking for å klare hverdagen med ungene sine. Og jeg har hatt andre som har snakka om det at de har hatt depresjoner og sånn.”*

Men det understrekes også at det varierer veldig hvor åpne foreldre er, og at åpenheten oppleves å avhenge av hvem man har kjemi med. I Hygga sies det at om forholdet til foreldrene er positivt og nært, så opplever de ansatte at de kan være en støtte for foreldre når noe er vanskelig. I noen tilfeller opplever de at foreldrenes åpenhet handler om

foreldrenes eget behov for støtte. I andre tilfeller gir foreldrene uttrykk for at de selv ser at egne vansker kan gå ut over barnet, og at de derfor tar det opp med de ansatte. I Koselig barnehage påvirkes også foreldresamarbeidet av hvor nært forhold det er mellom ansatte og foreldre, men med omvendt fortegn. På grunn av at flere ansatte og foreldre kjenner hverandre, også privat, blir terskelen høyere for å ta opp bekymringsfulle forhold.

Når foreldre bagatelliserer

Flere har erfaring med å ta opp bekymringer for barnet, uten å få bekreftelse fra foreldrene på at de også ser grunn til å være urolig. Som oftest bekrefter foreldrene de temaene barnehagen tar opp rundt et barn. De ser det samme hjemme. Men i noen tilfeller stiller foreldrene seg helt uforstående til det som formidles. De ansatte er da åpne for at barnet kan ha ulik atferd i barnehagen og hjemme. Men når foreldrene har et helt annet syn på det som formidles oppleves det vanskelig. "Hva gjør dere da?" spurte vi, og Camilla svarte:

Camilla: "Ja det er jo en litt møysommelig prosess (...) trekke inn andre faginstanser (...) Prøve å gå små skritt. (...) har opplevd å få veldig motstand på det også: "nei, mitt barn skal ikke inn i den mølla der" (...) Og da blir samarbeidet veldig steilt (...) Erfaringen da, er jo at man ser dem igjen i skolesystemet, så har de gjerne fått en diagnose, eller en merkelapp"

Britt: "(...) ting ble veldig ufarliggjort – ting som vi tenkte at dette er ikke så ufarlig som det du sier nå"

Når de ansatte og foreldrene ikke deler bekymringen står de ansatte overfor en vanskelig situasjon. Det oppstår en ny terskel for hvordan de skal forholde seg til bekymringen, og de blir usikre på egne observasjoner.

Britt: "Det som kan være vanskelig med det kan være at jeg har opplevd å ha barn som har vært veldig utagerende i barnehagen og som er litt sånn på grensa til det som er normalt, også snakker jeg med foreldrene og så ser de ikke det samme, og det er vanskelig. For da er det jo faktisk sånn at jeg kan begynne å tvile litt på meg sjøl, om at jeg legger for mye i det eller gjør jeg ikke det?"

De kan også oppleve at samarbeidet med foreldrene kan bli dårligere. Som en av de ansatte i Haugen sa det:

Britt: "Jeg hadde i utgangspunktet et godt foreldresamarbeid, også hørte jeg på en måte dørå som gikk igjen"

Hvis de ansatte skal "gå videre" med sine bekymringer blir det i så fall uten å ha foreldrene med på laget. Igjen sies det at det da er viktig å være sikker. En måte er å følge ekstra nøye med på barnet, for eksempel hvordan barnet uttrykker seg gjennom tegninger.

Bente: "(...) jeg kaller det forskning, uten at barnet er klar over det (...) du bare følger litt ekstra med, du har sånn et ekstra øye med dette barnet, og prøver å finne ut det du kan. (...) Jeg tenker at noe av det vanskeligste er, at når vi har såpass lite informasjon å gå på (...) så hvis du tar feil, så er det skadelig (...) hvis du da sender ei bekymringsmelding så er det jo minst like skadelig. Den balansegangen der er vanskelig, og jeg har hatt et par tilfeller som tar mye tid, og det gnager på deg skikkelig. (...)"

Foreldrenes avvisning av barnehagens bekymring kan føre til en slags handlingslammelse. Bente gir uttrykk for hvor vanskelig hun synes dette er:

Bente: "Jeg har sluppet fra meg barn til skolen uten å ha gjort noe, så jeg tenker på det den dag i dag at kanskje jeg burde ha gjort noe"

Oppsummering:

- Det ble gitt mange eksempler på årsaker til at de ansatte opplever uro eller bekymring, som at barnet er lei seg, endrer væremåte eller er utagerende. Noen ganger vekkes bekymringen av forhold knyttet til foreldrenes atferd og oppfølging av barnet. Hvordan de ansatte forholder seg til bekymringer varierer, og det kom tydelig frem at foreldresamarbeidet oppleves mer utfordrende når de ansatte skal ta opp sine bekymringer med foreldrene.
- De ansatte er usikre på hvor grensen går mellom det normale og det bekymringsfulle.
- De ønsker å være sikre på at det er grunn til bekymring før de tar det opp med foreldrene (kaller det "bevis").

- De drøfter alltid uro og bekymring internt før det tas opp med foreldre
- Det er enklere å snakke om bekymringer knyttet til barnets utvikling, enn bekymringer knyttet til hjemforholdene
- Det er enklere å snakke med foreldre de i utgangspunktet har et godt samarbeid med
- Terskelen for å ta den vanskelige samtalen varierer mellom barnehagene, men alle opplever det vanskelig
- Det hjelper å være to
- Enklere å ta opp uro enn bekymring
- Tror det er vanskelig fordi de skal møte foreldrene hver dag (med et smil)
- Vanskeligere å ta opp bekymringsfulle forhold når de også kjenner foreldrene privat
- Ingen har etablerte rutiner i fht å ta bekymringssamtaler (har rutiner, men bruker de ikke)
- Foreldre forteller i varierende grad selv (varierer mellom barnehagene)
- Avhenger av ”kjemi”
- Når foreldrene ikke deler bekymringen, blir de ansatte usikre på egne observasjoner. Da brukes ikke dialog, men observasjon. Da blir det enda viktigere å være sikker. For da skal de eventuelt ”gå videre” med sin bekymring uten foreldrene på laget
- Har opplevd at samarbeidet blir dårligere etter å ha tatt opp bekymringer (men også et eksempel på at har blitt bedre)

5.0. HAR BARNEHAGEN NOE MED DET?

I kapittel 2 skrev vi om viktigheten av at det opprettes et godt samarbeid mellom barnets foreldre og barnehagen. Forskningen sier at en god relasjon mellom ansatte og foreldre har positive effekter for barnet (Drugli, 2005; Glavin & Erdal, 2007; Haugland & Tangen, 2012; Højholt, 2011; Schibbye, 2009). Når barnehage og hjem samarbeider godt, opplever barnet en større helhet i sin tilværelse. Enighet mellom foreldre og ansatte fører også til at forebyggende tiltak har god effekt. Med et trygt og åpent forhold mellom ansatte og foreldre vil man lettere kunne gi hjelp ut fra barnets behov. Det er derfor viktig at de ansatte tidlig etablerer et positivt forhold til foreldrene, og jobber aktivt for å få til en god dialog (Drugli & Onsøien, 2010). I tillegg til dialog, er åpenhet, involvering, gjensidighet og løsningsorientering sentrale bærebjelker i et godt foreldresamarbeid (ibid s.18). Ut fra dette kan vi trekke konklusjonen at et godt samarbeid mellom barnehage og hjem kan virke forebyggende.

En god dialog er helt essensielt for å oppnå et godt samarbeid, og mange understreker dialogens betydning (Drugli & Onsøien, 2010; Jensen & Ulleberg, 2011; Nordahl, 2007; Seikkula & Arnkil, 2013). Det vi ønsker å drøfte i denne delen av oppgaven, er hvilke terskler og muligheter ansatte og foreldre uttrykker for å oppnå gode dialoger. Vi vil drøfte våre funn fra undersøkelsene våre opp mot problemstillingen og belyse funnene ut fra relevant teori og forskning. Vi har valgt å fremstille drøftingen med to hovedtema. Det første omhandler informasjon og dialog mellom hjem og barnehage. Det andre omhandler foreldresamarbeid når det oppstår bekymring.

Forskningsspørsmålene våre omhandlet:

Hvor mye vet de ansatte om barnas hjemmemiljø?

Hvilken informasjon ønsker og trenger barnehagene?

Hvilken informasjon er foreldrene villige til å gi?

Dette er spørsmål som vil bli drøftet i kapittel 5.1.

Hvordan foregår foreldresamarbeidet når det oppstår bekymring?

Hvilke terskler og muligheter finnes for en mer åpen dialog?

Vil generelt større åpenhet gjøre det lettere å snakke om uro og bekymringer?

Dette er spørsmål som vil bli drøftet i kapittel 5.2.

5.1. Informasjon og dialog mellom hjem og barnehage.

Sammenlignet med for eksempel skolen, er det i barnehagen mange muligheter til å ta initiativ til dialog, ikke minst fordi foreldrene er innom barnehagen hver dag. Den daglige kontakten mellom ansatte og foreldre er i seg selv en mulighet. Det er mange ulike fora der foreldre og ansatte møtes. Men hyppig kontakt innebærer ikke nødvendigvis økt informasjonsutveksling. Innholdet i kontakten, både den daglige og i for eksempel foreldresamtalene, vil variere mellom barnehager og fra familie til familie. Alle settinger er heller ikke like egnet til de lengre eller mer personlige samtalene.

Vi fikk mange innspill og tanker fra både ansatte og foreldre som angir muligheter for økt informasjonsutveksling og dialog. Foreldrene svarer i spørreundersøkelsen at de tror barnehagen vet mye om hjemforholdene. I den ene barnehagen (Stua) svarer ingen foreldre at de tror barnehagen vet lite. Dette står i kontrast til hva de ansatte formidlet. Samtidig svarer foreldrene at de tror personalet ønsker å vite mer om hjemforholdene. Det kan se ut til å være et manglende samsvar her. Men ”informasjon om hjemforhold” kan være så mangt, og vi vet ikke hva slags informasjon foreldrene har tenkt på. Det vi merker oss er at foreldrene er villige til å gi barnehagen informasjon om hjemforholdene. Vi mener svarene indikerer en generell positiv holdning til informasjonsutveksling. Foreldrene er i hovedsak enige i at barnehagen har noe med hvordan barnet har det hjemme, og er i stor grad villige til å gi mere informasjon. Foreldrene ble i spørreundersøkelsen ikke spurt *direkte* om hvor mye informasjonsutveksling som er ønskelig. Men gjennom å ha svart at de tror det er stor sammenheng mellom hjemforhold og trivsel i barnehagen, og at de er villige til å gi informasjon til barnehagen, kan svarene tolkes til at de vektlegger informasjonsutveksling. Foreldrene tror også at barnehagens ansatte ønsker mer informasjon.. Slik sett må vi kunne si at, fra foreldrenes side ligger forholdene til rette.

Når vi spurte *de ansatte* hva de vet om barnet og familien når barna starter i barnehagen, sa samtlige at de ”*starter med blanke ark*”. I dette ligger det at de vet minimalt om barna før de starter. Mange gav uttrykk for at de gjerne skulle visst mer. De ønsker informasjon de opplever som nyttig. Praktisk informasjon, hendelser som påvirker barnet, kjennskap til barnets interesser og et inntrykk av hvordan barnet har det hjemme, for eksempel om hverdagen er rolig eller hektisk. Vårt inntrykk er at fokus hele tiden var på ivaretagelsen av barnet. De ansatte ønsker informasjon som kan gjøre det lettere å forstå barnet, møte barnet følelsesmessig, tilrettelegge aktiviteter i barnehagen ut i fra barnets egenart, og kanskje yte komplementær omsorg. Når en av de ansatte sier at ”*vi leter etter svar på atferd hele tiden*”, da forstår vi det som at de ser etter sammenhenger. Er det forhold i barnehagen som påvirker barnet? Kan det være forhold hjemme? Vi drister oss til å anta at det tenkes systemisk. Det vi undrer oss over er: når ansatte ønsker mer informasjon, samtidig som foreldrene er villige til å fortelle mer, -hvorfor er da ikke informasjonsutvekslingen større?

Det kan være flere årsaker til dette. I spørsmålet til foreldrene om de er villige til å dele mer informasjon med barnehagen, stod det ”....hvis de ansatte ber om det”. Kanskje handler det nettopp om det. At foreldrene ikke forteller før de blir spurt. For hvordan skal foreldrene vite hvilken informasjon barnehagen ønsker?

De ansatte sier at det kan være vanskelig å vite hva de trenger av informasjon. Men ut i fra alt som ble sagt fikk vi et sterkere inntrykk av at de ikke ønsker å bli for nærgående overfor foreldrene. De ønsker ikke å ”*meske seg i privatlivet*” til familien. Det er som om det eksisterer en usynlig dørstokk foran hjemmene, som de ansatte kvier seg for å tråkke over. En av de ansatte sier at hun ikke er sikker på om hun vil over den dørstokken. Fordi det kan bli ubehagelig dersom noe ikke er helt som det skal være i hjemmet. Dette tolker vi som en slags beskyttelse, kanskje både av henne som ansatt og av foreldrene. Det kan også være samfunnets generelle syn på privatlivets fred som råder. Eller barnehagenes historie og rolle, hvordan de ansatte selv definerer sin rolle, eller barnehagens egen kultur rundt foreldresamarbeid. Vi antar at barnehagens ansatte i liten grad ser sin rolle som ”kontrollerende”. Det kan derfor oppleves uetisk å få innsyn i privatlivet. De ansatte kan også oppleve å mangle trygghet og kompetanse på hvordan de skal håndtere informasjonen. For i det de ansatte vet, bør de jo også handle – hvis de får informasjon som tilsier det. Det er lite sannsynlig at de ansatte rett og slett tenker at de ikke har noe

med det, for som vi viste over er de tydelige på at de ønsker informasjon om hjemforhold som kan bidra til god ivaretagelse av barnet.

De ansatte kom med mange utsagn som kan tolkes som manglende styring på informasjonsflyten. Det gir oss inntrykk av at tilfeldighetene rå. Hvis det overlates til tilfeldighetene å få den informasjonen de ønsker, hvor god blir da balansen mellom ønsker og virkelighet? Med tanke på barnehagens mandat gitt i barnehagelovens § 1, om å ivareta barnets behov for omsorg og lek ”i samarbeid og forståelse med hjemmet”, ville det ikke virket urimelig om barnehagene stilte større krav til å få nødvendig informasjon til å utføre mandatet.

Det er likevel ikke alt foreldrene ønsker å snakke om. Når foreldrene har svart ja på om de tror hjemmeforholdene påvirker barnets trivsel i barnehagen, kunne man kanskje forvente at foreldrene ville dele informasjon om forhold som de tenker påvirker barnet. Men mer sannsynlig er det at enkelte tema oppleves veldig privat og vanskelig å snakke om. Det er utbredt viten at psykiske vansker og rusvansker i hjemmet har store konsekvenser for barna (Kvelling, 2010b; Torvik & Rognmo, 2011). Allikevel er dette forhold foreldrene i minst grad vil dele informasjon om. Det mest nærliggende er å tenke at det handler om at dette er svært tabuiserte tema (ibid). Dette kan tyde på at barna som vokser opp med de mest alvorlige risikofaktorene, er de det er minst åpenhet rundt, fordi foreldrene skjuler disse problemene.

Et annet tema foreldrene ikke ønsker å dele informasjon om er økonomiske forhold. Kanskje mener foreldrene at dette ikke er noe barnehagen har noe med? Vi vet av forskning at økonomiske forhold er av stor betydning for barns trivsel og fungering (VfB, 2013a). Men vi vet ikke hvor alvorlig eller omfattende foreldrene i vår undersøkelse har definert økonomiske forhold. Det kan jo tenkes at foreldrene tror at vi mente mindre alvorlige økonomiske problemer og derfor også tenker at barnet ikke vil være merket av det. Økonomiske problemer kan også være forbundet med følelsen av skam, og derfor føles ubehagelig og vanskelig å snakke om.

Kanskje kan vi litt forenklet dra slutningen at jo mer alvorlige vansker foreldrene har, desto mindre sannsynlig er det at de vil fortelle om dette. Samtidig som vi vet at jo mer alvorlige problemer foreldrene har, desto større innvirkning har det på barnets trivsel og

atferd. Er målet større åpenhet mellom hjem og barnehage, kan dette se ut til å være en særlig utfordring.

Samspillet med barnet var et tema som foreldrene var svært positive til å snakke med barnehagen om, selv om dette temaet også kan oppleves skambelagt og vanskelig å snakke med andre om. Fra forskning vet vi at barnets tilknytning og samspill med omsorgspersonene er den viktigste faktoren for barnets utvikling og trivsel (Rye, 2002). Åpenhet rundt dette tema kan danne grunnlag for mange positive ringvirkninger. Men vi kan ikke være sikre på at foreldrene faktisk vil fortelle om det, dersom de opplever at samspillet med barnet er mangelfullt eller problematisk. Vi kan heller ikke gå ut i fra at alle foreldre selv har en bevissthet rundt at de sliter i samspillet med sitt eget barn.

Vi har stilt mange spørsmål til foreldrene angående dialog og informasjonsutveksling med barnehagen, men ser vi i ettertid at vi kunne ha spesifisert i hvilket fora informasjonsutvekslingen er tenkt å foregå. En av foreldrene skriver at hun tror de ansatte har så mange jern i ilden og så mange barn å passe på, at hun tenker at hun ikke vil forstyrre dem og at det er lettere om de ansatte tar initiativ til dialog når det passer for dem. En annen av foreldrene skriver at det er veldig travelt i leveringssituasjonen, og at det er mange andre i garderoben. Hun har prøvd å ringe barnehagen for å fortelle ting, men det har heller ikke føltes helt greit. Og det kan være et problem å fortelle om bl.a. rus eller psykiatri over telefonen, mener hun. Det beste er tilbud om samtale, i følge henne, eller evt. en skriftlig henvendelse.

Hvordan foreldrene opplever de ansattes arbeidsmengde og tid kan altså være medvirkende til at foreldre ikke tar seg tid til en prat. I spørreundersøkelsen svarte et overveiende flertall av foreldrene at de synes det er nok eller for mye kontakt med barnehagen. Det handler altså ikke om hvor ofte de møtes. Kanskje bør de ansatte spørre seg hva slags signaler som gis i møte med foreldrene? Møtene mellom ansatte og foreldre kan oppleves som hektiske og kaotiske. Foreldre kan ha behov for signaler om at det *er* tid til en prat, hvis de ønsker det. Barnehagen må også legge bedre til rette for at det faktisk *skal* være tid. De ansatte sier om dette at de ser det som en utfordring at så mange foreldre kommer og henter og leverer samtidig, og at foreldrene ofte har det travelt. En ansatt sier at det kan gå en hel uke før hun får gitt beskjed til en forelder om at noe har skjedd i barnehagen. De opplever å ha for liten tid og for lite plass, og skulle gjerne hatt noen gode samtalearenaer utenom

foreldresamtalene. To ansatte sier at de har erfaring fra barnehager der det ble lagt større vekt på å bruke tid i garderoben til å snakke med foreldrene om alt mulig, og der opplevde de at foreldrene tok seg bedre tid.

Når man spør foreldre om hvordan de vurderer sitt samarbeid med barnehagen, har de ofte fokus på sin relasjon til enkeltpersoner. Dette sier også undersøkelsen vår, der det var flere foreldre som fremhevet at dersom det var ting de ønsket å ta opp med barnehagen, så var det ikke likegyldig hvem de snakket med. De ønsket å ta det opp med det pedagogiske personalet, helst leder for avdelingen der barnet oppholder seg. En forelder skriver at om det er noe hun må ta opp med barnehagen så vil hun ikke ta det opp med enhver ansatt. Noen har hun mer tillit til enn andre. Dette kaller de ansatte for *kjemi*. De ansatte forteller at når foreldre selv er omgjengelig og åpne, så er det lettere for de ansatte til å ta initiativ til dialog. Både om barnet og om mer personlige ting.

Men det handler også om profesjonalitet. Som profesjonell skal førskolelærere kunne snakke med alle foreldre, selv om man ikke har spesielt god *kjemi*. Da må man finne måter å kommunisere på som skaper en god relasjon. En god relasjon er av stor betydning for samarbeidet. Betydningen av relasjonen i helse-, sosial og pedagogisk profesjonelt arbeid har det vært forsket mye på de siste tiårene (Jensen & Ulleberg, 2011). Når man oppsummerer forskningen, er det relasjonen som fremstår som det mest betydningsfulle elementet når man ser på hva som gir det beste resultatet (ibid, s. 47). Når brukere skal forklare hva som har gjort at hjelpen eller tiltaket har fungert, så er det relasjonen til den profesjonelle som trekkes frem. Som førskolelærer skal man være i stand til å se foreldrene på deres premisser, og justere sin egen atferd etter dette. Samtidig skal man være bevisst på at man har ansvar for å lede samspillet med foreldrene og for å skape en god relasjon til dem (Drugli & Onsøien, 2010).

I Hygga barnehage formidlet de ansatte at de er veldig bevisste i sin omgang med foreldrene, på at de skal opparbeide en god relasjon til dem. De bruker mye tid på å være til stede i garderoben, og de bruker også mye tid på å snakke med foreldrene i tilvenningstiden. Dette sier de at de har igjen for, fordi den gode relasjonen gjør at det ikke blir så vanskelig å ta opp ting senere. Alle samtaler man har med hverandre kan være av betydning, og kan bidra til å gjøre samarbeidet bedre. Slike uformelle, ikke-planlagte samtaler er også en del av det profesjonelle arbeidet (Jensen & Ulleberg, 2011). Disse små

dialogene danner utgangspunktet for de mer planlagte og formelle samtalene. I seg selv bidrar ikke nødvendigvis økt informasjonsutveksling til gode dialoger. Men som en ansatt uttrykte; det kan skape en gjensidig trygghet.

Vi mener foreldrenes svar gir et godt utgangspunkt for en mer åpen dialog, med økt informasjonsutveksling og lavere terskel for samtaler om forhold som uroer og bekymrer. Foreldrene bekreftet at de vil bli ”glad for det” eller synes ”det er ok” om barnehagen oftere tar opp sine bekymringer med de. Samtidig er foreldrene bevisste på at det ikke må bli et for stort negativt fokus. Det som kom tydeligst frem var at ingen foreldre ønsker at andre instanser skal kontaktes før dem. Foreldrene ønsker altså å være de første til å få vite det, om de ansatte er bekymret!

5.2. Foreldresamarbeidet ved uro og bekymring.

Under intervjuet i en av barnehagene spurte en ansatt selv: ”*hvor går normalen?*”. Tema i samtalen var bekymring for barn. Også i de andre barnehagene gav de ansatte uttrykk for usikkerhet knyttet til å vite hva de skal se etter. Barn i risiko er ingen eksakt vitenskap, og det trengs kunnskap og kompetanse om man skal bli god på å fange opp hvilke barn som er utsatt. Det kan være vanskelig å skille normalatferd fra tidlige symptomer på psykososiale vansker, særlig for barn under 3 år, fordi symptomer endres så raskt (Kvelling, 2007).

Usikkerheten påvirker foreldresamarbeidet ved at de ansatte sier at det er vanskeligere å ta opp bekymringen med foreldrene hvis de er usikre på sine observasjoner, og usikre på om det er grunn til bekymring.

Vi har tidligere nevnt at flere undersøkelser tyder på at barnehageansatte kan utsette å handle når de er bekymret for et barn, fordi de da må ta opp sine bekymringer med foreldrene (Backe-Hansen, 2009; Drugli & Onsøien, 2010; Killén, 2004; Øverlien & Sogn, 2007). Erfaringene fra drøftingsteamene omtalt i innledningen (kap.1.1.) kan tyde på at ansatte ønsker å drøfte med fagpersoner før foreldrene involveres. Erfaringene viser at foreldre involveres sekundært i nesten alle sakene som tas opp. Om dette bunner i en uklarhet knyttet til *om* det er grunn til bekymring, utrygghet knyttet til det å skulle snakke med foreldrene, eller andre forhold, vet vi ikke. Men som lederen for prosjektet uttalte: - mange av rådene går ut på å veilede ansatte i hvordan foreldrene skal involveres. I

intervjuene med de ansatte i barnehagene ble det bekreftet at det å ta opp bekymringer med foreldre oppleves som en stor utfordring, ved utsagn som: *”det er det verste med hele jobben”* og *”jeg går og gruer meg hele dagen”*. Å snakke med foreldre om bekymringer for barnet er altså i seg selv en utfordring. Når de ansatte i tillegg er usikre på om det er grunn til bekymring blir terskelen antakelig enda høyere.

Under intervjuene refererte flere ansatte til ordet ”bevis”. De ønsker å være sikre på at det er grunn til bekymring før de snakker med foreldrene. Ut i fra det som ble sagt forstår vi uttrykket ”bevis” som et ønske om konkrete og håndfaste observasjoner og opplysninger. Eksempelene som gis på årsaker til bekymring kan deles inn i følgende tema: forhold knyttet til barnets utvikling (språk, motorikk), forhold knyttet til barnets atferd og følelser (utagering, lei seg) og forhold knyttet til foreldrenes atferd og oppfølging av barnet. En ansatt sa at det oppleves enklere å ta opp bekymringer knyttet til konkrete observasjoner som at barnet er ustelt og møkkete. Da oppleves det som å ha bevis. En annen sa at det først er når det er flere ting, som at barnet både er ustelt, mangler niste og mangler klær, at hun blir bekymret. Og at da har hun lav terskel for å ta det opp med foreldrene. Da oppleves det antakelig for henne som at hun har nok til å ta det opp.

Når ansatte er usikre på om det er grunn til bekymring, da påvirkes altså dialogen og foreldresamarbeidet. Utsagnene tyder på at manglende opplevelse av å ha konkrete håndfaste observasjoner og opplysninger er en terskel for å snakke med foreldre, fordi de ansatte er redd for å formidle sin uro hvis det ikke er grunn til den. Og særlig viktig er det for de ansatte å ha bevis når foreldre bagatelliserer. De ansatte gir uttrykk for stor respekt for privatlivets fred, og dette kan vanskeliggjøre dialogen. Men vi tenker at hvis de ansatte ikke vil over dørstokken til hjemmet, da går de glipp av mye verdifull informasjon om barnets oppvekstbetingelser.

Ansatte sier at fokus på barnet gjør det lettere å ta opp bekymringer. Vi skal komme tilbake til at dette kan brukes konstruktivt. Men her vil vi si noe om at dette også er noe ansatte bør være oppmerksomme på. Vi har vist til dagens kartlegging av barns utvikling i barnehager og advart mot at det kan bli et noe ensidig fokus på barns utviklingsvansker, og for lite fokus på barnets oppvekstmiljø. Vi har nok kunnskap om hvilke faktorer som påvirker barns utvikling til å kunne slå fast at dess mer alvorlige vansker man har i hjemmet, dess

større er sannsynligheten for at også barnet får vansker. Å kun ha fokus på barnets atferd i barnehagen kan derfor føre til at barnet ikke får den hjelpen det trenger.

Når vi nå vet at foreldre gjerne deler informasjon om hjemforhold med barnehagen, så mener vi at dette gir de ansatte en god mulighet til å ha mer fokus på hjemforhold, og i større grad integrere det som en naturlig del av kommunikasjonen med hjemmet, at det også skal snakkes om oppvekstmiljøet.

En av årsakene til at ansatte kvier seg for å ta opp bekymringsfulle forhold med foreldre later til å ha sammenheng med et ønske om å bevare et godt samarbeid med foreldrene. En ansatt fortalte om sin erfaring med at *"Du hører døra som går igjen"* etter å ha tatt opp et vanskelig tema. Å oppleve at samarbeidet med foreldrene forverres eller opphører helt er ikke noe de ansatte ønsker.

Både fra egen og andres undersøkelser sitter vi igjen med et inntrykk av at de ansattes utfordringer kan deles inn i tre forhold; å vite når det er grunn til bekymring, å dokumentere sine bekymringer, og å snakke med foreldre om bekymringer. Og størst virker utfordringen knyttet til at de må ta opp sine bekymringer med foreldrene. I prosjektrapporten (Bratterud & Emilsen, 2011), som vi omtalte i kapittel 2.5., sies det at barnehageansatte er utrygge på hvordan de skal dokumentere sin bekymring, og utrygge på det å skulle samtale med foreldre i forbindelse med bekymring. *"Hadde det ikke vært for foreldrene...(...)"*, var et utsagn i den nevnte rapporten (Bratterud & Emilsen, 2011). Vedkommende snakket om å melde bekymring til barneverntjenesten og sa at hadde det ikke vært for foreldrene, så ville nok ansatte ha meldt flere saker. Såkalte "gråsonebekymringer" gir størst utfordring sies det. At gråsonebekymringer oppleves særlig utfordrende rimer med behovet for konkrete bevis. Kanskje er det nettopp i gråsonetilfeller det utsettes å involvere foreldre og unnlates å handle.

Men ikke alle gir uttrykk for å oppleve bekymringssamtaler med foreldre som like utfordrende. I en av barnehagene ble det sagt at de legger vekt på, og tilrettelegger for, dialog med foreldre. *"Det er liksom vår greie det"*, ble det sagt. Særlig de mer erfarne her sa at de opplever å ha et så godt forhold til foreldrene at de ikke har vansker med å si i fra med en gang. Tryggheten er antakelig et resultat av to forhold: at det vektlegges tidlig og jevn dialog med foreldrene og at de ansatte har lang praksis. Det ble snakket om

erfaringsbasert kompetanse, og at tryggheten kom av at det oppleves mindre vanskelig å ta opp bekymringer når de har gjort det noen ganger. Men i den samme barnehagen svarer foreldrene at barnehagen i liten grad tar opp bekymringsfulle forhold med dem. De svarer også at barnehagen vet lite om hjemforholdene, og at de ikke tror at bhg ønsker å vite mer. Dette kan handle om at de ansatte snakker om tidligere erfaringer – ikke erfaringer fra årets barnehagekull. Eller at dialogen i denne barnehagen er så preget av åpenhet at det oppleves som mer dagligdags å snakke om de litt vanskelige temaene.

Det at ansatte utsetter å handle, at de ønsker å ha ”bevis”, og at de først velger å ta opp sin bekymring med fagpersoner, før foreldrene involveres, kan gi grunn til å anta at ansatte kan gå rundt med en uro eller bekymring for barnet over lengre tid uten å snakke med foreldrene om det. Vi mener det er grunn til å sette spørsmålstegn ved om dette ivaretar ønsket om tidlig intervensjon overfor barn i risiko. Teori og empiri knyttet til tidlig intervensjon vektlegger tidlig involvering av ”de det gjelder” (Glavin & Erdal, 2007). Både fordi dette vil kunne føre til at tiltak iverksettes på et tidlig stadie, men også fordi tidlig involvering fremmer et godt samarbeid. Som vi så i spørreundersøkelsen blant foreldre ønsker de aller fleste å bli kontaktet med en gang dersom barnehagen har undringer eller bekymringer knyttet til barnet. Men helt entydig var svarene ikke, for noen (14,5 %) svarte at barnehagen godt kan ”se det litt an”. Eksempler som gis på forhold som kan avventes noe er forsinket utvikling (språk, motorikk), og situasjoner kun relatert til forhold i barnehagen. Samtidig svarte hele 96 % av foreldrene at de vil se det som positivt om barnehagen ”oftere valgte å ta opp sine undringer/bekymringer”. Ut i fra foreldrenes svar trekker vi slutningen at de absolutt fleste ønsker å bli tidlig involvert. Og at barnehagen godt kan senke terskelen for å ta opp undringer og bekymringer med foreldre. Helt entydig viste svarene at ingen foreldre ønsker at barnehagen først skal kontakte andre instanser.

Erfaringene fra Tidlig Innsats Teamet initiert av PPT (se kap.1.1) viser at foreldre oftest er orientert i forkant av henvendelser. Vi undrer oss over at hvorfor erfaringene med foreldreinvolvering er så forskjellige fra TIT og drøftingsteamene. Kan det skyldes at de problemstillingene som tas opp med PPT oppleves mindre vanskelig å ta opp med foreldrene? De ansatte sier selv at hvor vanskelig det er å snakke med foreldrene avhenger av hva bekymringen omhandler. Blant annet ble det sagt at det oppleves enklere å ta opp bekymringer knyttet til barnets utvikling enn bekymringer knyttet til hjemforholdene. I kapittel 2.4. viste vi til den utstrakte bruken av kartleggingsverktøy i barnehager. Det kan

være mange (og gode) grunner til at bruken av slike verktøy har blitt så omfattende. Som nevnt sier de ansatte at de opplever det enklere å håndtere håndfaste opplysninger (bevis) om barnet. Kanskje kan den utstrakte bruken av kartleggingsverktøy være et resultat av at de oppleves nettopp håndfaste og konkrete? Kartleggingsverktøy fungerer slik at de ansatte skal ”krysse av”, og så vil man få et resultat ut fra registrerte opplysninger. Dette gir konkrete ”svar”, uten den enkeltes vurderinger. Når risikoatferd oppleves vanskelig identifiserbart, og grensene for hva som oppleves avvikende kan variere, vil den enkelte kunne oppleve det som et stort ansvar å skulle ”stå inne for” sine bekymringer. Standardisert kartleggingsverktøy fratar den enkelte noe av ansvaret, ved at det ikke er ens egne vurderinger som ligger til grunn for en eventuell uro.

Flere utsagn viser at de ansatte generelt er redde for å bli for nærgående i forhold til det som skjer i hjemmet. Det er som om det går en usynlig grense ved dørstokken inn til hjemmene. Utviklingsforstyrrelser *kan* være tegn på sviktende omsorg og manglende utviklingsstøtte, men generelt kan man snakke om barns utviklingsforstyrrelser uten å komme inn på barnets omsorgsbetingelser. Vi forstår det slik at når fokus er på *barnet* og ikke på foreldrene, da oppleves det enklere å snakke om bekymring. Vi mener det er grunn til å uroe seg for om dette kan føre til et overfokus på barnets utvikling og atferd, og at vansker tillegges barnet, også i tilfeller der det er barnets omgivelser man bør uroe seg for. Men kanskje kan en slik erfaring også brukes konstruktivt. For det handler jo alltid om *barnet*, uansett hva man tenker om årsakene til barnets vansker. Kanskje kan man, gjennom å ha fokus på barnet, initiere en dialog med foreldrene ved å stille seg spørrende til årsakssammenhenger. Vi henviste i kapittel 1.3. til tankegangen innen dialektisk relasjonsforståelse. Der vektlegges det å undre seg sammen i forsøket på å forstå. Med et felles fokus på barnet kan kanskje ansatte i større grad ta initiativ til å be foreldrene om hjelp til å forstå, og slik gjøre det enklere å komme inn på om det kan være forhold utenfor barnehagen som kan være årsak til uroen for barnet. Med en slik tilnærming vil ikke behovet for bevis være like fremtredende.

Ansatte sier at de forsøker å tilrettelegge tilbudet i barnehagen til hvert enkelt barn ut i fra den informasjonen de har om hjemforhold. Som eksempel nevnes at hvis barn har det veldig aktivt på fritiden forsøker barnehagen å legge til rette for litt roligere dager i barnehagen, og omvendt. Det at foreldrene gir uttrykk for at de gjerne deler mer informasjon med barnehagen om barnets hjemmemiljø gir en fin mulighet til å i større grad legge opp til et samarbeid med hjemmet om tilrettelegging i barnehagen rundt det enkelte

barn. Vi forstår slik tilrettelegging som enten komplementær eller kompenserende. Med komplementær tilrettelegging tenker vi på noe som kommer i tillegg, et supplement. Med kompenserende omsorg tenker vi på erstatning for mangler. Vi forstod de ansattes utsagn som et ønske om å komplementere. Men vi mener det er grunn til å være oppmerksomme på faren for å kompensere på en måte som kan virke tildekkende på mer alvorlige mangler. Særlig sett i forhold til de ansattes vegring for å ta opp bekymringsfulle forhold med foreldrene, bør det være en bevissthet rundt om det kompenseres for å utsette å måtte ta den ta den vanskelige samtalen.

Flere ansatte gav uttrykk for at de opplever å mangle nødvendig kompetanse i bekymringssaker. Som en ansatt sa: *”Jeg kan ikke begynne å ta opp ting jeg ikke har peiling på”*. En nyansatt snakket om *praksissjokket*. De ansatte opplever å ha fått lite undervisning på førskolelærer-utdanningen om tema knyttet til bekymring for barn. De føler seg rett og slett ikke kompetente i slike situasjoner. Flere ansatte gir uttrykk for opplevelsen av å mangle kompetanse til å mestre særlig de vanskelige samtalene. De etterspør mer vekt på slike ferdigheter i utdanningen. Et mye brukt bilde på trivsel og mestring innen arbeidslivet er *flyt-sonen*, der ferdigheter måles opp mot utfordringer. Når de ansatte sier at de kjenner på usikkerhet, og går og gruer seg hele dagen, da gir de ikke uttrykk for å befinne seg i flyt-sonen. I tillegg gir enkelte uttrykk for at de går og tenker på barn som tidligere gikk i barnehagen, ved utsagn som *”kanskje jeg burde ha gjort noe”* og *”når du ser dem igjen i skolesystemet så har de ofte fått en diagnose”*. Alt kan ikke læres før man skal ut i praksis. Man slik de ansatte fremstiller det får vi inntrykk av at kompetansen på dette området overlates helt til praksis.

En av de ansatte sier at det også kan handle om å være konfliktsky. Som vi har sett har barnehagens rolle endret seg gjennom tidene. Men aldri har barnehagen hatt en definert rolle som kontrollorgan. De ansattes definisjon av egen rolle var ikke tema under intervjuene. Dette kunne det vært spennende å spørre om. Statlige føringer definerer klart barnehagen som en sentral aktør i arbeidet med å avdekke barn i risiko. Samtidig sier de ansatte at de opplever å mangle kompetanse på nettopp dette området. Kan det være at den ansatte bruker betegnelsen *konfliktsky* om det vakum som oppstår mellom forventninger og ferdigheter?

Vi beskrev i innledningskapittelet et skille mellom uro og bekymring. Etter å ha hørt hva de ansatte sier om at de opplever at de må være sikre (ha bevis) før de tar opp sine

bekymringer med foreldrene, undrer vi oss over om man kan gjøre det lettere å snakke med foreldre om uro, enn bekymring. For at ikke spranget skal bli så stort. Vi så fra intervjuet i Hygga barnehage at de ansatte gav uttrykk for at de skaper et grunnlag for å ta den vanskelige samtalen ved generelt å legge opp til, og til rette for, å snakke mye med foreldrene. At det er enklere å snakke med foreldre om bekymringer, dersom man helt fra begynnelsen gjør det til en vane å undre seg sammen med dem. Kanskje også om man i hverdagspraten tar opp vagere følelser av uro. Hvis det hører med til hverdagspraten å ta opp at barnet for eksempel i dag virker trette enn vanlig, hva kan grunnen være, skjer det noe på hjemmebane for tiden, osv. – kan kanskje terskelen senkes for å også ta opp mer alvorlige tema? I Hygga barnehage mente de det.

I en av barnehagene forteller en ansatt at da barnehagen reagerte på en mors totalt uforståelige forventninger til sitt barns utvikling, så tenkte de ansatte at *”så er det sikkert noe med andre ting også”*. Den ansatte setter ord på et viktig tema. Nemlig at selv om barnehagen, i motsetning til mange andre offentlige instanser som kun er på snarvisitt i barnets liv, faktisk ser barnet hver dag over tid, allikevel ikke har innsikt i hele barnets liv. Noen ganger er barnehagens observasjoner kun toppen av et isfjell. Og særlig når det gjelder foreldrenes liv ser de dem kun i korte sekvenser. *”De kan jo ta seg sammen om morran”*, sier en annen, *”fem minutter henting og levering, da er det jo umulig for oss å ta tak i noe vi ikke ser”*. De ansatte ser barnet, mer enn de ser foreldrene. De ser barnet som det er i barnehagen, ikke på hjemmebane. Skal de ansatte få innsikt i hjemforholdene er de avhengige av at foreldrene (eller barnet selv) forteller. Alternativt må de anta hvordan barnet har det i hjemmet, på bakgrunn av sin kjennskap til barnet og sine observasjoner i barnehagen. Fra intervjuene med de ansatte i barnehagene fikk vi inntrykk av at det i stor grad overlates til foreldre å selv bestemme hvor mye de vil fortelle om hjemforholdene. Kanskje må man regne med at det er lettere for foreldre også, å fortelle om de positive tingene, fremfor de vanskelige. En av foreldrene kommenterte at han/hun ikke ville hatt problemer med å snakke med barnehagen om hvordan de har det hjemme, siden de ikke har rusvansker eller psykiske diagnoser. Det ville sikkert stilt seg annerledes om de hadde slike problemer, skrev hun.

Taushet er også et språk. Gjennom å ikke ta opp bekymring, hva sies da? Det kan hende at enkelte foreldre kan oppleve det som en anerkjennelse av at barnet har det bra. At det ikke er grunn til bekymring. Vi kan ikke alltid gå ut i fra at foreldrene selv vet hvor normalen

går. Flere foreldre sier også at de ikke vet hva slags informasjon de ansatte ønsker. Hvis de ansatte ikke spør, hvordan skal foreldre da vite hva slags informasjon barnehagen ønsker? Kun 13,7 % av foreldrene svarte at barnehagen det siste året har tatt opp bekymringer for barnet med dem. Vi vet ikke om svarene gjenspeiler barnehagens faktiske bekymringer. Vi gjennomførte spørreundersøkelsen om høsten, og vet ikke hvor mange av foreldrene som svarte som hadde barn som var helt nye i barnehagen. Kanskje ville tallet sett annerledes ut på våren? Det var kun rom for å svare ja eller nei på spørsmålet. Vi vet ikke hva foreldrene la i spørsmålet og begrepet *bekymringer*. Svarene varierte også veldig mellom barnehagene, fra 0 av 35 ”ja” i Hygga barnehage til 5 av 12 ”ja” i Haugen barnehage (se tabell nr.6 i kap.4.1.). Svarene står litt i kontrast til hva de ansatte gav uttrykk for under intervjuene. Vi fikk et klart inntrykk av at de ansatte i Hygga har lavere terskel for å ta opp bekymringer med foreldre enn ansatte i Haugen. Hva dette handler om kan vi ikke vite, bare undre oss over.

På spørsmålet om hvor raskt foreldrene ønsker å vite det hvis personalet i barnehagen diskuterer forhold ved barnet seg i mellom fordi de undrer eller bekymrer seg, svarte de aller fleste at de ønsker å vite det med en gang. Men mange skrev kommentarer om at ”det kommer an på”, og 16,2 % av foreldrene svarte at de vil at barnehagen skal se det litt an eller først prøve å legge forholdene til rette i barnehagen. Vi leser svarene som et tydelig signal til de ansatte om å ha lav terskel for å kontakte foreldrene ved uro og bekymring. Det vil nok variere hva foreldre mener om hvor terskelen skal gå for å ta opp bekymring. Har man en åpen dialog med foreldre vil man også finne ut hvor raskt den enkelte ønsker å bli orientert. En av foreldrene skriver at om det er noe man tenker på eller lurte på så er det bedre å spørre enn å tenke det i hjel.

Ut i fra de ansattes utsagn ser vi at dialog i enkelte tilfeller kan oppleves å ha sine begrensninger. Et eksempel er når foreldre ikke deler de ansattes tanker (og bekymringer). Da blir de ansatte usikre på egne observasjoner og tolkninger. Da brukes ikke dialog, men mer observasjon. Fordi det da blir enda viktigere å være sikker. For om bekymringen vedvarer, og de ansatte vurderer det som hensiktsmessig at andre instanser bør involveres, da må dette eventuelt skje uten at foreldrene er med på laget.

En av foreldrene skriver i et kommentarfelt at det er viktig at foreldrene blir involvert med en gang, da de må sees som en ressurs. Vi fikk ingen utsagn fra intervjuene som tilsier at de ansatte ikke ser på foreldre som en ressurs. Det er ikke der begrensningene ligger.

Allikevel er vårt inntrykk (eksempler fra egen kommune) at ansatte har lavere terskel for å drøfte bekymringer med andre fagpersoner, enn med foreldrene. Foreldrenes entydige svar om at de ikke ønsker at andre instanser skal kontaktes før dem selv, tilsier at foreldre vil kunne oppleve det sårt at ansatte drøfter forhold rundt barnet med andre instanser før foreldrene selv. Og vi undrer oss over om det kan påvirke utgangspunktet for å få til et videre godt samarbeid.

I særlig en av barnehagene fremheves at når de ansatte og foreldrene kjenner hverandre privat blir det enda vanskeligere å ta den vanskelige samtalen. Men i den samme barnehagen svarer flest foreldre (sammenlignet med de andre barnehagene) at de ansatte tar opp bekymringsfulle forhold med dem.

6.0. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON.

I denne oppgaven har vi skrevet om samarbeidet og dialogen mellom barnehagen og hjemmet. Vi har presentert barnehagens rolle og mandat, og lagt vekt på at barnehagene skal ivareta barnas behov *i samarbeid med hjemmet*. Vi har særlig hatt fokus på barnehagens ansvar for å identifisere barn i risiko og sørge for at de som trenger det får nødvendig hjelp. Vårt utgangspunkt var at undersøkelser viser at ansatte utsetter å handle når barn har vansker fordi de kvier seg for å ta den vanskelige samtalen med barnets foreldre. Vår tanke rundt dette er at samarbeidet mellom barnehagen og hjemmet må kunne tilrettelegges på en måte som bidrar til at barn i risiko kan få tidligere hjelp. Vi ønsket å utforske om en mer åpen dialog kan føre til at de ansatte i barnehagene lettere kan identifisere barn med vansker, og at den vanskelige samtalen kan bli litt mindre vanskelig. Som vi skrev i innledningen: *"Kanskje vil ikke spranget bli så stort den dagen det eventuelt blir nødvendig å sette ord på bekymringer som kan være knyttet til hjemforhold, hvis det legges opp til en større åpenhet omkring barnets helhetlige liv, helt fra oppstart i barnehagen."*

For å få svar på hva foreldre og ansatte selv tenker har vi gjennomført to undersøkelser. I begge undersøkelsene valgte vi å ha fokus på informasjonsutvekslingen mellom hjem og barnehage. Vår erfaring er at utvekslingen av informasjon mellom hjem og barnehage tradisjonelt har vært preget av enveiskommunikasjon. Vår tanke var at større åpenhet og gjensidig kommunikasjon kanskje kan gi de ansatte en større forståelse for barnets atferd, utvikling og trivsel slik at eventuelle vansker kan bli lettere å identifisere, og at det skal oppleves lettere å ta opp tema knyttet til uro og bekymring med foreldrene. I tillegg har vi presentert teori som belyser tema knyttet til forebygging og identifisering av barn i risiko, og teori som vektlegger dialogens betydning i foreldresamarbeidet. Vi har også vist til tre prosjekter i egen kommune som har som målsetting å bistå barnehagene i å identifisere risikobarn. Vi viste at foreldresamarbeidet varierer i de tre prosjektene, og mener at erfaringene fra prosjektene viser at foreldre involveres sekundært, etter at fagmiljøet først har drøftet "saken", og at ansatte trenger hjelp til å inkludere foreldre.

Vi har gjennomført intervju av ansatte i tre barnehager og foretatt en spørreundersøkelse blant foreldre i fem barnehager. Vi har spurt de ansatte hva de tenker om informasjonens betydning for ivaretagelsen av barnet i barnehagen. Vi har spurt foreldre hvordan de stiller

seg til å dele mer informasjon med barnehagen om barnets hjemmemiljø. Derav tittelen på oppgaven ”*Har barnehagen noe med det?*”. Det vi ønsket svar på var blant annet hvor mye de ansatte per i dag vet om barnets hjemmemiljø, hvilken informasjon de ønsker og trenger, hvilken informasjon foreldrene er villige til å gi og hvordan foreldresamarbeidet foregår når det oppstår bekymring. Resultatet av undersøkelsene var ment å bidra til å belyse hvilke terskler og muligheter som finnes for en mer åpen dialog.

I kapittel 4.0. har vi presentert resultatet av undersøkelsene.

Resultatet av spørreundersøkelsen blant foreldre viser at nesten alle foreldrene mener at barnehagen har noe med barnets hjemforhold og at alle generelt er villige til å gi barnehagen informasjon om hjemforholdene. Foreldrene snakker gjerne med barnehagen om samspill, søskenproblematikk, flytteplaner, rutiner i hjemmet og fysisk sykdom. De er mer tilbakeholdne med å skulle dele informasjon om psykiske vansker, rusvansker og samlivsystematikk. Økonomiske vansker er det foreldrene i minst grad vil snakke med barnehagen om. Foreldrene tror også at de ansatte faktisk ønsker mer informasjon, og de fleste mener at det er et gjensidig ansvar å ta initiativ til kontakt. Men det er også mange foreldre som sier at det er nok kontakt som det er. Når det gjelder informasjon fra barnehagen til hjemmet så ønsker foreldrene å vite det med en gang hvis de ansatte er bekymret. Men mange sier også at ”det kommer an på” hva temaet er. Ingen foreldre ønsker at barnehagen skal kontakte andre instanser først. Uten å bli spurt om det skrev mange foreldre i kommentarfeltene at de er opptatt av i hvilket fora de ulike temaene skal tas opp. Som eksempel sies det at garderoben er lite egnet til å ta opp mer personlige ting.

Intervjuene med de ansatte gav oss inntrykket at alle barn som begynner i barnehage starter med blanke ark. De ansatte blir gradvis kjent med barnet. Hvor mye de etter hvert vet om det enkelte barnet og barnets hjemmesituasjon varierer med hvor åpne og fortellerlystne foreldrene er. Vi fikk inntrykk av at de ansatte kvier seg for å spørre foreldrene om hjemforhold, og samlet er inntrykket at det i stor grad overlates til foreldrene å gi den informasjonen de selv ønsker. Graden av bevissthet rundt dette varierte noe i barnehagene, men hovedinntrykket er at alle er redde for å bli for nærgående i sine spørsmål om det som skjer i hjemmet. Det ble gitt mange eksempler på årsaker til at de ansatte opplever uro eller bekymring, og det kom tydelig frem at foreldresamarbeidet oppleves mer utfordrende når de ansatte skal ta opp sine bekymringer med foreldrene. De ansatte synes det er vanskeligst når de er usikre på bekymringens alvorlighetsgrad, og om det faktisk er grunn til å være

bekymret. De ønsker å være sikre før de tar det opp med foreldrene. Uro og bekymring drøftes derfor alltid internt før det tas opp med foreldre. Generelt synes de det er enklere å snakke om bekymringer knyttet til barnets utvikling, enn bekymringer knyttet til hjemforholdene, og det er enklere å snakke med foreldre de i utgangspunktet har et godt samarbeid med. Når foreldrene ikke deler bekymringen, blir de ansatte usikre på egne observasjoner. Da brukes ikke dialog, men observasjon. Da blir det enda viktigere å være sikker. For da skal de eventuelt ”gå videre” med sin bekymring uten foreldrene på laget.

I kapittel 5.0. har vi drøftet funnene opp mot teori. Her gjengis hovedtemaene.

Bør barnehagen ta større styring over informasjonsflyten?

De ansattes ønske om informasjon, og foreldrenes vilje til å dele informasjon, gir et godt utgangspunkt for en mer åpen dialog, der ansatte i barnehagen kan få større innsikt i barnets hjemforhold. Fra foreldrenes side later det til å være en forutsetning at de ansatte er tydelige på hva slags informasjon de anser som nyttig. Per i dag overlates det i stor grad til tilfeldighetene hva foreldrene forteller. Samtidig vet de ansatte godt hva slags informasjon de ønsker.

Kompenserende eller komplementær omsorg

Det ser ut til at grunnlaget er der, for at de ansatte kan få mye informasjon. Informasjon de ønsker for å bedre forstå barnet, møte barnet følelsesmessig, tilrettelegge ut i fra barnets egenart, og gi barnet opplevelser som skaper en god balanse i forhold til oppvekstmiljøet. Forskjellen på komplementær omsorg (i tillegg) og kompenserende omsorg (i stedet for). Kompenseres det for å utsette den vanskelige samtalen?

Er garderoben et egnet sted for informasjonsutveksling og dialog?

Både ansatte og foreldre er opptatt av at det må etableres gode arenaer for samtaler, også om mer private forhold. Garderoben, ved henting og levering, sies av mange å være uegnet. Men i én av barnehagene brukes garderoben bevisst. Kanskje kan garderobebepreten legge et grunnlag for de mer personlige samtalene (som kan tas et annet sted)?

Det må ryddes tid, og det må signaliseres at det er tid.

De mange svarene fra foreldre om at det er *nok* eller *for mye* kontakt med barnehagen kan tyde på at foreldrene får den informasjonen de trenger. Men noen foreldre kommenterer også at de ikke vil forstyrre de ansatte. Kanskje er det viktig å signalisere at det er god tid, selv om det er travelt?

Der barna trenger det mest, og dialogen er minst

Foreldrene vegrer seg for å fortelle om mer alvorlige forhold som rus- og psykiske vansker. Samtidig angir de ansatte en terskel ved at de er redde for å bli for nærgående, og at de ikke ønsker å trække over dørstokken til hjemmene. Noe som kan henge sammen med barnehagens historie og rolle. Barnehagen har ikke en historie som et kontrollerende organ. Kanskje bør de ansatte i barnehagene omdefinere sin rolle?

Muligheter

De funnene vi trekker frem som angir en mulighet er at foreldre stiller seg mer åpne for å snakke om samspill med barnet, -en faktor i barns oppvekst som er helt avgjørende. Foreldrene svarer også at de ønsker å vite det med én gang hvis de ansatte er bekymret for barnet, og at de blir glad for det om de ansatte senker terskelen for å ta opp sin uro med de. Kanskje ligger utfordringen først og fremst i måten det skal sies på? Teori viser at en god relasjon er av stor betydning for samarbeid. Klarer de ansatte å få til en god relasjon med foreldrene helt fra starten av, når barnet begynner i barnehagen, kan det kanskje kjennes enklere å snakke om uro og bekymring?

Taushet er også språk

Må det være enten –eller? Kan det å snakke om uro ”normaliseres” i barnehagens hverdagsprat med foreldrene?

Kan barn i risiko kartlegges?

Kartlegging av barns utvikling er svært utbredt, men fanger dette opp de barna som er i risiko grunnet vansker i hjemmet? Det er vanskelig å formidle sin uro/bekymring til foreldrene hvis de ansatte er usikre på om det er grunn til bekymring. Og barn i risiko er ingen eksakt vitenskap. Når gråsonebekymringer oppleves vanskeligst å snakke om, da kan muligens tankegangen i dialektisk relasjonsteori være til hjelp. Ansatte sier at fokus på barnet gjør det lettere å ta opp bekymringer. Kan det bli et for stort fokus på forhold ved

barnet, og for lite fokus på barnets oppvekstmiljø? Når vi nå vet at foreldre gjerne deler informasjon om hjemforhold med barnehagen, kan det gi de ansatte en god mulighet til å ha mer fokus på hjemforhold, og i større grad integrere det som en naturlig del av kommunikasjonen med hjemmet, at det også skal snakkes om oppvekstmiljøet.

Å søke støtte i andre fagmiljøer

Erfaringer fra egen kommune tilsier at ansatte i barnehager søker støtte i andre fagmiljøer før bekymringer tas opp med foreldrene. Foreldrene i undersøkelsen vår er tydelige på at de ønsker å bli tidlig involvert hvis barnehagen er bekymret. I hvilken grad fremmer det et godt samarbeid med foreldrene når (hvis) de får vite at bekymringen først er drøftet med andre?

Økt kompetanse

De ansatte sier at god kjemi gir økt informasjonsutveksling og gode dialoger. Men som profesjonell må man kunne snakke med alle foreldre, ikke bare de man har god kjemi med. Profesjonalitet kommer av god kompetanse. Her ligger en mulighet i at de ansatte etterlyser økt kompetanse!

KONKLUSJON.

Vi opplever at vi i denne oppgaven har fått bekreftet at barnehagen *"har noe med det"*. Både undersøkelsene og teori underbygger vår tanke om at tidlig åpen dialog mellom barnehage og hjem kan legge grunnlaget for et godt samarbeid rundt barnet. Det ligger mange muligheter i barnehagens foreldresamarbeid. I problemstillingen var vi spesielt opptatt av terskler og muligheter for å få til en tidlig åpen dialog. Gjennom undersøkelsene våre har vi kommet frem til flere sentrale terskler og muligheter som kan gi en pekepinn på hvilke strategier ansatte i barnehager kan legge vekt på. Undersøkelsene har vist at det er gode muligheter for økt informasjonsutveksling.

7.0. IMPLIKASJONER FOR PRAKSIS.

Vi har i denne oppgaven argumentert for at større åpenhet og gjensidig kommunikasjon kan legge grunnlaget for et bedre samarbeid rundt barn i barnehagen. Det er mange grunner til at det bør etableres et godt samarbeid mellom ansatte og foreldre. Et godt samarbeid og en åpen dialog vil kunne føre til at de ansatte lettere forstår barnets atferd, og kan tilrettelegge for det enkelte barn i barnehagen. I beste fall kan det fanges opp om det er grunn til bekymring. Barnet vil kunne få hjelp tidligere, enten ved at det tilrettelegges bedre for barnet i barnehagen, eller ved at andre instanser kontaktes, i samarbeid med foreldrene. Generelt vil terskelen for å ta opp også vanskelige tema rundt bekymringsfulle forhold kunne senkes, for både ansatte og foreldre. En av foreldrene skrev følgende kommentar i spørreundersøkelsen: *”De ansatte skal ha så god dialog med foreldrene at de ikke skal være redde for å stille ”tabu” spørsmål hvis de er bekymret for barnets hjemmesituasjon”*. Vi finner grunn til å sette spørsmålstegn ved hvordan foreldre opplever det å bli involvert sekundært, etter at bekymringen først er drøftet med andre. Har man da et godt utgangspunkt for videre samarbeid?

Etter å ha presentert teori som belyser vår problemstilling og ha sett resultatet av våre undersøkelser faller det seg naturlig å spørre seg om våre funn kan ha verdi som implikasjoner for praksis.

Vi vet at foreldre generelt opplever samarbeidet med barnehagen som positivt. Det gir et godt utgangspunkt. Ansatte i barnehager uttrykker at de ønsker mer informasjon om barnet og at de ser nytten av å vite mer om barnets hjemforhold. Etter å ha gjennomført spørreundersøkelsen vår er det også grunn til å tro at foreldre vil stille seg positive til å bidra med mer informasjon og større åpenhet. De forteller for eksempel gjerne om rutiner i hjemmet, samspill med barnet, sykdom og flytteplaner. Det kan altså se ut som at barnehagens ansatte kan få mer informasjon om barnets hjemforhold bare ved å *spørre mer*.

Foreldre synes det er vanskeligere å fortelle om psykiske vansker, rusvansker og samlivsproblematikk. Antakelig fordi dette oppleves mer personlig og tabubelagt. Vi vet at psykiske vansker og rusvansker er risikofaktorer i forhold til barns utvikling av god psykisk helse. Det vil med andre ord være godt forebyggende arbeid å klare å etablere en

så god dialog med foreldre at det også kan settes ord på slike vansker. Vi mener at det er de ansatte som sitter på utfordringen, selv om foreldrene svarer at ansvaret for kontakt er gjensidig.

De ansatte har selv sagt noe om hvordan det kan tilrettelegges i barnehagen for å gjøre de vanskelige samtalene litt mindre vanskelig. Eksempler på det er å generelt ta seg god tid til å snakke med foreldre, for å bygge opp et grundig fundament. Som gjengitt i sitatet aller først i oppgaven: *"Da står du litt sterkere når du må ta en eventuelt vanskelig samtale"*.

Et konkret eksempel som ble gitt på tilrettelegging er å ha god tid ved levering/henting av barnet (*parkeringsvakt* i garderoben). Et annet å arrangere matpakkefrokost, der foreldrene kan være med og spise frokosten i barnehagen. Dessuten kan tilvenningstiden i barnehagen utnyttes i større grad, ved at man bruker denne tiden- når foreldrene allerede er til stede i barnehagen- til å bli bedre kjent med *foreldrene*, i tillegg til barnet. Ved å stille gode spørsmål og være interessert i barnets hjemforhold og nettverk, kan man få større innsikt i det helhetlige livet til barnet og familien.

Når den vanskelige samtalen skal finne sted ble det sagt at det hjelper å være to, og at det oppleves lettere når fokus er på barnets atferd. Det er likevel alltid klokt å bygge samtalen på en felles forståelse av at både barnehagen og foreldrene ønsker barnets beste.

Utgangspunktet er at det sjeldent er enkle årsaksforklaringer til at bekymringer eller vansker oppstår. Det er ikke slik at bekymringer rundt barn er enten hjemmet eller barnehagen sin skyld, og samtaler som har til hensikt å plassere skyld vil alltid bli destruktive og preget av gjensidige anklager. Det er derfor naturlig for foreldrene å gå i forsvar eller bli sinte, hvis de føler seg mistenkeliggjort. For at man skal få til gode foreldresamtaler preget av dialog, må man ha kompetanse i å kommunisere og bygge relasjoner (Drugli, 2005). Det er viktig at samtalen forberedes godt, og at foreldrene tas i mot på en god måte. Det er alltid pedagogen som har ansvaret for at samtalen blir en god prosess, fordi det er et asymmetrisk maktforhold mellom de ansatte i barnehagen og foreldrene, og dette må en være bevisst på. Foreldre kan føle seg svært sårbare når barnehagen har noe å utsette på barnet deres (ibid, s.101).

Det er viktig å avklare rammer og mål for samtalen, hva som er tema, og hva man skal gjøre. Har en slått fast at en skal drøfte et problem, trenger man ikke å bruke en lang rekke eksempler for å slå fast dette. Det viktigste er å få snakket om hva man skal gjøre videre. Å utveksle synspunkter, drøfte uenigheter og skissere løsninger. Det er sentralt at man

bekrefter at man har hørt det foreldrene sier, slik at de føler seg forstått. Man må også stille flere oppfølgingsspørsmål for å få frem nye sider av saken. En slik utforskning kan få foreldrene til å sette ord på ting som er vanskelige å snakke om. I beste fall kan det hjelpe foreldrene til å få et utvidet perspektiv. Samtaler om vanskelige tema vekker som regel sterke følelser. La foreldrene snakke ferdig, og lytt til det de har å si. Når pedagogen formidler at hun har forstått at foreldrene er sinte eller lei seg, så vil som regel følelsene oppleves mindre intense. Har man gjort en feil, innrøm og beklag det – ikke bortforklar. Når man har kommet gjennom samtalen, lages det et kort sammendrag, slik at man er enige om hva det har handlet om og hva som skal skje videre. Ved å følge disse retningslinjene kan de ansatte oppleve det enklere å ta de vanskelige samtalene.

Prosjektet med **Tidlig Innsats Teamet** kan tyde på at ansatte lettere snakker med foreldre om tema knyttet til barnets fungering. Altså at når fokus er på barnet og barnets utvikling, og ikke på omsorgssituasjonen, så senkes terskelen for rask foreldreinvolvering. Vi mener dette kan brukes ”positivt” ved å alltid, i samtaler med foreldre som omhandler bekymring eller uro, ha fokus på barnet, ikke på foreldrene.

Vi har vist til flere teoretikere som understreker at godt foreldresamarbeid forutsetter gode dialoger. Og at man med gode dialoger kan unngå avvisning og fornektelse. Altså en tilnærming til bekymringen ikke som noe den profesjonelle har definisjonsmakt over, men at den ansatte bør fremstille uroen som sitt *problem* og så be om hjelp fra foreldrene til å forstå og dempe uroen. Vi mener det kan være mye nyttig å hente innen denne tankegangen. For helt konkrete tips henvises det til håndboken til Arnkil og Eriksson som vi skrev om i kapittel 2.4. Håndboken heter ”Ta opp oron: en handbok i tidlige dialoger” (Eriksson & Arnkil, 2011). Særlig tre prinsipper fremheves: å ta opp uro tidlig og i dialogform, å aldri diskutere klienter når de ikke er til stede, og å utnytte både faglige og private ressurser.

Vi har også presentert *Å ta opp uro*-prosjektet fra Kristiansand. Visjonen var å bidra til å styrke ansattes kompetanse i å ta opp sin uro for barn med barnets foreldre på et tidligst mulig tidspunkt slik at foreldre og nettverk inkluderes på en respektfull måte. Evalueringen viste at deltakerne ble tryggere på hvordan uro skulle håndteres, og at de opplevde det lettere å ta opp uro med foreldre/foresatte. Det kan antakelig være mye å hente ved å enten

lese evalueringsrapporten (Bakke & Nilsen, 2012) , eller også ved å undersøke muligheten for at metoden kan innføres i egen kommune.

Erfaringene fra *Tidlig innsats i barnehagen* – Kvello-metoden - i egen kommune, viser at ansatte i barnehagene selv har endret praksis på foreldresamtalene etter at de ble med i prosjektet. De spør nå mer om hjemforhold, og ser at omsorgsbetingelsene påvirker barnet i stor grad. Det kan altså tyde på at når de ansatte har støtte i et tverrfaglig miljø og får veiledning på hvordan de skal formidle tema knyttet til barnet til foreldrene, så endres praksis.

Ut over dette har ikke oppgaven vår omhandlet verktøy for samarbeid og dialog, men i vårt litteratursøk har vi kommet over flere konkrete praktiske tips og veiledere som kanskje kan være til hjelp for barnehagens ansatte dersom de ønsker det. Vi velger under å gi en kort oppsummert henvisning til et utvalg av ”oppskrifter” og veiledere, ment som hjelp til alle som arbeider med barn.

Thomas Nordahl har noen prinsipper som er beregnet på skolen, men som vi tenker kan overføres til barnehagen eller andre som samarbeider med foreldre i vanskelige situasjoner (Nordahl, 2007):

- De profesjonelle må betrakte foreldrene som fullverdige samarbeidspartnere i oppdragelsen av egne barn.
- Det er viktig å kommunisere med begge foreldrene. Direkte kommunikasjon minsker problemet med misforståelser.
- De profesjonelle må ha positive holdninger til foreldrene. Foreldre kan bli nevnt som ressurssvake, vanskelige m.m., og slike innstillinger er ofte feilaktige.
- Se på foreldrene som en ressurs. Alle foreldre har noe å bidra med. Bruk dem.
- Prinsippet om myndiggjøring i møtet med foreldre. Foreldre som får del i informasjon, fagkunnskap og ansvar, sammen med de profesjonelle, utvikler empowerment. Det er et tiltak som beskrives som hjelp til selvhjelp, der den profesjonelles rolle er å støtte og oppmuntre foreldrene ifht de felles oppgavene man har.
- Man må ha fokus på fremtiden – ikke fortiden. Det er lite konstruktivt å bruke tid på det som har skjedd. Det viktigste er å bruke tid på det som kan gjøres fremover.

Veileder IS-1742 fra Helsedirektoratet (2010) *Fra bekymring til handling* omhandler tidlig intervensjon på rusområdet. Det gis konkrete råd om **hvordan ansatte kan gå frem når det er bekymring** for at et barn lever i en familie med rusvansker. Det legges stor vekt på at dette må skje *i samarbeid med foreldrene*.

Veileder Q-1162 B (Kunnskapsdepartementet, 2009) *Til barns beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten* har som formål å bidra til at barn i risiko skal få nødvendig hjelp så tidlig som mulig. Veilederen er ment som et praktisk redskap som skal gjøre det lettere for barnehageansatte å vite hvordan de skal gå frem når de er bekymret for et barn, fordi ”*De barnehageansatte kan oppleve det som vanskelig å ta opp sin bekymring i samtaler med foreldrene, blant annet fordi de frykter at dette kan få negative følger for samarbeidet og i verste fall forverre barnets situasjon*”.

Ringsaker Kommune har utarbeidet en handlingsveileder kalt *Fra bekymring til handling* rettet mot kommunens barnehager (Ringsaker-Kommune & KoRus-Øst, 2012). Handlingsveilederen gir konkrete råd til barnehagene om hvordan de ansatte skal gå frem når det er bekymring for at et barn lever i en familie med rusvansker. Det understrekes i veilederen at kommunikasjonen med foreldre/foresatte er helt sentral, og det er laget et oppsett for hvordan gå frem for å få gjennomført det de kaller *den nødvendige samtalen*. Oppsettet for den nødvendige samtalen er hentet fra helsedirektoratets veileder *Fra bekymring til handling* (se over). Det presenteres tre mulige scenarier på veien fra bekymring til handling: håndtering i egen enhet, videreformidling til annen instans, og melding til barneverntjenesten. Og i alle beskrevne scenarioer påminnes barnehagen om å gjøre dette i samarbeid med foreldrene. Vi vet ikke hvorvidt handlingsveilederen er tatt i bruk eller om rådene i veilederen følges. Men vi mener at veilederen på en god måte ivaretar fokuset på brukermedvirkning, og ser på veilederen som et forbilde på hvordan det kan gjøres.

Organisasjonen Voksne for barn har utarbeidet en digital veiviser (app) for barnehageansatte kalt ***Du kan hjelpe Jesper***. Veiviseren er ment å bidra til å trygge ansatte på hvordan de kan hjelpe barn som har det vanskelig, og hvordan de kan ta opp sine bekymringer med foreldrene. Veiviseren er utarbeidet ut i fra en tankegang om at foreldresamtaler er et godt valg når man er bekymret. Fordi erfaring viser at:

- Det er avgjørende at foreldrene er involvert for å få til god støtte rundt barn som Jesper.
- Om en forelder har det vanskelig, betyr det ikke at vedkommende skal avsondres fra å være forelder.
- Foreldre som opplever at avgjørelser om deres barn blir fattet uten at de er involvert, kan motsette seg samarbeid.
- Foreldrene kan sitte med de samme bekymringene og spørsmålene som deg

(VfB, 2011).

Vi håper at oppgaven kan inspirere ansatte i barnehager til å sette temaet ”samarbeid og dialog med foreldre” på dagsorden.

8.0. Avslutning.

Denne masteroppgaven markerer slutten på til sammen 7 år med deltidsstudier. Det har vært svært fine og lærerike år. Vi er svært glade for at vi har fått muligheten til å fordype oss i et tema som interesserer oss og som har gitt oss ny kunnskap og innsikt. Håpet vårt er at oppgaven vår kan gi noen innspill og tanker til andre som er interessert i samme tema. Vi takker alle våre medstudenter og lærere ved Høgskolen i Lillehammer – det har vært inspirerende å være student!

Takk for oss!

Litteraturliste:

- Alvesson, M., & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Stockholm: Universitetet i Lund.
- Backe-Hansen, E. (2009). *Å sende en bekymringsmelding - eller la det være? En kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern* (Nova Rapport nr 6/2009). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Bakke, K., & Nilsen, A. C. E. (2012). *Prosjektrapport 7/2012 Fra uro til trygghet. Evaluering av opplæringen i "Å ta opp uroen- prosjektet i Kristiansand"*. Kristiansand: Agderforskning.
- BLD. (2009). *NOU 2009: 08 Kompetanseutvikling i barnevernet*. Oslo: Regjeringen
- Bratterud, Å., & Emilsen, K. (2011). *Små barns rett til beskyttelse: utvikling av tiltak for å styrke barnehageansattes kompetanse om vold og overgrep mot små barn : sluttrapport* (nr. 978-82-91927-15-2). Trondheim: Barnevernets Utviklingssenter.
- Bratterud, Å., & Emilsen, K. (2013). *Dørstokkmila: barnehagens vei fra magesfølelse til melding*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bronfenbrenner, U., & Fink, H. C. (1980). *Opvækt og miljø*. København: Gyldendal.
- Claussen, C. J. (2010). *Det er noe med den ungen: fra bekymring til handling. Med bidrag fra Anne Sagbakken, Kari Gamst og Åse Langballe*. Oslo: Sebu forlag.
- Drugli, M. B. (2005). Å bygge bro mellom hjem og barnehage. I E. Juell, O. Mørk & P. Arneberg (Red.), *Samtalen i barnehagen* (Oslo: Damm.
- Drugli, M. B. (2008). *Barn som vekker bekymring*. [Oslo]: Cappelen akademisk forlag.
- Drugli, M. B., & Onsøien, R. (2010). *Vanskelige foreldresamtaler : gode dialoger*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Eriksson, E., & Arnkil, T. E. (2011). *Ta opp oron: en handbok i tidige dialoger*. Helsingfors: Stakes, Forsknings- og utvecklingscentralen för social och hälsovården.
- Eurydice-Network (2009). *Tackling Social and Cultural Inequalities through early childhood education and care in Europe* (European Commission.
- Folkehelseinstituttet. (2013). *Den norske mor-barn-undersøkelsen*. Hentet fra <http://www.fhi.no/studier/den-norske-mor-og-barn-undersokelsen>
- FUB, K. o. (2012). *Hjem- Barnehage. Et ressurshefte for foreldre og personalet om samarbeid* (2. ed.). Oslo: Kunnskapsdepartementet og Foreldreutvalget for Barnehager.
- Glavin, K., & Erdal, B. (2007). *Tverrfaglig samarbeid i praksis: til beste for barn og unge i kommune-Norge*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Grythe, J., & Midtsundstad, J. H. (2002). *Foreldresamarbeid i barnehagen: muligheter og begrensninger - idealer og realiteter*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Halsa, A. (2008). *"Mamma med nerver": en studie av moderskap og barneomsorg i velferdsstaten, når mor har psykiske helseplager* (Vol. 2008:22). Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Hansen, M. B., Moe, V., & Slinning, K. (Red.). (2010). *Håndbok i sped- og småbarns psykiske helse*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Haugland, Y., & Tangen, R. (2012). *Barn med ADHD i barnehagen: tilrettelegging for trivsel, lek og læring*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Hellevik, O. (1991). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Højholt, C. (Red.). (2011). *Børn i vanskeligheder: samarbejde på tværs*. København: Dansk psykologisk forlag.
- Jensen, P., & Ulleberg, I. (2011). *Mellom ordene: kommunikasjon i profesjonell praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Kristoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Killén, K. (2004). *Sveket: omsorgssvikt er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kompetansesenter, N. (2010). *Norsk Kompetansesenter*. Hentet fra <http://www.norskdiallog.no>

- Kunnskapsdepartementet. (2006). *Lov om barnehager med forskrifter*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Kunnskapsdepartementet. (2008-2009). *Stortingsmelding nr. 41 Kvalitet i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Kunnskapsdepartementet. (2009). *Q-1162 B Veileder Til barnets beste - samarbeid mellom barnehagen og barnevernet*. (Q-1162 B). Regjeringen: Barne-og Likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for innholdet i og oppgavene til barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Kunnskapsdepartementet. (2012). *Veileder om kravene til pedagogisk bemanning i barnehageloven med forskrifter*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Kunnskapsdepartementet. (2013). *Stortingsmelding nr. 24 (2012-2013) Framtidens Barnehage*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2010). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvello, Ø. (2007). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforl.
- Kvello, Ø. (2010a). *Barn i utvikling*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvello, Ø. (Red.). (2010b). *Barn i risiko: skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lilleberg, E., & Rieber-Mohn, T. (2011). *Når barns atferd gjør deg bekymret: samarbeid med barnevernet til barnets beste*. Oslo: PEDLEX norsk skoleinformasjon.
- Lillehammer, K. (2011). *Tidlig Innsats i Barnehagen*. lillehammer.kommune.no Hentet fra <http://www.lillehammer.kommune.no/tidlig-innsats-i-barnehagen.5003152-172351.html>
- Malterud, K. (2012). *Fokusgrupper som forskningsmetode for medisin og helsefag*. Oslo: Universitetsforl.
- Nordahl, T. (2007). *Hjem og skole: hvordan skape et bedre samarbeid?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Nordahl, T., Sørli, M.-A., Manger, T., & Tveit, A. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Norge. (2013). *Lov om barneverntjenester av 17.juni 1992 nr. 100 med endringer, sist ved lov av 22. juni 2012 nr. 34 (i kraft 2. august 2012) samt forskrifter, Lov om familievernkontorer av 19. juni 1997 nr 62 med endringer sist ved lov av 24. juni 2011 nr. 30 (i kraft 1. januar 2012) samt forskrifter: med historiske og faglige noter*. Oslo: Cappelen Damm.
- Ohnstad, A. (1998). *Den gode samtalen*. Oslo: Samlaget.
- Pettersvold, M., & Østrem, S. (2012). *Mestrer, mestrer ikke: jakten på det normale barnet*. Oslo: Res Publica.
- Q-1156B. (2009). *Snakk med meg!: en veileder om å snakke med barn i barnevernet*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Regjeringen. (2010). *Språkkartleggingsverktøy i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/barnehager/Utvalg-som-skal-vurdere-sprakkartleggingsverktoy-i-barnehagen-.html?id=628827#>
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforl.
- Ringsaker-Kommune, & KoRus-Øst. (2012). *Lokal Handlingsveileder for barnehagene i Ringsaker*. I S. I. HF (Ed.), (Vol. 1). Brumunddal: Sykehuset Innlandet HF Divisjon Psykisk Helsevern.
- Rye, H. (2002). *Tidlig hjelp til bedre samspill*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Schibbye, A.-L. L. (2009). *Relasjoner: et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Seikkula, J., & Arnkil, T. E. (2013). *Åpen dialog i relasjonell praksis: respekt for annerledeshet i øyeblikket*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Sosial- og helsedirektoratet. (2007). *Veileder IS-1405 ; Psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene*. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.
- SSB. (2013). *Barn i barnehager*. Hentet fra <http://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager>

- Sundfær, A. (2012). *God dag, jeg er et barn: om barn som lever med rus eller psykisk sykdom i familien*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tjora, A. H. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- TNS-Gallup. (2005). Nasjonal Kommuneundersøkelse. I T. Gallup (Ed.). Oslo: TNS Gallup.
- TNS-Gallup (2012). *Hvordan få førskolelærere til å bli i barnehagene og hvordan bringe reservestyrken tilbake?* Oslo.
- Torvik, F. A., & Rognmo, K. (2011). *Barn av foreldre med psykiske lidelser eller alkoholmisbruk: omfang og konsekvenser*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- VfB (Producer). (2011). Hvem kan hjelpe Jesper? Hentet fra www.hvemkanhjelpejesper.no
- VfB (2013a). *Barn i Norge 2013 Barnefattigdom og utenforskap* (Barn i Norge). Oslo: Voksne for barn.
- Vfb. (2013b). *Når barn er pårørende*. Hentet fra http://vfb.no/no/om_barn_og_psykisk_helse/nar_barn_er_parende/
- Voldbakken, B., Nadjvinsky, I., Boldermo, H., Melvær, T., Bakkestuen, V., Fjeldstad, L., et al. (2009). *Hvordan kan det kommunale tjenestetilbudet for barn og unge i Lillehammer kommune styrkes og utvides gjennom samordning i et Familiens hus?* Eksamensoppgave, Høgskolen i Lillehammer.
- Wikipedia. <http://no.wikipedia.org/wiki/Dialog> Wikipedia.
- Øverlien, C., & Sogn, H. (2007). *Kunnskap gir mot til å se og trygghet til å handle*. Oslo: Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS).

VEDLEGG I

Heidi Boldermo og Tone Melvær

Masterstudenter v/HiL

2012

Lillehammer 3.august

Til styrere i barnehagene i Lillehammer og Gausdal

Vi er to studenter v/Høgskolen i Lillehammer som skriver en masteroppgave i sosialfaglig arbeid med barn og unge. Oppgavens tittel er: ***"Har barnehagen noe med det? - Hvordan få til et godt samarbeid mellom barnehage og foreldre om vanskelige tema?"***

Formålet med oppgaven er å sette fokus på samarbeidet mellom barnehagen og hjemmet, om tema som kan være vanskelig å ta opp til daglig.

Som bakgrunn for oppgaven ønsker vi å gjennomføre en todelt undersøkelse i 4-6 barnehager i Lillehammer/Gausdal.

Den ene delen av undersøkelsen består av en spørreundersøkelse til foreldrene som skal besvares anonymt. Vi har utarbeidet et informasjonsskriv som legges ved spørreskjemaet.

Den andre delen av undersøkelsen består av fokusgruppeintervju med de pedagogiske lederne i barnehagen, der ulike tema omkring foreldresamarbeidet tas opp og diskuteres i gruppe i hver enkelt barnehage. Gruppeintervjuene tar ca. 1 ½ time. Vi anonymiserer både barnehager og informanter, og ingen navn skal med i oppgaven, verken på kommune, barnehager eller ansatte. Intervjuene tas opp digitalt, for å gjøre bearbeidelsen mer nøyaktig, men alle opptak slettes umiddelbart etter at oppgaven er ferdig.

Både spørreundersøkelsen og fokusgruppeintervju er frivillig og uforpliktende.

Vi håper det er mulig å få til intervju med 3-5 ped.ledere i hver av de 4-6 barnehagene for å få en mest mulig representativ undersøkelse. Vi har dessverre ikke midler til å betale overtid for deltakerne, men kan bidra med "overtidsmat", kakebakst og lignende, hvis det er mulig å få låne ped.lederne i ca. 1 ½ time i løpet av september, på et tidspunkt de selv velger, etter arbeidstid.

Vi er svært takknemlige for all hjelp, og dere får selvsagt oppgaven til gjennomlesing før den leveres inn i mai. Svar på denne henvendelsen sendes til mail: to-melv@online.no

På forhånd takk for all hjelp!

Med vennlig hilsen

Tone Melvær
Ped.leder i Røyslimoen Barnehage
Tlf. xxxxxx

og Heidi Boldermo
Teamleder i Barneverntjenesten i Lillehammer
Tlf. xxxxxxxx

VEDLEGG II

”Har barnehagen noe med det?”

SPØRRESKJEMA TIL FORELDRE I BARNEHAGEN

Sett ring rundt det svaralternativet som passer best:

1. **Hvor stor sammenheng tror du det er mellom barnets trivsel hjemme og hvordan barnet har det i barnehagen?**

Svært liten   1-----2-----3-----4-----5   Svært stor

2. **Tror du de ansatte i barnehagen vet hvordan barnet ditt har det hjemme?**

Vet svært lite   1-----2-----3-----4-----5   Vet svært mye

3. **Tror du de ansatte ønsker å vite mer om hvordan barnet ditt/dere har det hjemme?**

Tror ikke de ønsker mer informasjon   1-----2-----3-----4-----5   Tror de ønsker mye mer informasjon

4. **Mener du at de ansatte i barnehagen har noe med hvordan barnet/dere har det hjemme?**

Svært liten grad   1-----2-----3-----4-----5   Svært stor grad

5. **Er du villig til å dele informasjon om barnets hjemssituasjon hvis barnehagens ansatte ber om det?**

Svært liten grad   1-----2-----3-----4-----5   Svært stor grad

6. **Hvilke tema vil du i så fall synes det er greit å snakke om?**

Søskenproblematikk (sjalusi, kranling)

Svært lite sannsynlig   1-----2-----3-----4-----5   Svært sannsynlig

Flytteplaner

Svært lite sannsynlig   1-----2-----3-----4-----5   Svært sannsynlig

Samlivstematikk

Svært lite sannsynlig   1-----2-----3-----4-----5   Svært sannsynlig

Økonomiske forhold

Svært lite sannsynlig 1-----2-----3-----4-----5 Svært sannsynlig

Fysisk sykdom i familien

Svært lite sannsynlig 1-----2-----3-----4-----5 Svært sannsynlig

Rutiner i hjemmet

Svært lite sannsynlig 1-----2-----3-----4-----5 Svært sannsynlig

Lettere psykiske vansker

Svært lite sannsynlig 1-----2-----3-----4-----5 Svært sannsynlig

Fødselsdepresjon

Svært lite sannsynlig 1-----2-----3-----4-----5 Svært sannsynlig

Mer omfattende psykiske diagnoser

Svært lite sannsynlig 1-----2-----3-----4-----5 Svært sannsynlig

Rusvansker

Svært lite sannsynlig 1-----2-----3-----4-----5 Svært sannsynlig

Samspillet mellom barnet og deg/dere voksne

Svært lite sannsynlig 1-----2-----3-----4-----5 Svært sannsynlig

Andre ting

som.....

.....

7. Tenker du at det hovedsakelig er barnehagens ansatte eller foreldrene sitt ansvar å ta initiativ til mer kontakt? (sett ett kryss)

- ☐ Barnehagens ansatte
- ☐ Foreldrenes
- ☐ Gjensidig ansvar
- ☐ Nok kontakt som det

8. **Hva synes du om graden av kontakt mellom hjemmet og barnehagen per i dag?**

Alt for lite   1-----2-----3-----4-----5   Mer enn nok

9. **Rådfører du deg med barnehagen i oppdragerspørsmål?**

Nei, aldri   1-----2-----3-----4-----5   Ja, svært ofte

10. **Hvis personalet i barnehagen diskuterer forhold ved barnet ditt seg i mellom, fordi de undrer seg/er bekymret, ville du da: (sett ett kryss)**

☐

Vite det med èn gang

☐

At barnehagen ser det litt an

☐

At barnehagen først prøver å legge forholdene bedre til rette i barnehagen

☐

At barnehagen først tar kontakt og rådfører seg med andre hjelpeinstanser som helsestasjon, PPT

Evt.

kommentarer.....
.....
.....

11.

12. **Hvis barnehagen oftere valgte å ta det opp sine undringer/bekymringer med deg, ville du da: (sett ett kryss)**

☐

Synes det var ok

☐

Bli glad for det

☐

Tenke at de burde ha en viss terskel

☐

Bli litt irritert

Evt.

kommentarer.....
.....
.....
.....

13. **Har du/ dere i løpet av det siste året tatt opp noe ved barnets hjemmesituasjon med barnehagen?   Ja / Nei (stryk det som ikke passer)**

14. Hvordan ble du/ dere i så fall møtt av barnehagens ansatte på dette?

Svært dårlig 1-----2-----3-----4-----5 Svært bra

15. Har barnehagen i løpet av det siste året tatt kontakt vedr. bekymringer om barnet ditt? Ja / Nei (stryk det som ikke passer)

Evt. kommentarer til spørsmålene

over.....
.....
.....
.....

Er du mor eller far til barnet?

.....

Er du gift/ samboer/ skilt/ separert?

.....

Hvor mange barn har du/ dere?

.....

Hvor mange barn går i barnehage?

.....

Alder på barna?

.....

Synes du/dere barnet/barna fungerer godt og trives i barnehagen?

.....
.....
.....

Er det noen spørsmål du savner – noe annet som burde vært tatt opp her?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

TUSEN TAKK FOR AT DU SVARTE PÅ UNDERSØKELSEN!

ORIENTERING OM UNDERSØKELSEN.

Vi er to studenter ved Høgskolen i Lillehammer som heter Tone Melvær og Heidi Boldermo. Til daglig er vi ansatt i hhv Røyslimoen barnehage som pedagogisk leder og i Lillehammers barneverntjeneste som teamleder. Ved siden av jobb skriver vi en masteroppgave i Sosialfaglig arbeid med barn og unge med tittelen «**Har barnehagen noe med det? -hvordan få til et godt samarbeid mellom barnehage og foreldre om vanskelige tema**». Formålet med oppgaven er å sette fokus på samarbeidet mellom barnehagen og hjemmet. Fra forskning vet vi at godt samarbeid mellom ulike arenaer barnet ferdes i, virker positivt på barns trivsel og utvikling.

Denne spørreundersøkelsen gjennomføres i til sammen seks barnehager i Lillehammer og Gausdal.

Spørreundersøkelsen er ment å avdekke om det er grunnlag for større åpenhet i kommunikasjonen mellom barnehagen og hjemmet. Tradisjonelt har barnehager lagt vekt på å gi informasjon til foreldre, og i liten grad *bedt om* informasjon.

Vi ønsker å finne ut hvordan dere foreldre stiller dere til å dele informasjon om barnets hjemforhold med barnehagen. Det er helt frivillig å svare på spørsmålene. Opplysningene vil ikke gjøres kjent for barnehagen eller noen andre, de skal kun brukes som et grunnlag for masteroppgaven.

De spørsmålene som stilles i spørreskjemaet kan oppfattes veldig ”negative” i den forstand at det kun spørres om vansker i familien, ikke positive og gledelige forhold/nyheter. Grunnen til det er at vi tror terskelen for å fortelle ”den glade nyhet” er lavere enn å fortelle om familieproblemer.

Vi skal også intervju ansatte i barnehager om de samme tema vi spør dere om. Vårt håp er å få noen svar på om barnehagen i større grad kan være en arena for samarbeid, med tanke på barns beste.

Det tar ca. 10 minutter å svare på spørsmålene. Undersøkelsen er anonym, og vi ber om at du/dere svarer så ærlig som mulig.

Svarene leveres barnehagen i vedlagte konvolutt, helst i god tid innen 15.oktober.

Oppgaven vår skal leveres HiL innen 2.mai 2013, og alle data vil da bli slettet.

Vi takker på forhånd for hjelpen dere gir ved å besvare spørsmålene!

Vår veileder ved HiL heter Astrid Halså. Hun treffes på mobil nr. XXXXXXXX eller mail: astrid.halsa@hil.no

Dersom det er noen uklarheter i forbindelse med undersøkelsen, kan dere få kontakt med oss på telefon. Tone Melvær: Tlf. XXXXXXXX Heidi Boldermo: Tlf. XXXXXXXX

Med vennlig hilsen

Tone Melvær og Heidi Boldermo

VEDLEGG IV

INTERVJUGUIDE – til internt bruk for studentene. Leveres ikke ut til de som skal intervjues.

Utvalg: 3-5 Pedagogisk ledere i hver barnehage

Metode: Fokusgruppeintervju, åpne spørsmål, bruke båndspiller/referent

Legge vekt på: Ikke legge svar i munnen på dem, ikke stille de i forlegenhet, få frem nyanser

Det vanlige foreldresamarbeidet

Foreldresamtaler:

- Faste tema?
- Observasjoner i forkant?
- Hensikten?
- Hvem er samtalene nyttig for?
- To-veis fortelling?

Øvrig kontakt og kommunikasjon:

- Synes dere kontakten hjem-barnehage fungerer godt nok? Hvorfor/hvorfor ikke?

Kjennskap til barnets hjemssituasjon

- Adresse, familiemedlemmer
- Sivil status foreldre
- Nettverk og øvrig familie
- Vansker i familien: rus, psykiatri
- Enkelte ”grupper” dere har kjennskap til?
- Vanskelige episoder i barnets liv – orienterer foreldre om det?
- Har dere like mye kontakt med begge foreldre? Har det noe å si? Hva når skilte foreldre?

Bekymringer/undringer knyttet til barnet:

- Klær, mat
- Foreldreatferd (stressa, temperament, blir barnet sett og møtt)
- Barnets atferd
- Ved bekymring: vil dere ta det opp med foreldrene?
- Er det vanskelig å vite når det er grunn til bekymring?
- **Hvor bekymret må dere være før dere tar det opp med foreldrene?**
- **GI EKSEMPLER**

Er det mulig å få til større åpenhet?

- **Hva er det ideelle i kontakt/samarbeid mellom hjem og barnehage?**
- **Er det vanskelig å spørre foreldre om hjemsituasjonen? Hvorfor/hvorfor ikke?**
- Hva tror dere vil skje dersom dere tar initiativ til større åpenhet?
- Tror dere foreldre generelt er villige til å fortelle mer om hjemsituasjonen hvis dere spør?
- **Hvilke forhold er eventuelt ekstra vanskelige å ta opp?**
- Eksempel på at en vanskelig samtale ble vellykket?
- Hvordan kan dere få til større åpenhet?
- Kan rutinene for foreldresamarbeid endres?
- Er det rutinene eller kulturen som bør endres?

Kompetanse

- Har dere nødvendig kompetanse til å oppdage og ta fatt i bekymringer?
- Teoretisk kompetanse?
- Handlingskompetanse?
- Hva lærte dere på førskolelærerutdanningen?
- Hva trenger dere for å kunne ta de vanskelige samtalene?

Barnehagen som ”veileder”:

- **Kan/bør barnehagen ha en veiledende rolle?**
- Ønsker foreldre veiledning fra barnehagen?

SPØRSMÅL TIL ”BYGDEBARNEHAGEN”:

Kjenner dere som regel til barnet og dets familie før de begynner i barnehagen? Hvor kommer den ”kjennskapen” fra?

Er det en fordel å vite hvem barnet og familien er før de begynner?

VEDLEGG V

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Astrid Halså
Avdeling for pedagogikk og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer
Postboks 952
2604 LILLEHAMMER

Vår dato: 25.07.2012

Vår ref:30984 / 3 / MAS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 02.07.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

30984	<i>Har barnehagen noe med det? Hvordan få til større åpenhet og bedre samarbeid mellom barnehage og foreldre?</i>
Behandlingsansvarlig	Høgskolen i Lillehammer, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Astrid Halså
Student	Tone Melvær

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.07.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Mads Solberg

Mads Solberg tlf: 55 58 89 28
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Tone Melvær, Fiolbakken 10, 2611 LILLEHAMMER

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrresvarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 30984

Prosjektet undersøker muligheter for tettere og bedre samarbeid mellom foreldre og barnehager.

Utvalget består av 25-30 førskolelærere i 5-6 barnehager og omtrent 200 foreldre til barn i de samme barnehagene. Førstegangskontakt opprettes på telefon med bestyrere som informerer øvrige styrere. Deretter tas det kontakt med den enkelte barnehage. Det rekrutteres fra eget nettverk.

Personvernombudet for forskning finner informasjonsskrivet tilfredsstillende forutsatt at kontaktinformasjon til veileder, samt dato for prosjektslutt og hva som skjer med data på dette tidspunktet (sletting/anonymisering av personopplysninger) tilføyes før det opprettes kontakt med utvalget.

Personvernombudet for forskning legger til grunn at det registreres direkte identifiserbare personopplysninger gjennom fokusgruppeintervju. Ombudet forutsetter at det ikke registreres personopplysninger om tredjeperson uten at disse gis informasjon, og anbefaler studentene å informere fokusgruppen før intervjuene starter. Det forutsettes at behandlingen ikke er til hinder for taushetsplikten.

Spørreundersøkelsen foretas manuelt. Interesserte foreldre samtykker ved å fylle ut skjema og returnerer dette i lukket, umerket konvolutt til barnehagen. Studentene samler så inn konvoluttene. Ombudet finner det sannsynlig at det registreres indirekte personidentifiserende opplysninger gjennom spørreskjemaet gjennom en sammenstilling av bakgrunnsvariabler.

Prosjektslutt er 01.07.2013. Senest ved prosjektslutt vil datamaterialet være anonymisert. Med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale, verken direkte gjennom navn eller personnummer, indirekte gjennom bakgrunnsvariabler eller gjennom navneliste/koblingsnøkkel eller krypteringsformel.